

Sociaal en Cultureel Planbureau

Emancipatiemonitor 2018

Wil Portegijs (SCP) en Marion van den Brakel (CBS)

Colofon

Emancipatiemonitor 2018
Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP)
Den Haag, december 2018
ISBN 978 90 377 0901 8

Contact

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met de Persdienst CBS via persdienst@cbs.nl of de afdeling Persvoorlichting SCP via pers@scp.nl.

Auteurs

Wil Portegijs (SCP)
Marion van den Brakel (CBS)

Samenstelling

Textcetera, Den Haag

Figuren

InfographicsLab, Utrecht

Foto

Sabine Joosten, Hollandse Hoogte

Inhoud

1	Emancipatie weer in de lift	6
2	En ze leefden nog lang en gelukkig...?	9
3	Meisjes vlijtig door het onderwijs en jongens een flitsende loopbaanstart?	15
4	Meer vrouwen in de techniek en meer mannen in de zorg?	20
5	Gaan vrouwen steeds meer werken?	26
6	Willen vrouwen meer werken (en mannen minder)?	33
7	Neemt het loonverschil tussen mannen en vrouwen af?	37
8	Hoeveel vrouwen zijn economisch zelfstandig?	41
9	Komen er meer vrouwen in topfuncties?	47
10	Wie zorgt er voor de kinderen?	55
11	Welke gevolgen heeft ouderschap voor werk en economische zelfstandigheid?	62
12	Wie zorgt er voor de zieke naaste?	68
13	Nemen verschillen tussen hoog- en laagopgeleide vrouwen af?	72
14	Steeds minder verschil tussen vrouwen van Nederlandse en niet-westerse herkomst?	76
15	Vrouwen leven langer, maar zijn ze ook gezonder?	82
16	Neemt geweld tegen vrouwen af?	90
17	Hoe veilig voelen vrouwen zich?	98
18	Hoe doet Nederland het ten opzichte van andere EU-landen?	102

1 Emancipatie weer in de lift

Auteurs: Wil Portegijs (SCP) en Marion van den Brakel (CBS)

Met de emancipatie van vrouwen gaat het sinds 2015 op veel vlakken de goede kant op. Ze werken vaker en meer uur, en zijn daardoor ook vaker economisch zelfstandig. Ook zijn ze naar eigen zeggen minder vaak slachtoffer van geweld. Wel zijn er grote verschillen tussen vrouwen onderling en deze zijn de afgelopen jaren niet of nauwelijks kleiner geworden. Laagopgeleide vrouwen hebben minder vaak betaald werk en zijn minder vaak economisch zelfstandig. Dat geldt ook voor vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond. Dit blijkt uit deze tiende Emancipatiemonitor van het CBS en het SCP.

[box]De Emancipatiemonitor komt sinds 2000 eens per twee jaar uit en bevat de meest recente gegevens over thema's die in het landelijk emancipatiebeleid centraal staan. De monitor is een samenwerkingsverband tussen het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). Met ingang van deze tiende editie wordt de gedrukte Emancipatiemonitor vervangen door een digitale publicatie. In aanvulling hierop heeft het CBS in 2018 een elektronische databank [[link naar m/v-database](#)] ontwikkeld, die een breed scala aan sociaal-economische statistieken over vrouwen en mannen bevat.[einde box]

Vrouwen werken vaker en meer uur

Nu de economische crisis is afgelopen, neemt het aandeel vrouwen dat werkt weer toe. Bij vrouwen was de stijging iets sterker dan bij mannen, waardoor het verschil in arbeidsdeelname verder slonk. Tijdens de crisis was dit verschil al kleiner geworden. Ook de gemiddelde arbeidsduur is gestegen. Vooral dat laatste is bijzonder; tot 2015 zat er weinig beweging in de arbeidsduur van vrouwen, maar tussen 2015 en 2017 is deze met een uur toegenomen tot gemiddeld 28 uur per week. Steeds meer vrouwen hebben een grote in plaats van een kleine deeltijdbaan (zie [kaart 5]). De gewenste arbeidsduur ligt nog iets hoger; namelijk op 29 uur in de week (zie [kaart 6]). Wel blijft Nederland nog steeds 'Europees kampioen' in deeltijdwerken en het verschil met andere EU-landen is onverminderd groot (zie [kaart 18]). Nederlandse vrouwen vinden het even belangrijk als mannen om betaald werk te hebben. Maar ze zijn minder bereid of in staat om dat voltijds te doen (zie [kaart 5]). Zo houden ze tijd over voor andere zaken, zoals huishouden, zorg, en tijd voor zichzelf. Drie op de vier in deeltijd werkende vrouwen zouden onder bepaalde voorwaarden wel meer uren willen werken, vooral als ze hun werk beter zouden kunnen afstemmen op hun privéleven (zie [kaart 6]).

Meer vrouwen economisch zelfstandig

Het aandeel vrouwen dat genoeg verdient om in principe zelfstandig van te kunnen leven, is toegenomen. Dat is belangrijk, want bijna vier op de tien relaties lopen tegenwoordig uit op een

scheiding. Bijna een kwart van de vrouwen van 30 tot 65 jaar heeft geen partner en moet voor zichzelf (en vaak ook voor kinderen) de kost verdienen (zie [kaart 2]). In 2017 verdiende ruim 60% van de vrouwen (m.u.v. scholieren, studenten en gepensioneerden) evenveel of meer dan het bijstandsniveau voor een alleenstaande en was daarmee officieel economisch zelfstandig. [i: Iemand is economisch zelfstandig als hij/zij tenminste 70% van het minimumloon verdient; dat is het bijstandsniveau voor een alleenstaande. In 2017 is dat een netto-inkomen van 950 euro per maand.] Twee jaar eerder was dat 58% (zie [kaart 8]). Ook op dit vlak nemen de verschillen met mannen af. Dat vrouwen nog steeds minder vaak economisch zelfstandig zijn dan mannen, komt onder andere door hun geringere arbeidsduur. Ook speelt mee dat ze per uur gemiddelde minder verdienen, al wordt het loonverschil met mannen kleiner (zie [kaart 7]).

Komst kinderen grotere impact op economische positie vrouw dan man

De komst van kinderen is voor steeds minder vrouwen aanleiding om minder te gaan werken. Moeders met een partner en jonge kinderen werken in 2017 gemiddeld een halve dag meer dan tien jaar eerder. Ook zijn ze veel vaker economisch zelfstandig (zie [kaart 11]). Wel heeft de komst van kinderen nog steeds veel meer gevolgen voor de economische positie van vrouwen dan die van mannen. Moeders hebben minder vaak werk, werken minder uren en zijn minder vaak economisch zelfstandig dan vaders, en ook minder dan jonge vrouwen die (nog) geen kinderen hebben. De meeste mannen werken voltijds, ook als ze kinderen hebben. Ook de zorg is niet gelijk verdeeld; vaders nemen een derde deel van de uren besteed aan zorg voor kinderen voor hun rekening. De meeste ouders zouden de zorg voor hun kind het liefst gelijk verdelen, maar in de praktijk is dat maar in vier op de tien gevallen naar eigen zeggen gelukt (zie [kaart 10]). Ook bieden vrouwen vaker dan mannen informele hulp aan bijvoorbeeld (schoon)ouders, of zijn vaker bereid dat te doen (zie [kaart 12]).

Verschillen tussen vrouwen niet kleiner geworden

Vrouwen met een laag opleidingsniveau hebben minder vaak werk, werken minder uren en zijn minder vaak economisch zelfstandig dan vrouwen met een hogere opleiding. De arbeidsdeelname en –duur en de economische zelfstandigheid van zowel laag als hoger opgeleiden groeide. Maar het verschil tussen de onderwijsniveaus is de afgelopen jaren niet kleiner geworden (zie [kaart 13]). De verschillen tussen vrouwen met een Nederlandse en een niet-westerse achtergrond zijn zelfs toegenomen (zie [kaart 14]). Tijdens de economische crisis is de arbeidsdeelname van vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond gedaald, en daarmee ook hun economische zelfstandigheid. Sinds 2015 stijgt dit aandeel weer en is anno 2017 net terug op het niveau van 2007. De arbeidsduur van niet-westerse vrouwen is hoger dan van vrouwen zonder migratieachtergrond, maar door de toegenomen arbeidsduur van vrouwen zonder migratieachtergrond is dit verschil sinds 2007 wel kleiner geworden.

Meer vrouwen in techniek en in topfuncties

Het feit dat vrouwen per uur gemiddeld minder verdienen, heeft onder andere te maken met de segregatie op de arbeidsmarkt. Vrouwen werken verhoudingsgewijs vaak in beroepen waar sprake

is van een relatief laag gemiddeld uurloon, zoals zorg en welzijn. Deze seksesegregatie neemt wel iets af. Meisjes kiezen tegenwoordig vaker voor een technische opleiding, jongens wat vaker voor de zorg. Dat is terug te zien op de arbeidsmarkt. Het aandeel vrouwen dat werkt in zorg- en welzijnberoepen, dienstverlenende beroepen en bedrijfseconomische en administratieve beroepen is iets gedaald, en hun aandeel in technische beroepen en ICT iets toegenomen (zie [kaart 4]). Ook het aandeel vrouwen in de top van het bedrijfsleven, de wetenschap en de rijksoverheid is gegroeid. Ondanks deze stijging zijn vrouwen nog steeds sterk ondervertegenwoordigd op de hogere en besluitvormende posities. De meeste Nederlanders zeggen dit onwenselijk te vinden (zie [kaart 9]).

Vrouwen minder vaak slachtoffer van geweld

Meer mannen dan vrouwen geven aan slachtoffer van geweld te zijn geweest. Ook is het aandeel dat te maken krijgt met mishandeling, bedreiging of seksueel geweld bij mannen niet, en bij vrouwen wel afgenomen. Wel zijn vrouwen vaker thuis slachtoffer van geweld en betreft het vaker een bekende dader. Ook heeft een op de drie werkende vrouwen op haar werk last van ongewenste intimiteiten, bedreigingen of pesten (tegenover een op de vijf mannen) (zie [kaart 16]). Al met al voelen meer vrouwen zich onveilig dan mannen. De meerderheid van de vrouwen en mannen keurt (seksueel) geweld tegen vrouwen af en vindt dat de samenleving hier te lang geen oog voor heeft gehad. Wel nemen mannen het iets vaker op voor hun seksegenoten. Zij zeggen dat mannen door vrouwen te snel worden beschuldigd van seksuele intimidatie. Ook vinden ze vaker dat bij mishandeling van een vrouw beiden schuld hebben (zie [kaart 17]).

Vrouwen leven langer, maar niet gezonder

De levensverwachting van vrouwen neemt nog steeds toe, maar minder snel dan die van mannen. Het verschil in levensverwachting is dus kleiner geworden (zie [kaart 15]). Ook krijgen vrouwen en mannen nu gemiddeld genomen op een latere leeftijd te maken met een afnemende gezondheid en lichamelijke beperkingen. Maar ook deze gezondheidswinst is bij mannen groter dan bij vrouwen. Terwijl vrouwen geboren in 1983 naar verwachting gemiddeld drieënhalf jaar langer in goede gezondheid leefden dan mannen, is dat voor meisjes geboren in 2017 naar verwachting ruim een jaar korter dan voor jongens. Vrouwen leven dus wel langer dan mannen, maar korter in goede gezondheid. Dat komt niet door een ongezondere leefstijl: mannen roken en drinken vaker, en hebben vaker overgewicht.

2 En ze leefden nog lang en gelukkig...?

Auteurs: Saskia te Riele (CBS) en Linda Moonen (CBS)

Vrouwen gaan gemiddeld op hun 25e samenwonen, krijgen hun eerste kind als ze bijna 30 zijn, en trouwen anderhalf jaar daarna. Mannen zijn gemiddeld drie jaar ouder als ze vader worden, en twee jaar ouder als ze gaan samenwonen of trouwen. Bijna vier op de tien huwelijken houdt echter geen stand en ongehuwd samenwonenden gaan nog vaker uit elkaar. Ruim een op de vijf vrouwen van 30 tot 50 jaar heeft geen partner en vaak wel kinderen. Zij zijn over het algemeen minder gelukkig dan vrouwen en mannen met partner. Op latere leeftijd neemt het aandeel dat geen partner heeft snel toe, vooral bij vrouwen. Dat komt vooral doordat zij gemiddeld langer leven dan mannen.

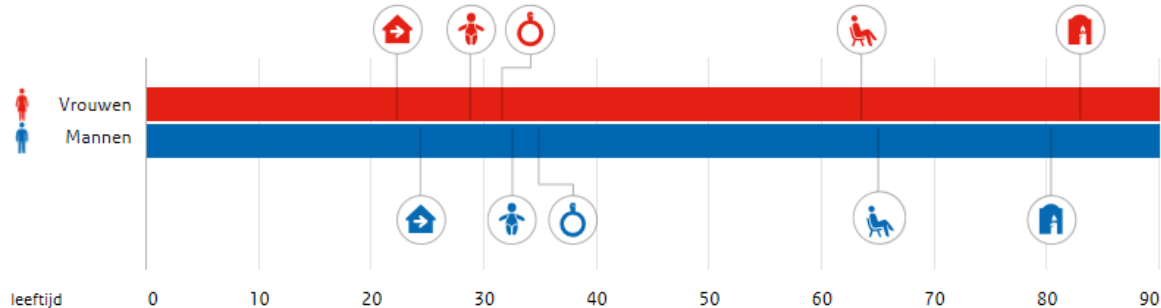
Vrouwen gaan jonger uit huis

Vrouwen gaan doorgaans op jongere leeftijd uit huis dan mannen. Ze waren in 2016 gemiddeld genomen 22,6 jaar bij het verlaten van het ouderlijk huis en mannen 24,3 jaar. Deze gemiddelden zijn in tien jaar tijd gestegen; bij vrouwen meer dan bij mannen. Het verschil tussen mannen en vrouwen is daardoor wat kleiner geworden. Flexibilisering van de arbeidsmarkt en een stagnerende woningmarkt speelden daarbij waarschijnlijk een rol (Van Duin et al. 2016), maar vooral ook de invoering van het studievoorschot. [i: In 2015 werd de basisbeurs omgezet in een lening. Hierdoor is het voor studenten duurder geworden om op kamers te gaan wonen. Bovendien maakt het voor de hoogte van het bedrag niet meer uit of studenten thuis- of uitwonend zijn. Het is daardoor minder van belang of ze zich wel of niet uitschrijven op het adres van hun ouders (Van den Berg en Van Gaalen 2018).]

Vanuit het ouderlijk huis gaat ongeveer de helft alleen wonen. Rond een derde deel gaat samenwonen met een partner en de rest vormt met anderen een huishouden (De Jong en Huisman te verschijnen). Vrouwen stappen wat vaker direct vanuit het ouderlijk huis in een relatie dan mannen. Zij zijn jonger als ze voor het eerst gaan samenwonen: gemiddeld 25,4 jaar en mannen gemiddeld 27,4 jaar. [i: Gemiddelde leeftijd van personen tot 40 jaar bij de start van het samenwonen. Dit cijfer is bepaald met behulp van de CBS-Huishoudensstatistiek, waarbij extra contextuele informatie over gezamenlijke verhuizingen, gezamenlijke kinderen en het sluiten van een huwelijk of geregistreerd partnerschap is gebruikt om af te leiden of twee personen die een huishouden delen ook een relatie met elkaar hebben. Het jaar 2015 is het meest recente jaar waarvoor van personen tot 40 jaar met voldoende zekerheid kan worden vastgesteld of de relatie die in dat jaar is gestart ook de eerste is. Personen van wie de relatie door een immigratie is gestart, zijn buiten beschouwing gelaten.]

Levensloop

[Mouse-over titel tabel] Gemiddelde leeftijd bij diverse levensloopgebeurtenissen, 2007 en 2017 (in jaren)

[Bron: CBS (Bevolkingsstatistiek '07, '16, '17; Stelsel van Sociaal-statistische Bestanden '06, '17)]

- Leeftijd bij uit huis gaan in 2016. Voor meer uitleg zie De Jong en Huisman (te verschijnen).
- Leeftijd op 31 december van het jaar waarin het kind is geboren.
- Leeftijd op 31 december van het jaar waarin het huwelijk is gesloten. Geregistreerd partnerschappen zijn niet meegeteld.
- Pensioenleeftijd in 2006. Voor meer uitleg zie CBS (2018a).
- Levensverwachting bij geboorte (zie ook [kaart 15]).

Trouwleeftijd schuift op

Samenwonen gaat allang niet meer automatisch gepaard met een huwelijk. De leeftijd bij het eerste huwelijk – als dat er al komt – is mede daardoor steeds verder opgeschoven. Vrouwen waren in 2017 gemiddeld 31,5 jaar, mannen bijna tweeënhalve jaar ouder. In 2007 waren vrouwen 30 jaar en mannen bijna 33 bij het eerste huwelijk. Aan het begin van de jaren zeventig, toen het gebruikelijk was om jong te trouwen, waren vrouwen nog geen 23 jaar als ze trouwden. Ook toen waren mannen gemiddeld zo'n twee jaar ouder (CBS StatLine 2018a).

Steeds later moeder

Sinds de jaren zeventig is de gemiddelde leeftijd waarop vrouwen voor het eerst moeder worden steeds hoger geworden. Aan deze stijging leek een eind te zijn gekomen: vanaf 2004 lag de leeftijd bij het eerste moederschap een tijdlang op 29,4 jaar. De laatste jaren worden vrouwen echter weer later moeder, met gemiddeld 29,8 jaar in 2017. Mannen waren bij de komst van het eerste kind van hun partner bijna drie jaar ouder.

Een van de redenen voor het verdere uitstel van het ouderschap wordt gezocht in de toegenomen onzekerheid waar jongvolwassenen mee te maken hebben. Het duurt langer voordat ze een vaste baan en een geschikte woning hebben, en voor velen zijn dat voorwaarden voor de start van een gezin. [i: Chkalova en Van Gaalen (2017) laten zien dat vrouwen met een flexibele arbeidsrelatie later aan een relatie en aan kinderen beginnen dan vrouwen met een vaste baan, vooral als ze

hoogopgeleid zijn. De Jong en Huisman (2018) bevestigen eerdere bevindingen dat eigenwoningbezit de overgang naar het ouderschap bespoedigt.] Van de jongeren van 24 jaar die hun opleiding hebben afgerond, had in 2007 65% een vaste baan als werknemer, in 2017 was dat 47% (CBS StatLine 2018b).

Daarnaast speelt de groei van het aantal vrouwen in het hoger onderwijs een rol (zie [kaart 3]). Jonge vrouwen combineren hun opleiding meestal niet met het moederschap en na hun opleiding willen ze vaak eerst gaan werken. [i: Het aantal vrouwen dat voor hun 30e moeder wordt, is sinds het begin van deze eeuw gedaald. Bij vrouwen jonger dan 25 jaar is er sprake van een gestage daling, bij vrouwen van 25 tot 30 jaar was er in de jaren voor de economische crisis sprake van een lichte toename. Vrouwen geven als reden om na hun 30e aan kinderen te beginnen het volgen van een opleiding en werkervaring opdoen. Zie ook Te Riele en Loozen (2017).] Hoogopgeleide vrouwen beginnen dan ook later aan kinderen dan vrouwen met een lager opleidingsniveau. Van de generatie geboren in 1980 was op 30-jarige leeftijd twee derde deel van de laagopgeleide vrouwen moeder; van de middelbaar opgeleiden was dat ruim de helft en van de hoogopgeleide vrouwen een derde deel (CBS 2017).

[box] **Pensioenleeftijd steeds hoger**

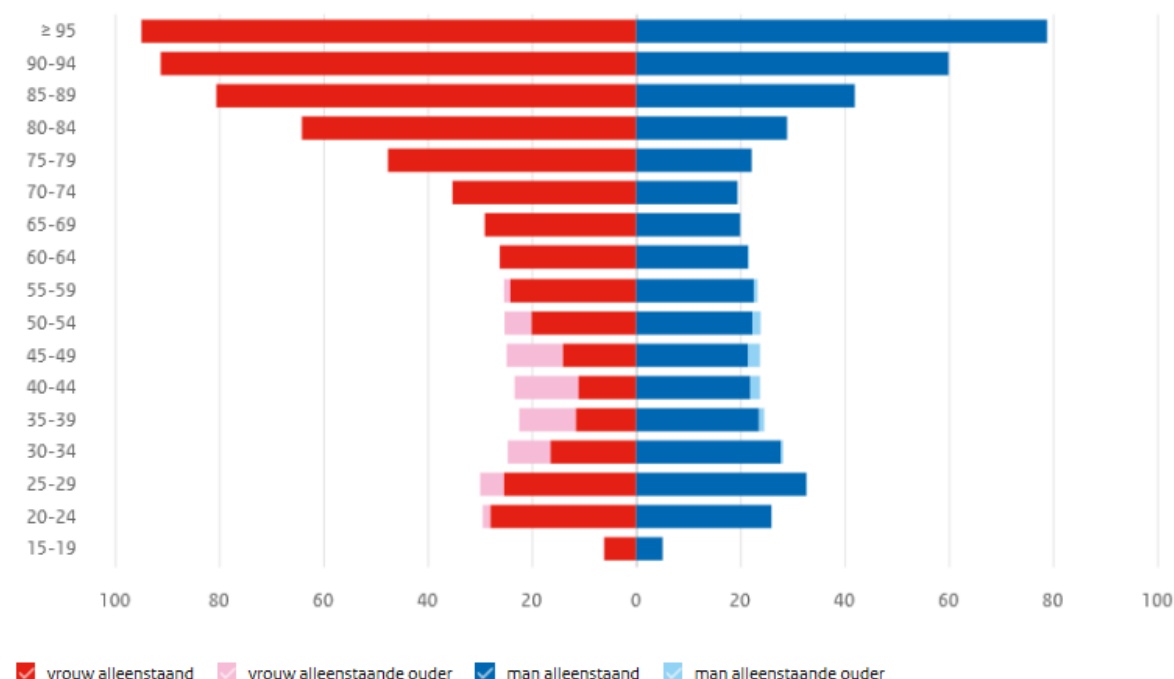
Ouderen zijn tot op hogere leeftijd actief op de arbeidsmarkt dan tien jaar geleden. Mannen waren in 2017 gemiddeld iets ouder dan 65 jaar bij hun pensioen, vrouwen waren ruim 64 jaar. Voor mannen is de pensioenleeftijd in tien jaar tijd met ruim vier jaar gestegen, vrouwen zijn nu drieënhalve jaar ouder dan in 2006 (CBS 2018a). [einde box]

Vrouwen vaker alleenstaand dan mannen, maar het verschil wordt kleiner

Een deel van de mannen en vrouwen woont alleen. Op latere leeftijd is verweduwing daar vaak de oorzaak van. Oudere vrouwen wonen veel vaker alleen dan oudere mannen. Dat komt doordat ze gemiddeld ouder worden. Hun levensverwachting was in 2017 ruim 83 jaar, voor mannen was dat iets meer dan 80 jaar (zie [kaart 15]). Wel is de levensverwachting van mannen wat sneller gestegen dan die van vrouwen, waardoor het aandeel alleenstaande vrouwen boven de 65 jaar tussen 2007 en 2018 is gedaald (van 53% naar 47%).

Alleenwonend naar leeftijd

[Mouse-over titel figuur]Aandeel alleenstaanden en alleenstaande ouders^a, bevolking op 1 januari 2018 (in procenten)

- a Alleenstaande ouders met een jongste kind tot 18 jaar; bij de alleenstaanden zijn ook personen in een institutioneel huishouden en alleenstaande ouders met meerderjarige kinderen meegeteld.

[Bron: CBS (Bevolkingsstatistiek '18)]

Meer alleenstaande moeders dan vaders

Het echtscheidingspercentage is al enkele jaren bijna 40%. Samenwoonrelaties zijn nog minder stabiel. [i: Voor cijfers over echtscheiding, zie [StatLine](#). Kinderen van stellen die ongehuwd samenwonen, hebben een grotere kans om een scheiding van de ouders mee te maken. Zie CBS (2018b).] Na een scheiding gaan kinderen in de meeste gevallen bij hun moeder wonen. Vrouwen zijn daardoor vaker alleenstaande ouder dan mannen. Meer dan 10% van de vrouwen tussen 35 en 40 jaar woont alleen met kinderen, bij mannen is dat 1%. Mannen in die leeftijdsgroep zijn juist vaker alleenstaand. In een kwart van de gevallen kiezen gescheiden paren voor co-ouderschap. [i: De cijfers hebben betrekking op de huishoudenssituatie volgens inschrijving in het bevolkingsregister. De ouder bij wie de kinderen zijn ingeschreven, wordt gezien als de moeder of vader in een eenoudergezin, de andere ouder is alleenstaand. Uit het onderzoek *Nieuwe families in Nederland* [<https://nfn-onderzoek.nl/>] blijkt dat een kwart van de paren die in 2010 uit elkaar gingen voor co-ouderschap koos. Ook dan zijn de kinderen bij slechts een van de ouders ingeschreven.]

Onder alle huishoudens met minderjarige kinderen is het aandeel alleenstaande ouders tussen 2007 en 2018 toegenomen van ruim 15% naar 19%. De economische zelfstandigheid van alleenstaande ouders, vooral moeders, is doorgaans lager dan gemiddelde (zie [kaart 8]).

Minder gelukkig zonder partner

In de periode 2016-2017 was 88% van de volwassenen in Nederland volgens eigen zeggen gelukkig; vrouwen en mannen even vaak. Dat is ook zo als ze in dezelfde levensfase zitten, met uitzondering van jonge alleenstaanden. Alleenstaande vrouwen tot 30 jaar zeggen vaker gelukkig te zijn dan hun mannelijke leeftijdsgenoten die alleen wonen.

Alleenstaande moeders en vaders zijn minder gelukkig dan moeders en vaders met een partner.

Onder de gehuwde ouders zijn moeders en vaders met alleen meerjarige kinderen iets minder vaak gelukkig dan ouders met een kind tot 18 jaar.

[Korte titel tabel]Geluk naar levensfase

[Mouse-over titel tabel]Aandeel dat zegt gelukkig te zijn, bevolking van 18 jaar en ouder, naar huishoudenssamenstelling en leeftijd, 2016-2017 (in procenten)

Zie interactief figuur in de cardstack.

[Bron: CBS (Sociale samenhang & Welzijn '16/'17)]

[Literatuur]

- Berg, L. van den en R. van Gaalen (2018). Studeren en uit huis gaan nog haalbaar? Samenhang met sociaal leenstelsel en ouderlijke welvaart, 2007-2016. In: *Statistische Trends*, januari 2018. Geraadpleegd via <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2018/04/studeren-en-uit-huis-gaan-nog-haalbaar->.
- CBS (2017). *Laagopgeleide mannen vaker kinderloos*. Geraadpleegd op 5 juni 2018 via <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2017/13/laagopgeleide-mannen-vaker-kinderloos>.
- CBS (2018a). *Pensioenleeftijd werknemers met 5 maanden gestegen*. Geraadpleegd op 1 juli 2018 via <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/25/pensioenleeftijd-werknemers-met-5-maanden-gestegen>.
- CBS (2018b). *3 op 10 vijftienjarigen wonen niet met beide ouders*. Geraadpleegd op 5 juni 2018 via <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/18/3-op-10-vijftienjarigen-wonen-niet-met-beide-ouders>.
- CBS StatLine (2018a). *Huwen en partnerschapsregistraties; kerncijfers*. Geraadpleegd op 4 oktober 2018 via <http://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/37772ned/table?dl=124D2>.
- CBS StatLine (2018b). *Arbeidsdeelname; jongeren*. Geraadpleegd op 4 oktober 2018 via <http://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/82915NED/table?dl=124D5>.
- Chkalova, K. en R. van Gaalen (2017). *Flexibele arbeid voor relatie- en gezinsvorming. Eindrapportage*. Den Haag/Heerlen/Bonaire: Centraal Bureau voor de Statistiek (<https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2017/39/flexibele-arbeid-en-relatie-en-gezinsvorming>).
- Duin, C. van, L. Stoeldraijer, D. van Roon en C. Harmssen (2016). Huishoudensprognose 2015-2060: jongeren en ouderen langer thuis. In: *Bevolkingstrends 2016|04*. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Jong, A. de en C. Huisman (2018). *Nationale en regionale huishoudensdynamiek*. Te verschijnen in 2019.
- Riele, S. te, en S. Loozen (2017). Vruchtbaarheid aan het begin van de 21e eeuw. In: *Statistische Trends*, december 2017. Geraadpleegd op 5 juni 2018 via <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2017/51/vruchtbaarheid-aan-het-begin-van-de-21e-eeuw>.

3 Meisjes vlijtig door het onderwijs en jongens een flitsende loopbaanstart?

Auteurs: Marijke Hartgers (CBS), Laura Wielenga-van der Pijl (CBS) en Sebastian Alejandro Perez (CBS)

Meisjes hebben jongens op opleidingsgebied niet alleen ingehaald, ze zijn inmiddels succesvoller in het onderwijs dan jongens. Ze zitten bijvoorbeeld in de hogere onderwijsniveaus, verlaten minder vaak voortijdig hun opleiding en gaan sneller door hun studie heen. Deze ontwikkeling werkt ook geleidelijk door in het opleidingsniveau van de bevolking. In 2017 is het aandeel hoogopgeleide 15- tot 65-jarigen voor het eerst bij de vrouwen groter dan bij de mannen. Dit betekent echter niet dat vrouwen het ook op de arbeidsmarkt beter doen dan mannen. Vlak na het behalen van hun diploma hebben vrouwen minder vaak betaald werk en werken ze vaker in deeltijd. Deze verschillen nemen later in hun loopbaan verder toe (zie [kaart 5] en [kaart 11]).

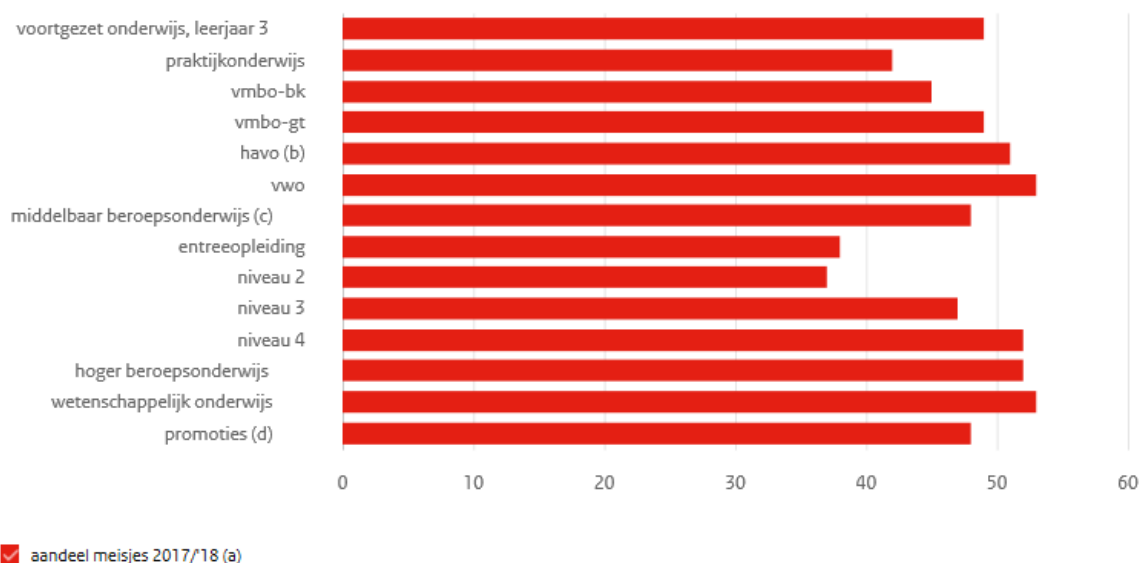
Meisjes volgen hogere niveaus in onderwijs

Dat meisjes het beter doen op school begint al op de basisschool. In groep 8 krijgen ze een hoger advies voor het voortgezet onderwijs (vo) dan jongens. Vervolgens blijkt dat ze in het derde leerjaar van het voortgezet onderwijs vaker een hoger niveau volgen dan het advies dat ze kregen, terwijl jongens juist vaker in een lager niveau zijn terechtgekomen (CBS 2018). In het derde leerjaar van het voortgezet onderwijs is 49% van de leerlingen een meisje, maar op de havo en het vwo is dat meer dan de helft. In het praktijkonderwijs en de beroepsgerichte leerwegen van het vmbo (vmbo-b en vmbo-k) zijn jongens juist oververtegenwoordigd.

Ook in het onderwijs na het vo volgen meisjes vaker dan jongens de hogere niveaus. In het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) zijn meisjes oververtegenwoordigd in niveau 4, terwijl jongens meer dan gemiddeld de entreeopleiding of niveau 2 en 3 volgen. En in het hoger beroepsonderwijs (hbo) en wetenschappelijk onderwijs (wo) bestaat meer dan de helft van de studenten uit meisjes. De afgelopen tien jaar is er weinig veranderd in deze cijfers.

[Korte titel figuur]Meisjes per onderwijssoort

[Mouse-over titel]Aandeel meisjes, naar onderwijssoort, 2017/'18 (in procenten)

- a Voorlopige cijfers.
- b Inclusief algemeen leerjaar.
- c Inclusief extraneï.

[Bron: CBS (Onderwijsstatistieken 2007/'08-2017/'18)]

Jongens vaker voortijdig schoolverlater

Jongens zijn vaker voortijdig schoolverlater [i: Een voortijdig schoolverlater is iemand die het (bekostigd) onderwijs heeft verlaten en niet in het bezit is van een startkwalificatie. Het bezit van een startkwalificatie houdt in dat iemand ten minste een afgeronde havo- of vwo-opleiding, een basisberoepsopleiding (mbo niveau 2) of een oude opleiding van vergelijkbaar niveau heeft.] dan meisjes. Van de jongeren die na het schooljaar 2016/'17 het onderwijs verlieten vanuit vo, mbo en vavo had 1,9% van de meisjes en 3,0% van de jongens geen startkwalificatie. Deze percentages zijn de afgelopen vijf jaren afgenomen.

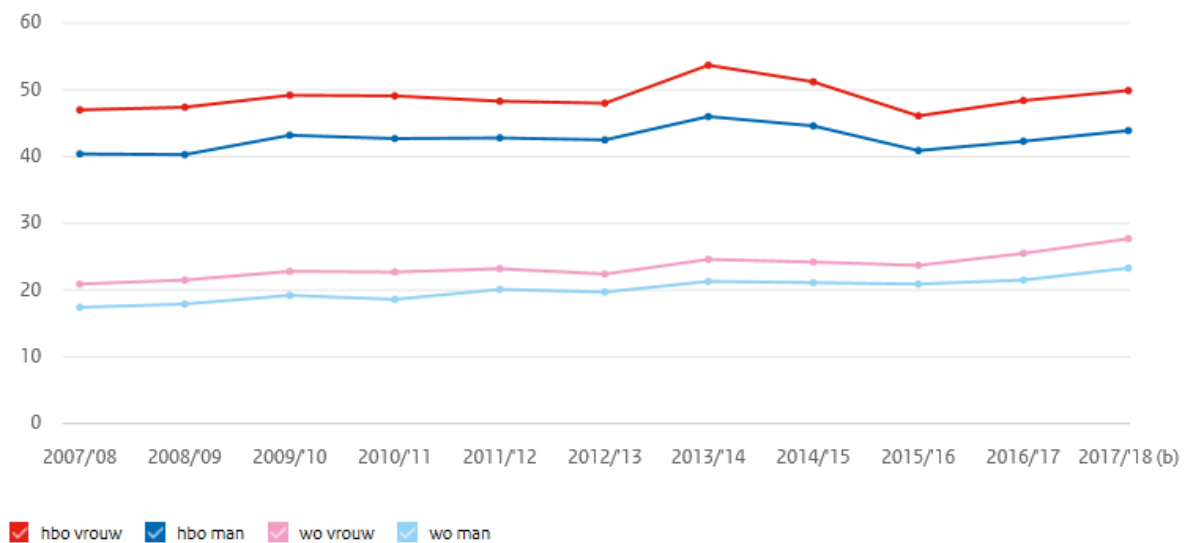
Instroom in hbo en wo voor vrouwen hoger dan voor mannen

De gemiddelde instroompercentages in het hbo en wo zijn al jaren onder vrouwen groter dan onder mannen. In 2017/'18 nam de instroom in beide onderwijssoorten voor het tweede jaar op rij toe. Bij het hbo volgde de groei na een flinke dip in 2015/'16, het jaar van de invoering van het nieuwe leenstelsel. In de twee voorgaande jaren stroomden juist meer studenten in het hbo in. Studenten zagen af van een tussenjaar na hun middelbare school om bijvoorbeeld te gaan reizen of werken om nog van de oude studiefinancieringsregeling (met basisbeurs) gebruik te kunnen maken. Bij het wo is dezelfde ontwikkeling te zien, maar in veel mindere mate.

[Korte titel figuur]Instroom in hbo en wo

[Mouse-over titel figuur]Instroompercentages^a in het hbo en wo, 2007-2017 (in procenten)

Instroom in hbo en wo

- a Eerstejaars bachelor en doctoraal. Het betreft het aandeel personen per bevolkingsgroep dat in het hbo en wo instroomt, berekend op basis van de leeftijdsgegevens van één jaar. Het is dus een fictief cohort.
- b Voorlopige cijfers.

[Bron: CBS (Onderwijsstatistieken 2007/'08-2017/'18)]

Vrouwen succesvoller in het hoger onderwijs

Vrouwen nemen niet alleen vaker dan mannen deel aan het hoger onderwijs, ze sluiten hun studie ook vaker succesvol én sneller af dan mannen. Zo had ruim 60% van de vrouwen die in 2009 begonnen waren met een studie in het wo zeven jaar later een wo-master behaald, tegenover 44% van de mannen. Ook had toen ruim 7% van de mannen het hoger onderwijs zonder diploma (hbo of wo) verlaten, terwijl dat bij de vrouwen ruim 3% was. Bij studenten die in 2010 met een hbo-opleiding waren gestart, is na zes jaar een soortgelijk patroon te zien. Wel is het aandeel dat zonder diploma uit het hoger onderwijs uitstroomt bij dit hbo-cohort aanmerkelijk groter dan bij het wo-cohort.

[Korte titel figuur]Studiesucces zes/zeven jaar na start hoger onderwijs

[Mouse-over titel figuur]Studiesucces Wo-cohort 2009/'10, stand na zeven jaar, en hbo-cohort 2010/'11, stand na zes jaar, na een voltijdstudie, 2009/'10, 2010/'11 en 2016/'17 (in procenten)

Zie interactief figuur in de cardstack.

[Bron: CBS (Onderwijsstatistieken 2009/'10, 2010/'11 en 2016/'17)]

Vrouw voor het eerst vaker hoogopgeleid dan man

Bij vrouwen nam het aandeel hoogopgeleiden [def: Het hoogst behaalde onderwijsniveau is hoger onderwijs. Dit omvat onderwijs op het niveau van hbo of wo.] de afgelopen tien jaar sneller toe dan bij mannen (CBS StatLine 2018). In 2017 was voor het eerst het aandeel hoogopgeleiden onder vrouwen met 35% hoger dan onder mannen (34%). Bij de 45-plussers is het aandeel hoogopgeleiden nog wel groter voor mannen dan voor vrouwen.

Ook zijn binnen paren van 25 jaar en ouder vrouwen steeds vaker hoger opgeleid dan hun partner. In 2007 was dit bij 22% van deze stellen het geval, tien jaar later was het aandeel 25%.

Tegelijkertijd komt het steeds minder vaak voor dat de vrouw lager opgeleid is dan haar partner (OCW in Cijfers 2018).

[Korte titel figuur]Onderwijsniveau bevolking

[Mouse-over titel figuur]Onderwijsniveau van niet-onderwijsvolgende bevolking van 15-64^a jaar, 2017 (in procenten)

Zie interactief figuur in de cardstack.

a In de groep 15- tot 25-jarigen zijn relatief weinig hoogopgeleiden. Een deel van deze groep is immers nog bezig met hun hbo- of wo-opleiding.

[Bron: CBS (Enquête Beroepsbevolking '17)]

Vrouw werkt aan begin loopbaan al vaker in deeltijd

Twee jaar na het behalen van hun diploma hebben mannen wat vaker betaald werk dan vrouwen. Dat geldt zowel voor afgestudeerden met een diploma op mbo- als op hbo-niveau. Bij afgestudeerde wo-masters zijn de aandelen met betaald werk ongeveer gelijk. Wel werken de vrouwelijke mbo'ers, hbo'ers en wo'ers vlak na het voltooien van hun opleiding al minder vaak voltijds (35 uur of meer) dan mannen (zie [kaart 5]). Ook uit ander onderzoek blijkt dat veel meer jonge vrouwen dan mannen (tot 25 jaar) in deeltijd werken (Merens en Bucx 2018). De verschillen zijn kleiner naarmate het onderwijsniveau hoger is. Zowel bij vrouwen als mannen groeit het aandeel met een voltijd baan in de twee jaar dat ze langer van school of de universiteit zijn. Alleen bij de wo'ers slinkt daarbij het verschil tussen vrouwen en mannen; bij de mbo'ers wordt het juist groter.

Bij mbo'ers verdienen vrouwen meer per uur dan mannen

Bij werkende vrouwen met een mbo-diploma is het mediane uurloon [def: De mediaan van het uurloon is de middelste van de naar grootte gerangschikte uurlonen. Dit betekent dat precies de helft van de populatie een lager of even hoog uurloon heeft.] vlak na het succesvol doorlopen van hun opleiding hoger dan dat van mannelijke mbo'ers. [i: Deze cijfers wijken af van die in [kaart 7]. Hier gaat het om de ontwikkeling van het mediane uurloon van drie verschillende cohorten mbo'ers, hbo'ers en wo'ers die hun diploma behaalden in schooljaar 2012/'13 in de eerste twee jaar daarna. In [kaart 7] wordt het gemiddelde uurloon van werknemers (totaal en per leeftijd) voor 2016 besproken.] In de daaropvolgende twee jaar wordt het verschil wat kleiner (StatLine). Een deel van het verschil hangt samen met het behaalde mbo-niveau: vrouwen halen vaak een hoger niveau dan mannen. Bij de hbo-gediplomeerden ontlopen de uurlonen van mannen en vrouwen elkaar niet veel. Weer anders is het bij de wo'ers, bij wie vrouwen in doorsnee iets minder per uur betaald krijgen dan mannen (StatLine). Een belangrijke rol bij het uurloon speelt de sector waarin gewerkt wordt. Vrouwen zijn doorgaans in andere sectoren actief dan mannen (zie [kaart 6]).

[Korte titel figuur]Werk en loon na afronden mbo, hbo of wo

[Mouse-over titel figuur]Voltijds werken en uurloon, gediplomeerde schoolverlaters uit 2012/'13, stand per oktober 2013, oktober 2014 en oktober 2015 (in procenten en in euro's)

Zie interactief figuur in de cardstack.

[Bron: CBS (Onderwijsstatistieken 2012/'13 en Stelsel van Sociaal-statistische Bestanden '13, '14 en '15)]

[Literatuur]

CBS (2018). *Jaarrapport 2018 Landelijke Jeugdmonitor*. Den Haag/Heerlen/Bonaire: Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS StatLine (2018). *Bevolking; onderwijsniveau; geslacht, leeftijd en migratieachtergrond*.

Geraadpleegd op 6 november 2018 via

<http://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/82275NED/table?dl=140D4>.

Merens, A. en F. Bucx (2018). *Werken aan de start. Jonge vrouwen en mannen op de arbeidsmarkt*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

OCW in Cijfers (2018). *Verschillen in het hoogst behaalde onderwijsniveau van vrouwen en hun partner op basis van de Enquête Beroepsbevolking (EBB)*. Geraadpleegd op 31 augustus 2018 via <https://www.ocwincijfers.nl/emancipatie/vrouwen-en-onderwijs/onderwijsniveau-van-stellen>.

4 Meer vrouwen in de techniek en meer mannen in de zorg?

Auteurs: Laura Wielenga-van der Pijl (CBS), Marijke Hartgers (CBS) en Henk-Jan Dirven (CBS)

Weinig vrouwen zijn werkzaam in technische beroepen, terwijl mannen zijn ondervertegenwoordigd in de zorg. Dat komt vooral door de studiekeuze: meisjes kiezen minder vaak voor een technische opleiding en jongens minder vaak voor de zorg. Daar komt bij dat vrouwen die een technische opleiding hebben gevolgd daarna veel minder vaak in een technisch beroep aan de slag zijn dan mannen. Andersom werken mannen met een opleiding in de richting zorg en welzijn iets minder vaak in een zorgberoep dan vrouwen. Sinds 2007 is de studiekeuze wel minder seksspecifiek geworden. Dat geldt ook voor de verdeling van mannen en vrouwen over beroepsklassen. Het aandeel vrouwen in zorg, dienstverlening en administratie is iets gedaald, en hun aandeel in technische beroepen en ICT iets toegenomen.

Studiekeuze minder seksspecifiek, behalve in het wo

Van oudsher kiezen meisjes en jongens in het onderwijs vaak voor verschillende richtingen. Terwijl meisjes vooral kiezen voor opleidingen in de zorg, het onderwijs en sociaal-culturele beroepen, hebben jongens vaker een voorkeur voor natuur en techniek. Verschillen in richtingkeuze kunnen worden weergegeven met een zogenoemde segregatie-index. In 2017/'18 bedroeg de segregatie-index voor onderwijsrichting in het vmbo 18% en in het mbo 20%. Dat wil zeggen dat ongeveer een op de vijf leerlingen van sector zou moeten veranderen om een gelijke verdeling tussen vrouwen en mannen te krijgen. Op het vwo zijn de verschillen met 10% het kleinst.

Tussen 2007/'08 en 2015/'16 is het verschil in richtingkeuze in bijna alle onderscheiden onderwijssoorten en -niveaus kleiner geworden, behalve in het wo, waar sprake was van een toename. Na 2015/'16 [i: De cijfers voor hbo en wo vanaf 2015/'16 zijn niet vergelijkbaar met de eerdere cijfers, omdat toen een nieuwe indeling in de ISCED (de internationale onderwijsclassificatie) werd ingevoerd.] bleef de segregatie vrijwel gelijk; alleen bij het vmbo nam deze nog verder af.

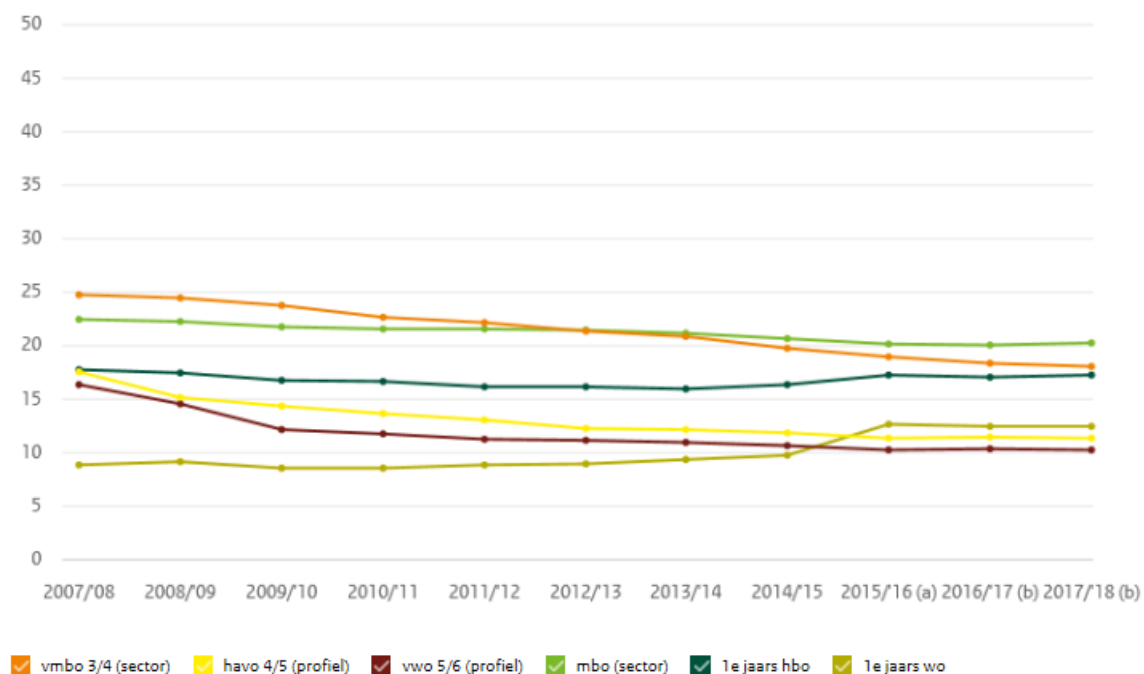
[box]Segregatie-index

Een segregatie-index geeft de mate aan waarin verdelingen verschillen. Hier staat het verschil in de verdeling over onderwijsrichtingen en beroepsklassen van vrouwen en mannen centraal. Hierbij wordt gebruikgemaakt van de *marginal matching measure*. Deze index geeft aan welk aandeel van alle personen van richting of klasse zou moeten veranderen om een gelijke verdeling van mannen en vrouwen te krijgen. Daarbij geldt als voorwaarde dat de omvang van de richtingen en klassen ongewijzigd blijft. Als de waarde 0 is, dan is er sprake van een volstrekt identieke verdeling van vrouwen en mannen over de richtingen (of klassen).[einde box]

[Korte titel figuur]Segregatie studierichting

[Mouse-over titel figuur]Segregatie-index voor keuze van studierichting, 2007/'08-2017/'18 (in procenten)

Segregatie studierichting

- a De cijfers voor hbo en wo vanaf 2015/'16 zijn niet vergelijkbaar met de eerdere cijfers, omdat toen een nieuwe indeling in de internationale onderwijsclassificatie (ISCED) werd ingevoerd.
- B Voorlopige cijfers.

[Bron: CBS (Onderwijsstatistieken 2007/'09-2017/'18)]

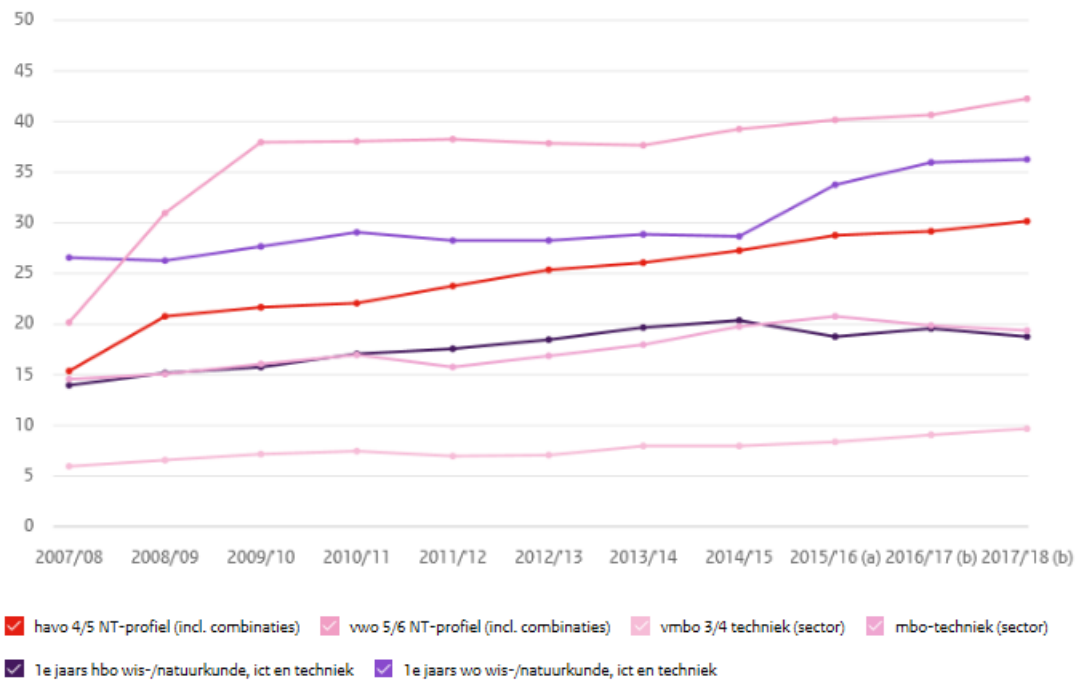
Meer vrouwen kiezen voor bèta

Binnen alle onderwijssoorten zijn vrouwen ondervertegenwoordigd in de bètarichtingen (techniek, ICT en wis-/natuurkunde). In 2017/'18 varieerde hun aandeel van nog geen 10% binnen de sector techniek in het vmbo tot ruim 40% van de vwo-leerlingen met een NT-profiel (natuur en techniek). Wel is het aandeel meisjes dat voor bèta kiest toegenomen. Na de invoering van de vernieuwde tweede fase in havo en vwo (2007/'08) steeg daar het percentage meisjes met een NT-profiel in één keer aanzienlijk, maar ook daarna groeide dit aandeel (CBS 2018b). In het hbo nam het aandeel vrouwen in de bètarichtingen wiskunde, natuurwetenschappen, informatica, techniek, industrie en bouwkunde tot 2014/'15 gestaag toe. Na 2015/'16 [i: De cijfers voor hbo en wo vanaf 2015/'16 zijn niet vergelijkbaar met de eerdere cijfers, omdat toen een nieuwe indeling in de ISCED (de internationale onderwijsclassificatie) werd ingevoerd.] stagneerde de groei enigszins. In het wo steeg vanaf 2015/'16 het aandeel vrouwen in deze studies.

[Korte titel figuur]Aandeel vrouwen in bètarichtingen

[Mouse-over titel figuur]Aandeel vrouwen in bètarichtingen, 2007/'08-2017/'18^a (in procenten)

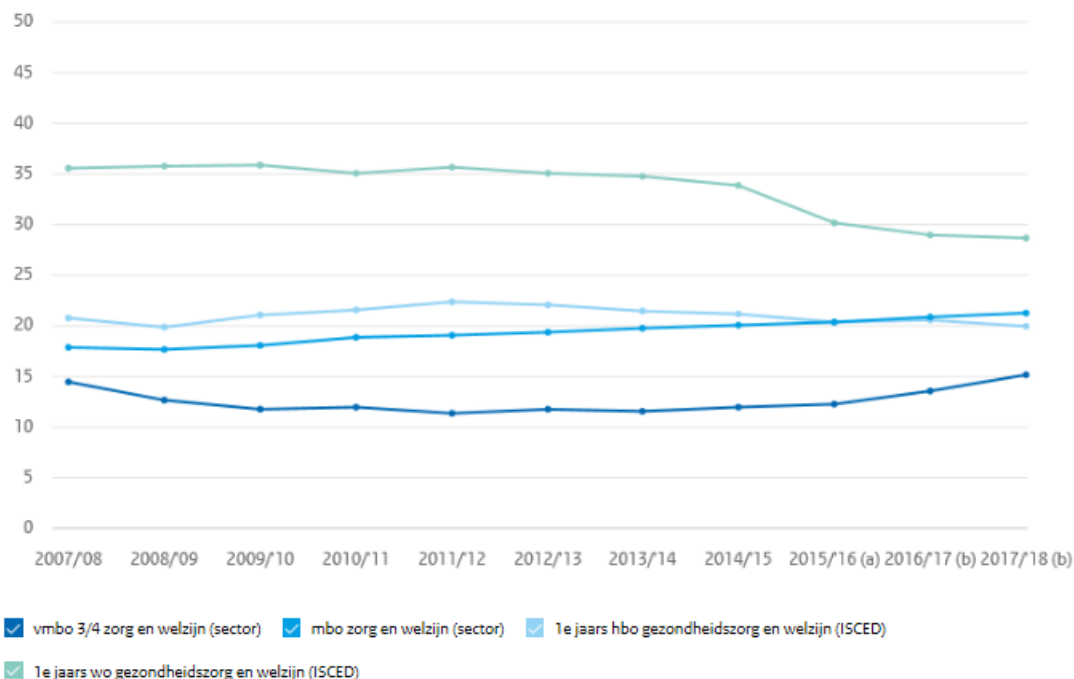
Aandeel vrouwen in bètarichtingen

a De cijfers voor hbo en wo vanaf 2015/'16 zijn niet vergelijkbaar met de eerdere cijfers, omdat toen een nieuwe indeling in de internationale onderwijsclassificatie (ISCED) werd ingevoerd.

Aandeel mannen in zorgrichtingen, 2007/'08-2017/'18 (in procenten)

Aandeel mannen in zorgrichtingen

- a De cijfers voor hbo en wo vanaf 2015/'16 zijn niet vergelijkbaar met de eerdere cijfers, omdat toen een nieuwe indeling in de ISCED (de internationale onderwijsclassificatie) werd ingevoerd.
- b Voorlopige cijfers.

[Bron: CBS (Onderwijsstatistieken 2007/'09-2017/'18)]

Alleen in het (v)mbo toename aandeel mannen in zorgopleidingen

Mannen zijn flink ondervertegenwoordigd in de zorgopleidingen. Het laagst is dit aandeel in het vmbo en het hoogst in het wo (CBS 2018a). In het mbo is het aandeel jongens in zorgopleidingen sinds 2009/'10 gestaag toegenomen en ook in het vmbo is hun aandeel sinds 2014/'15 weer gegroeid. Anders is dat in het hbo en wo: daar kozen mannen van 2012/'13 tot en met 2014/'15 steeds minder vaak voor een opleiding in de sector zorg en welzijn. Ook na 2015/'16 [i: De cijfers voor hbo en wo vanaf 2015/'16 zijn niet vergelijkbaar met de eerdere cijfers, omdat toen een nieuwe indeling in de ISCED (de internationale onderwijsclassificatie) werd ingevoerd.] was er in het wo sprake van een daling, terwijl het aandeel mannen met een zorgopleiding in het hbo stabiel bleef.

Weinig vrouwen met een technische opleiding werken in een technisch beroep

Vrouwen met een opleiding in de richting techniek, industrie en bouwkunde komen relatief weinig – en ook minder vaak dan mannen – terecht in een technisch beroep [i: Deze beroepsklasse omvat de ingenieurs en onderzoekers wis-, natuur- en technische wetenschappen, technici en toezichthouders bouw en industrie, procesoperators, bouw- en metaalarbeiders en

voedselverwerkende beroepen]. Een kwart van de werkende vrouwen die zijn opgeleid in de richting techniek, industrie en bouwkunde had in 2017 een technisch beroep, terwijl dat bij mannen ruim de helft was (zie [exceltabel]). Onder hoogopgeleiden is dit verschil kleiner. Het aandeel technisch opgeleide vrouwen dat in een technisch beroep werkzaam is, is na 2014 wel iets toegenomen. Ook vrouwen met een informatica-opleiding zijn minder vaak dan mannen in een ICT-beroep werkzaam. Hetzelfde geldt voor het aandeel vrouwen met een opleiding in landbouw, diergeneeskunde en -verzorging die daarna werkzaam zijn in de landbouw. Daarentegen werken na een opleiding in zorg en welzijn zowel vrouwen als mannen relatief vaak in die beroepsklasse (zie ook CBS 2018c).

Ruim 80% van zorg en welzijn-beroepen vervuld door vrouwen

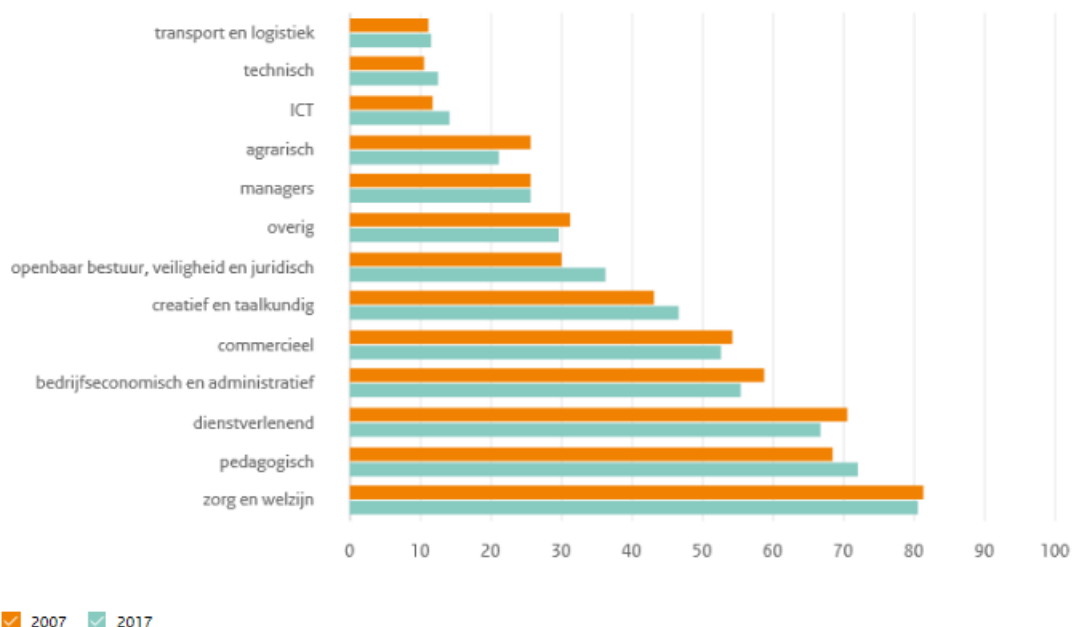
Tussen beroepsklassen zijn er aanzienlijke verschillen in het aandeel vrouwen. Naar verhouding zijn de meeste vrouwen te vinden in de klasse zorg en welzijn: ruim acht op de tien. Daarnaast zijn vrouwen oververtegenwoordigd in pedagogische en dienstverlenende beroepen. Het laagst is het aandeel vrouwen in transport- en logistieke beroepen, en ook technische en ICT-beroepen worden relatief weinig door vrouwen uitgeoefend.

Het totale aandeel vrouwen in de werkzame bevolking was in 2017 met 46% iets hoger dan tien jaar eerder (44%). Het aandeel vrouwen nam vooral toe in de beroepsklassen openbaar bestuur, veiligheid en in juridische beroepen. Ook in creatieve en taalkundige beroepen en in pedagogische beroepen was er sprake van een stijging. Hoewel er wat meer vrouwen in ICT, technische en transportberoepen gingen werken, bleef het aandeel vrouwen in deze beroepsklassen het laagst. De sterkste afname van het aandeel vrouwen deed zich voor in agrarische beroepen. In zorg en welzijn-beroepen kromp het aandeel licht.

[Korte titel figuur]Beroepen vrouwen

[Mouse-over titel figuur]Aandeel vrouwen in werkende niet-onderwijsvolgende bevolking van 15-64 jaar, naar beroepsklasse, 2007/2017 (in procenten)

Beroepen vrouwen

[Bron: CBS (EBB'07, '17)]

Afgenomen segregatie van vrouwen en mannen in beroepsklassen

Ook de ongelijke verdeling van vrouwen en mannen over beroepsklassen kan worden uitgedrukt in een segregatie-index. In 2017 had deze een waarde van bijna 22%; dat is evenveel als in 2015, maar minder dan in 2007 (24%). De verdeling van werkende vrouwen over beroepsklassen is dus meer op die van mannen gaan lijken. Dat zien we ook als we het aandeel vrouwen in de verschillende beroepsklassen vergelijken: in de meeste klassen waar vrouwen sterk zijn oververtegenwoordigd, is hun aandeel iets teruggelopen en andersom.

[Literatuur]

CBS 2018a. *Een op vijf leerlingen gezondheid of welzijn is man*. Geraadpleegd op 5 september 2018 via <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/11/een-op-vijf-leerlingen-gezondheid-of-welzijn-is-man>.

CBS 2018b. *Techniekonderwijs wordt populairder bij meisjes*. Geraadpleegd op 5 september 2018 via <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/15/techniekonderwijs-wordt-populairder-bij-meisjes>.

CBS 2018c. *Meer verpleegkundigen afgestudeerd*. Geraadpleegd op 5 september 2018 via <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/19/meer-verpleegkundigen-afgestudeerd>.

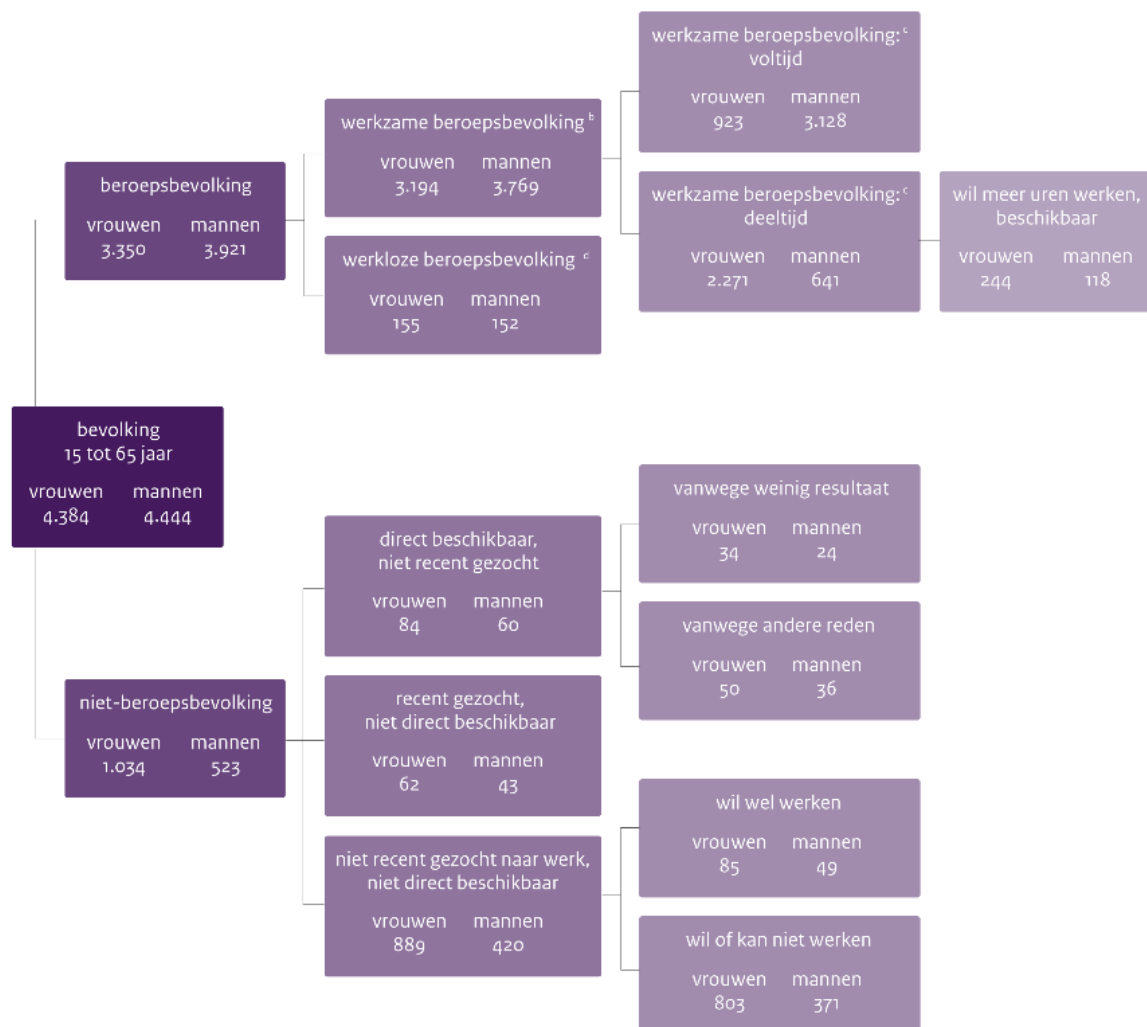
5 Gaan vrouwen steeds meer werken?

Auteurs: Jesper van Thor (CBS), Wil Portegijs (SCP) en Brigitte Hermans (CBS)

Nu de economische crisis voorbij is, neemt het aandeel vrouwen met werk weer toe, en het verschil met mannen neemt af. Ook de gemiddelde arbeidsduur van vrouwen is iets gestegen. Vrouwen in de leeftijd waarop velen van hen kinderen krijgen, krimpen hun arbeidsduur minder in dan voorheen. Wel is het verschil tussen vrouwen en mannen nog steeds aanzienlijk. Jonge mannen werken al meer uren dan jonge vrouwen en gaan niet korter werken als er kinderen komen. Vrouwen vinden betaald werk net zo vaak belangrijk als mannen, maar zijn minder bereid of in staat om dat voltijds te doen.

[box]Dashboard beroepsbevolking

**Dashboard beroepsbevolking^a, niet-onderwijsvolgende personen van 15-64 jaar, 2017
(in absolute aantallen x 1000)**

a Deze cijfers verschillen met van die in het reguliere dashboard beroepsbevolking [<https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-beroepsbevolking>] van het CBS over de totale bevolking van 15-74 jaar.

b De werkzame beroepsbevolking bestaat uit personen die in Nederland wonen en betaald werk hebben.

c Iemand werkt voltijds met een werkweek van minimaal 35 uur per week en deeltijds bij een werkweek van minder dan 35 uur.

d De werkloze beroepsbevolking bestaat uit personen die in Nederland wonen en geen betaald werk hebben, recent naar betaald werk hebben gezocht en daarvoor direct beschikbaar zijn.

Bron: CBS (Enquête Beroepsbevolking '17)
[einde box]

Arbeidsparticipatie vrouwen stijgt harder dan die van mannen

Onder vrouwen ligt de nettoarbeidsparticipatie [pop-up: Het aandeel van de werkzame beroepsbevolking in de bevolking (beroeps- en niet-beroepsbevolking). Deze definitie heeft betrekking op personen die in Nederland wonen (exclusief de institutionele bevolking).] beduidend lager dan onder mannen. In 2017 werkte 72,9% van de niet-onderwijsvolgende vrouwen van 15-64 jaar, van de mannen was dit 84,8%. Bij zowel vrouwen als mannen is de arbeidsdeelname na de crisisjaren toegenomen. Bij vrouwen was de stijging iets sterker dan bij mannen, waardoor het verschil in arbeidsdeelname verder slonk. Ook tijdens de economische crisis was dit verschil al kleiner geworden. Toen kwam dat doordat de nettoarbeidsparticipatie van vrouwen steeds rond de 70% bleef schommelen, terwijl die van mannen kromp.

[box] Reguliere CBS-cijfers arbeidsparticipatie

De nettoarbeidsparticipatie van niet-onderwijsvolgende vrouwen van 15-64 jaar (72,9% in 2017) is een stuk hoger dan het reguliere cijfer (61,9%) waarmee het CBS naar buiten treedt. Dit komt door het verschil in populatie. Bij het reguliere cijfer voor nettoarbeidsparticipatie worden ook 65-74-jarigen en onderwijsvolgenden meegenomen. Van deze groepen is bekend dat hun arbeidsdeelname lager is.

[einde box]

[Korte titel figuur]Arbeidsparticipatie en arbeidsduur

[Mouse-over titel figuur]Nettoarbeidsparticipatie en wekelijkse arbeidsduur, niet-onderwijsvolgende bevolking van 15-64 jaar, 2007-2017 (in procenten en in uren)

Zie interactief figuur in de cardstack.

[Bron: CBS (Enquête beroepsbevolking '07-'17)]

[box]Vrouwen iets vaker werkloos dan mannen

Het aandeel werklozen [i: Werklozen zijn personen die geen betaald werk hebben, recent naar betaald werk hebben gezocht en daarvoor direct beschikbaar zijn. Het werkloosheidspercentage drukt uit welk deel van de beroepsbevolking tot de werklozen behoort.] is onder niet-onderwijsvolgenden van 15-64 jaar bij vrouwen hoger dan bij mannen. In 2017 was 4,6% van de vrouwen in de beroepsbevolking werkloos, tegenover 3,9% van de mannen. Het verschil tussen beiden is even groot als in 2015, maar duidelijk kleiner dan in 2007, dus vóór de economische crisis. De werkloosheid van mannen beweegt over het algemeen sterker mee met de conjunctuur dan die van vrouwen. Dat komt doordat vrouwen vaker in minder conjunctuurgevoelige sectoren werken, zoals de zorg en het onderwijs. Tijdens de economische crisis liep de werkloosheid bij mannen sneller op dan bij vrouwen en bereikte ook een jaar eerder het hoogste punt (2013). Na 2014 daalde de werkloosheid voor beide groepen.

De ontwikkeling van de werkloosheid onder niet-onderwijsvolgende vrouwen van 15-64 jaar is nagenoeg gelijk aan die van het reguliere werkloosheidscijfer, dat wil zeggen de werkloosheid

onder het totaal aantal vrouwen van 15-74 jaar. Wel is het reguliere werkloosheidspercentage iets hoger doordat de onderwijsvolgenden daarin meetellen en de werkloosheid bij deze groep relatief hoog is. In 2017 was 5,3% van de vrouwen in de totale beroepsbevolking van 15-74 jaar werkloos, tegenover 4,6% bij de niet-onderwijsvolgenden van 15-64 jaar.

[einde box]

Zeven op de tien werkende vrouwen hebben een vaste arbeidsrelatie

Werkende vrouwen hebben vaker dan mannen een baan als werknemer. In 2017 had 68,6% van de niet-onderwijsvolgende vrouwen van 15-64 jaar met betaald werk een vaste arbeidsrelatie, tegenover 65,6% van de mannen. Hierbij gaat het om een dienstverband voor onbepaalde tijd én een vast aantal uren per week. Ook het aandeel met een flexibele arbeidsrelatie ligt bij vrouwen hoger dan bij mannen: 17,5% versus 13,7%. Tussen 2011 en 2017 is het aandeel vrouwen met een vast dienstverband geslonken, terwijl het aandeel flexkrachten groeide. Bij mannen was deze ontwikkeling al eerder aan de gang.

Het overige deel van de werkende vrouwen (14%) was in 2017 actief als zelfstandige. Bij de mannen was dit aandeel met 20,7% een stuk hoger. Zowel bij vrouwen als mannen is het aandeel zelfstandigen sinds 2007 toegenomen.

Gemiddelde wekelijkse arbeidsduur vrouwen toegenomen

Nederland is 'Europees kampioen' deeltijdwerken (zie [kaart 18]). Dat geldt vooral voor de Nederlandse vrouw. Terwijl bij mannen in 2017 een gemiddelde werkweek uit 39 uur bestond, was dat bij vrouwen 28 uur. De gemiddelde arbeidsduur van vrouwen is wel toegenomen. Twee jaar eerder was deze 27 uur per week en tien jaar eerder 26 uur. Bij mannen was de gemiddelde arbeidsduur in 2017 vrijwel gelijk aan 2015, maar iets lager dan in 2007. Toen werkten mannen gemiddeld 40 uur per week.

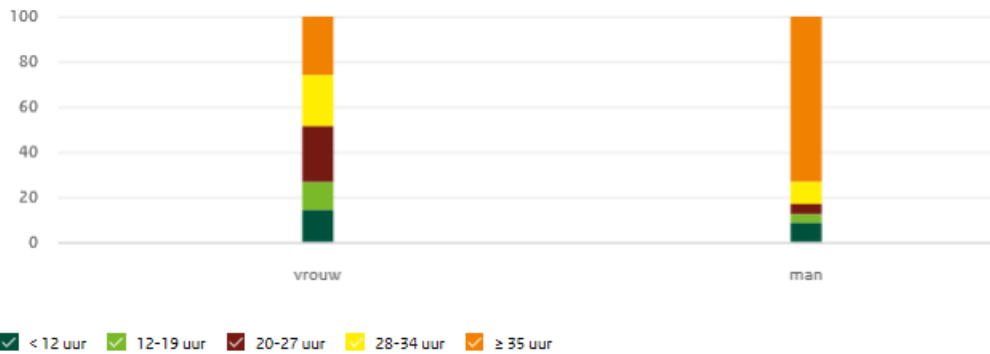
Meer vrouwen met grote deeltijdbaan

Vrouwen hebben minder vaak een voltijdbaan (35 uur per week of meer) dan mannen: 29% tegenover 83%. Iets meer dan de helft van de vrouwen werkt tussen de 20 en de 35 uur per week. Tussen 2007 en 2017 is vooral het aandeel vrouwen met een grote deeltijdbaan (28 tot 35 uur) gegroeid: van 20% naar 25%. Daarnaast gingen ook wat meer vrouwen voltijds werken, maar deze stijging begon pas in 2014. Het aandeel vrouwen met een kleine deeltijdbaan (minder dan 20 uur) nam juist af van 26% in 2007 naar 19% in 2017. Ook bij mannen steeg sinds 2007 het aandeel met een grote deeltijdbaan tot 10%. Bij hen ging dit ten koste van het aandeel mannen met een voltijdbaan.

[Korte titel figuur]Arbeidsduur

[Mouse-over titel figuur]Wekelijkse arbeidsduur, niet-onderwijsvolgende werkenden van 15-64 jaar, 2017 (in procenten)

Arbeidsduur

Klik op een item om deze te verbergen/tonen

[Bron: CBS (Enquête beroepsbevolking '17)]

Jongere generaties vrouwen blijven meer uren werken

Vrouwen geboren in de jaren zeventig werken op hun 35e gemiddeld iets meer uren dan het geval was bij oudere cohorten. Net als de oudere generaties heeft ook de jaren zeventig generatie een kortere werkweek dan op hun 25e, vaak vanwege de geboorte van kinderen. Maar ze schroeven het aantal gewerkte uren minder terug dan voorgaande generaties (zie [kaart 11]). Ook later in hun loopbaan hebben vrouwen uit jongere geboortecohorten gemiddeld een langere werkweek vergeleken met oudere cohorten. De enige uitzondering hierop vormen jonge vrouwen die geboren zijn tussen 1980 en 1990: hun wekelijkse arbeidsduur is korter dan die van vergelijkbare jonge vrouwen uit eerdere cohorten.

Ook jonge mannen werken tegenwoordig minder uren dan hun leeftijdsgenoten uit eerdere geboortecohorten. Bij mannen neemt de gemiddelde arbeidsduur echter niet af in de fase dat velen van hen vader worden. Bovendien werken zij al vanaf jonge leeftijd meer uren dan vrouwen.

[Korte titel figuur]Arbeidsduur naar leeftijd en geboortecohort

[Mouse-over titel figuur]Wekelijkse arbeidsduur, naar leeftijd en geboortecohort, niet-onderwijsvolgende bevolking van 25-64 jaar^a, (in uren)

Zie interactief figuur in de cardstack.

- a De informatie of iemand onderwijsvolgend is, is pas sinds 2002 beschikbaar. Daarom worden hier alleen de cijfers voor 25-plussers getoond, omdat die doorgaans geen regulier onderwijs meer volgen.

[Bron: CBS (Enquête Beroepsbevolking '77-'17)]

Betaald werk voor vrouwen belangrijk, maar meesten werken liever niet voltijds

De overgrote meerderheid van de vrouwen vindt betaald werk belangrijk. Ze hebben plezier in hun werk en vinden het belangrijk voor hun eigen ontwikkeling. Ook waarderen ze het vanwege de sociale contacten en om zo een bijdrage te kunnen leveren aan de maatschappij. Een op de drie vrouwen hecht ook aan het aanzien dat een betaalde baan geeft en een op de vier wil graag carrière maken. Op al deze punten verschillen vrouwen niet van mannen. Dat is wel zo als het om de plaats van werk in het leven gaat. Vrouwen zijn minder vaak bereid vanwege hun carrière mensen in hun privéleven wat tekort te doen. En 71% heeft een voorkeur voor een deeltijdbaam, om zo tijd over te houden voor andere dingen. Overigens zou ook bijna de helft van de mannen liever niet voltijds willen werken. Bij hen hangt dat niet samen met de zorg voor kinderen, bij vrouwen wel (zie [excelbijlage]).

[Korte titel figuur]Belang betaald werk en carrière maken

[Mouse-over titel figuur]Aandeel 'geheel/enigszins eens' met stellingen over het belang van betaalde arbeid en carrière maken, bevolking van 16-64 jaar^a, 2018 (in procenten)^b

	vrouwen	mannen
betaald werk is belangrijk voor mijn zelfontplooiing	82	81
ik vind het belangrijk om betaald werk te hebben vanwege de contacten met anderen	78	73
ik heb veel plezier in mijn werk	70	75
ik vind het belangrijk om betaald werk te hebben omdat ik zo een steentje bijdraag aan de maatschappij	59	62
betaald werk is voor mij belangrijk omdat het mij maatschappelijk aanzien geeft	35	34
ik vind het belangrijk carrière te maken	27	30
ik ben bereid mensen in mijn privéleven wat tekort te doen om carrière te maken	15	22

ik werk liever niet voltijds, zodat ik tijd overhoud voor andere dingen	71	42
a	Inclusief scholieren/studenten, exclusief mensen met (pre)pensioen.	
b	Significante verschillen zijn vetgedrukt ($p < 0,05$).	

[Bron: SCP (EMOP'18)]

6 Willen vrouwen meer werken (en mannen minder)?

Auteurs: Jesper van Thor (CBS), Wil Portegijs (SCP) en Brigitte Hermans (CBS)

Niet-onderwijsvolgende vrouwen van 15-64 jaar werken doorgaans flink minder uren dan mannen: 28 uur versus 39 uur. Dit komt doordat vrouwen vooral deeltijdbanen hebben. Vrouwen willen vaker hun arbeidsduur veranderen dan mannen: ze willen vooral vaker meer uren werken. Voor vrouwen zijn de belangrijkste redenen om in deeltijd te werken dat ze meer tijd hebben voor het huishouden en meer vrije tijd overhouden. Onder bepaalde voorwaarden wil een deel van de vrouwen zonder werk alsnog gaan werken en zouden vrouwen die deeltijds werken hun uren willen uitbreiden. In vergelijking met tien jaar eerder noemen veel minder vrouwen zorgtaken voor het gezin of huishouden als reden voor het niet willen of kunnen werken.

Werkende vrouwen willen vaker meer uren erbij dan mannen

Een op de tien niet-onderwijsvolgende werkenden [i: De in deze Emancipatiemonitor gepresenteerde cijfers over de beroepsbevolking op basis van de Enquête beroepsbevolking (EBB) verschillen met de cijfers die het CBS op StatLine publiceert. Dit komt door de andere doelpopulatie, namelijk niet-onderwijsvolgenden van 15-64 jaar. De reguliere cijfers hebben betrekking op de totale bevolking van 15-74 jaar.] zou liever meer uren willen werken. Vrouwen willen dat vaker dan mannen: 13% tegenover 7%. Dit hangt samen met het grotere aandeel vrouwen met een kleine deeltijd baan (zie [kaart 5]). Hoe minder uren men werkt, hoe vaker men doorgaans de arbeidsduur wil uitbreiden. Wordt er alleen gekeken naar deeltijds werkenden, dan zijn het juist de mannen die vaker meer uren erbij zouden willen hebben. Tegelijkertijd zeggen vrouwen ook iets vaker dan mannen juist korter te willen werken dan ze nu doen: 9% tegenover 8%. Dit speelt vooral bij voltijds werkenden. Van alle vrouwen die in 2017 voltijds werkten, zei 16% minder uren te willen werken, tegenover 9% van de mannen.

Als vrouwen de door hun gewenste arbeidsduur zouden realiseren, dan zou het gemiddeld aantal door hun gewerkte uren met bijna anderhalf uur omhooggaan naar ruim 29 uur per week. Bij mannen zou de werkweek nauwelijks langer worden.

[Korte titel figuur]Meer werken?

[Mouse-over titel figuur]Meer/minder willen werken en feitelijke c.q. gewenste arbeidsduur, niet-onderwijsvolgende werkenden van 15-64 jaar, 2017 (in procenten en in uren)

	vrouwen	mannen
wil meer uren werken (%)	12,5	7,1
wil minder uren werken (%)	8,8	8,2

feitelijke arbeidsduur (uren per week)	27,8	38,9
gewenste arbeidsduur (uren per week)	29,2	39,1

[Bron: CBS (EBB'17)]

Huishouden en vrije tijd belangrijkste redenen om in deeltijd te werken

In deeltijd werken is voor veel vrouwen een manier om naast hun werk tijd over te houden voor het huishouden en voor zichzelf. De zorg voor (klein)kinderen [i: Vrijwel alle vrouwen die in deeltijd werken én jonge kinderen hebben, noemt de zorg voor hun kinderen als reden waarom ze niet voltijds willen of kunnen werken (97%)]. Dat geldt ook voor ruim de helft (54%) van de in deeltijd werkende vrouwen met uitsluitend volwassen kinderen van 24 jaar of ouder; we mogen aannemen dat het in dat geval meestal om de zorg voor kleinkinderen gaat. Bron: SCP (EMOP'18)] speelt bij vier op de tien deeltijdwerkers een rol. Ook een opleiding, vrijwilligerswerk of mantelzorg worden genoemd als redenen om voor een deeltijdbaan te kiezen.

Een op de drie in deeltijd werkende vrouwen doet dat niet uit vrije wil. Zij zouden liever voltijds werken, maar kunnen geen volledige baan vinden en/of hun gezondheid staat dat niet toe. [i: Van alle in deeltijd werkende vrouwen kan 19% niet voltijds werken vanwege hun gezondheid, 9% kan geen volledige baan vinden en 5% kan geen volledige baan vinden en zou dat bovendien niet aankunnen vanwege gezondheidsproblemen. Bron: SCP (EMOP'18)]

[Korte titel figuur]Redenen deeltijd

[Mouse-over titel figuur]Redenen om in deeltijd te werken, niet-onderwijsvolgende vrouwen van 15-64 jaar die 1-34 uur per week werken, 2018 (in procenten)

	redenen om in deeltijd te werken		
	belangrijke rol	speelt mee	totaal
om tijd te hebben voor mijn huishouden, boodschappen en andere klussen	31	49	80
om tijd te hebben voor mezelf, hobby's, sport en sociale contacten	29	46	74
omdat ik zelf voor mijn (klein)kinderen wil zorgen	30	15	45
in verband met mijn gezondheid kan ik niet voltijds werken	9	16	25
om tijd te hebben voor vrijwilligerswerk	3	18	22
om tijd te hebben voor een opleiding of cursus naast mijn werk	7	13	21
om tijd te hebben voor de zorg voor mijn ouders of andere hulpbehoevende naasten	4	17	21
ik zou graag voltijds willen werken, maar kan geen volledige baan vinden	6	8	14
ik bouw mijn werk geleidelijk af tot mijn pensioen	4	10	14

[Bron: SCP (EMOP'18)]

Onder bepaalde voorwaarden willen veel vrouwen weer (of meer) werken

Bijna acht op de tien in deeltijd werkende vrouwen zouden onder bepaalde voorwaarden meer willen werken dan ze nu doen. Een ontoereikend huishoudensinkomen zou voor een op de drie een reden zijn om meer uur te gaan werken. Evenzoveel vrouwen zouden dat willen als ze hun werk beter zouden kunnen inpassen in hun privéleven, bijvoorbeeld door beter passende werktijden, thuiswerken en/of een kortere reistijd. Goede en betaalbare kinderopvang zou voor een op de zes moeders uitmaken, en een op de vijf mantelzorgsters zegt meer te gaan werken als hun hulp niet langer nodig is. Ook een verzoek van hun baas om meer te komen werken zou een op de zes vrouwen serieus overwegen. Onder een of meer van deze voorwaarden zouden ruim drie op de vier vrouwen die in deeltijd werken meer uren willen werken. De gemiddelde arbeidsduur zou daarmee met ruim een halve dag per week toenemen.

Bijna de helft van de niet-werkende vrouwen jonger dan 65 jaar is arbeidsongeschikt of met (pre)pensioen. Allen geven zij aan niet meer te kunnen of willen werken. Van de overige niet-werkende vrouwen wil driekwart dat wel. Als aan hun voorwaarden zou worden voldaan, zou de gemiddelde werkweek van de huidige niet-werkenden, inclusief degenen die niet kunnen of willen werken, van nul uur toenemen naar bijna een dag per week.

[Korte titel figuur]Onder voorwaarden meer werken?

[Mouse-over titel figuur]Voorwaarden waaronder niet/in deeltijd werkende vrouwen weer/meer uren willen werken, in deeltijd/niet werkende vrouwen van 15-64 jaar^b, 2018 (in procenten)

	deeltijd	geen werk
als het huishoudinkomen niet meer genoeg is om te leven zoals ik dat gewend ben	32	11
als ik een gedeelte van de werkweek thuis kan werken	23	9
als ik de tijden waarop ik werk beter kan afstemmen op mijn privéleven	22	10
als ik een baan kan vinden met het gewenste aantal uren	16	22
als ik een baan kan vinden dicht(er) bij huis	9	n.v.t.
als mijn baas me zou vragen meer te komen werken	16	n.v.t.
als mensen in mijn omgeving (ouders, burens, vrienden) mijn hulp niet meer nodig hebben (alleen gevraagd aan mensen die informele hulp verlenen)	21	4
als ik goede en goedkope kinderopvang kan vinden (alleen gevraagd aan moeders van kind < 12 jaar)	16	2
andere voorwaarde ^a	9	12
wil en kan onder voorwaarden weer/meer gaan werken	78	37

- a In deeltijd werkende vrouwen noemen vooral leuker, uitdagender werk. Niet-werkende vrouwen noemen vrijwel uitsluitend dat ze meer zouden willen werken als hun gezondheid dat zou toelaten.
- b Met uitzondering van onderwijsvolgenden.

[Bron: SCP (EMOP'18)]

Zorgtaken minder vaak genoemd als reden om niet te kunnen werken

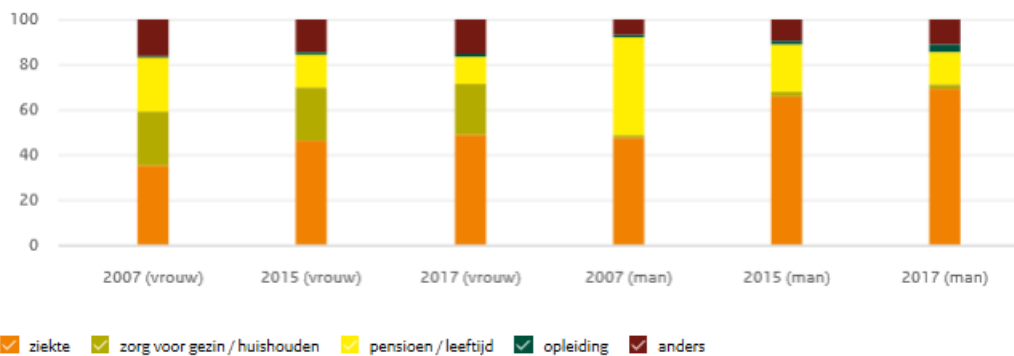
Vrouwen en mannen verschillen in de belangrijkste reden die ze geven waarom ze niet kunnen of willen werken. Allereerst is voor vrouwen beduidend vaker dan voor mannen de zorg voor het gezin of huishouden de reden om niet te werken. Voor vrouwen was dat met 23% de op een na belangrijkste reden, terwijl deze reden door mannen nauwelijks (2%) werd genoemd. Mannen zeggen vaker dan vrouwen niet te participeren op de arbeidsmarkt vanwege ziekte of arbeidsongeschiktheid, of hoge leeftijd. Voor zowel vrouwen als mannen is ziekte de meest genoemde reden om niet te kunnen werken.

Vergeleken met tien jaar eerder noemen vrouwen zorgtaken in 2017 minder vaak als reden om niet aan het werk zijn. Dit aandeel is ook tussen 2015 en 2017 nog iets gekrompen. Daarnaast zeggen vooral mannen (maar ook vrouwen) minder vaak dat ze niet kunnen of willen werken vanwege hoge leeftijd. Dit komt doordat mensen tegenwoordig langer doorwerken en later met pensioen gaan. Ziekte is daarentegen voor zowel vrouwen als mannen een steeds belangrijker reden geworden om niet te kunnen werken.

[Korte titel figuur]Redenen om niet te willen of kunnen werken

[Mouse-over titel figuur]Reden om niet te willen of kunnen werken, niet-onderwijsvolgende bevolking van 15-64 jaar, 2007, 2015 en 2017 (in procenten)

Redenen om niet te willen of kunnen werken

[Bron: CBS (Enquête Beroepsbevolking '07, '15, '17)]

7 Neemt het loonverschil tussen mannen en vrouwen af?

Auteurs: Linda Muller (CBS) en Marion van den Brakel (CBS)

Jonge vrouwen verdienen tegenwoordig per uur gemiddeld meer dan jonge mannen. Dat komt doordat ze vaker hoogopgeleid zijn. Maar gemiddeld is het uurloon van vrouwen nog steeds lager dan dat van mannen. Bij de overheid is het verschil 8%, in het bedrijfsleven 19%. Deze loonkloof is in de loop van de tijd wel kleiner geworden. Het feit dat vrouwen minder verdienen, is voor een deel te wijten aan onder meer verschillen in arbeidsduur, leeftijd en leidinggeven. Maar ook als mannen en vrouwen op deze en andere kenmerken niet verschillen, is het uurloon van vrouwen 5% à 7% lager. Ook deze zogenoemde gecorrigeerde loonkloof is iets kleiner geworden.

Vooraf bij overheid neemt het loonverschil af

In 2016 bedroeg het bruto-uurloon van vrouwen gemiddeld 19 euro en van mannen 23 euro. Vrouwen verdienen daarmee ruim 17% minder dan mannen, wat vergeleken met andere EU-landen een vrij groot verschil is (zie [kaart 18]). In het bedrijfsleven was het verschil in uurloon met bijna 19% beduidend groter dan bij de overheid (8%). Tussen 2008 en 2016 is het loonverschil tussen mannen en vrouwen vooral bij de overheid afgenomen (zie ook Muller et al. 2018). Dit komt vooral doordat het uurloon van vrouwen in deze periode sterker is gestegen dan dat van mannen. Hier speelt onder andere mee dat er meer hoogopgeleide vrouwen dan mannen bij kwamen (zie [kaart 3]) en zij vrijwel allen op een hoog beroepsniveau werken. Het loonverschil in het bedrijfsleven is sinds 2008 met 3 procentpunten afgenomen (van 22% naar 19%).

[Korte titel tabel] Gemiddeld uurloon

[Mouse-over titel tabel] Gemiddeld bruto-uurloon^a, werknemers in het bedrijfsleven en bij de overheid, 2016 (in euro's)

	vrouwen	mannen
totaal	18,85	22,50
overheid	25,75	27,97
bedrijfsleven	17,66	21,78

a Exclusief bijzondere beloning en overwerkloon.

[Bron: CBS (Basisregistratie Personen '16; Enquête Beroepsbevolking '16; Statistiek Werkgelegenheid en Lonen '16)]

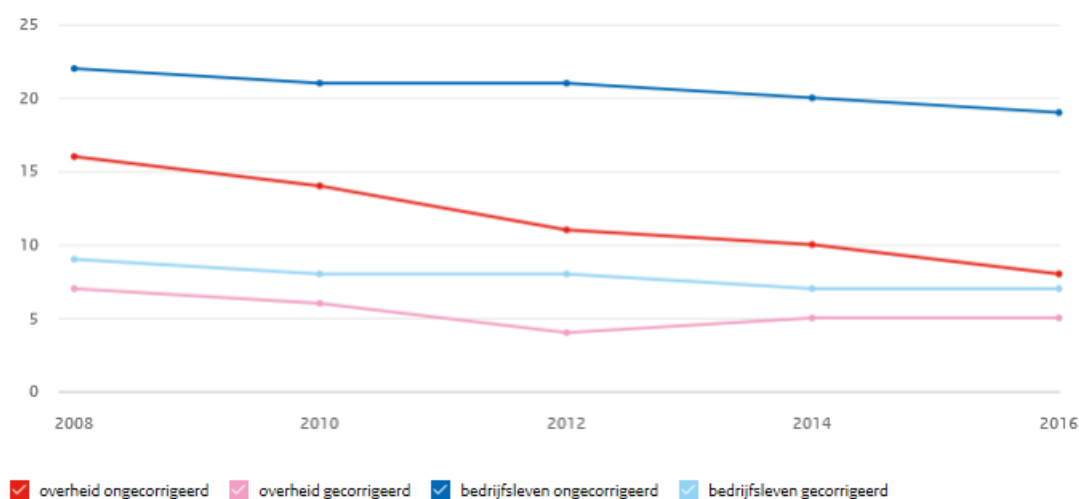
Ook gecorrigeerd loonverschil kleiner geworden

Werkende vrouwen en mannen hebben niet per se dezelfde leeftijd, werkervaring of hetzelfde beroepsniveau. Wanneer er geen verschillen in persoons- en baankenmerken tussen hen zouden zijn, zou het loonverschil bij overheid in 2016 5% zijn en in het bedrijfsleven 7%. [i: Leeftijdsverschillen verklaren een belangrijk deel van de loonkloof tussen mannen en vrouwen bij de overheid en in het bedrijfsleven. In beide sectoren werken meer oudere mannen dan vrouwen, en oudere werknemers verdienen doorgaans meer dan jongere. Behalve leeftijd zijn ook arbeidsduur (voltijd/deeltijd), beroepsniveau en leidinggeven belangrijke verklarende factoren van de loonkloof (zie Muller et al. 2018).] Aangezien niet met alle verschillen tussen mannen en vrouwen rekening gehouden is, hoeven deze resterende loonverschillen bij de overheid en het bedrijfsleven niet op discriminatie te duiden. Net als het ongecorrigeerde is ook het gecorrigeerde loonverschil bij de overheid afgenomen sinds 2008. In het bedrijfsleven kromp de gecorrigeerde loonkloof langzamer dan bij de overheid.

[Korte titel figuur]Loonverschil v/m

[Mouse-over titel figuur]Ongecorrigeerd en gecorrigeerd loonverschil, werknemers in het bedrijfsleven en bij de overheid, 2008-2016 (in procenten)

Loonverschil v/m

[Bron: CBS (Basisregistratie Personen '16; Enquête Beroepsbevolking '16; Statistiek Werkgelegenheid en Lonen '16)]

[box]Ongecorrigeerde en gecorrigeerde loonverschillen

Het CBS berekent sinds 2008 ongecorrigeerde en gecorrigeerde loonverschillen voor werknemers in het bedrijfsleven en bij de overheid. Eerst is bepaald wat het verschil in bruto-uurloon is tussen mannen en vrouwen (ongecorrigeerd loonverschil). Vervolgens is geanalyseerd in hoeverre dit loonverschil wordt verklaard door de volgende achtergrondkenmerken:

- kenmerken van de werknemer: leeftijd, herkomst, opleiding (niveau en richting), werkervaring, arbeidshandicap, huishoudenssituatie, inkomen partner

- kenmerken van de werkgever: sector, aantal werknemers, aandeel vrouwen, winstgevendheid, vestigingsregio
- kenmerken van de baan: beroepsniveau, contractvorm, voltijd/deeltijd, soort arbeidsrelatie, leidinggeven, managementfunctie

Het deel van het verschil dat niet wordt verklaard door deze kenmerken, is het gecorrigeerde loonverschil. Wanneer er loonverschillen overblijven na correctie voor verschillen in achtergrondkenmerken van werknemers, betekent dit niet zonder meer dat er sprake is van beloningsdiscriminatie. Beloningsdiscriminatie houdt in dat er geen 'gelijk loon voor arbeid van gelijke waarde' wordt toegepast. Het is met de beschikbare onderzoeksgegevens echter niet exact meetbaar wat 'arbeid van gelijke waarde' en wat 'gelijke beloning' is. Een loonverschil betekent dus niet per se dat er sprake is van beloningsdiscriminatie. Voor meer informatie zie Muller et al. 2016; 2018.[einde box]

Relatief klein loonverschil bij twintigers en dertigers

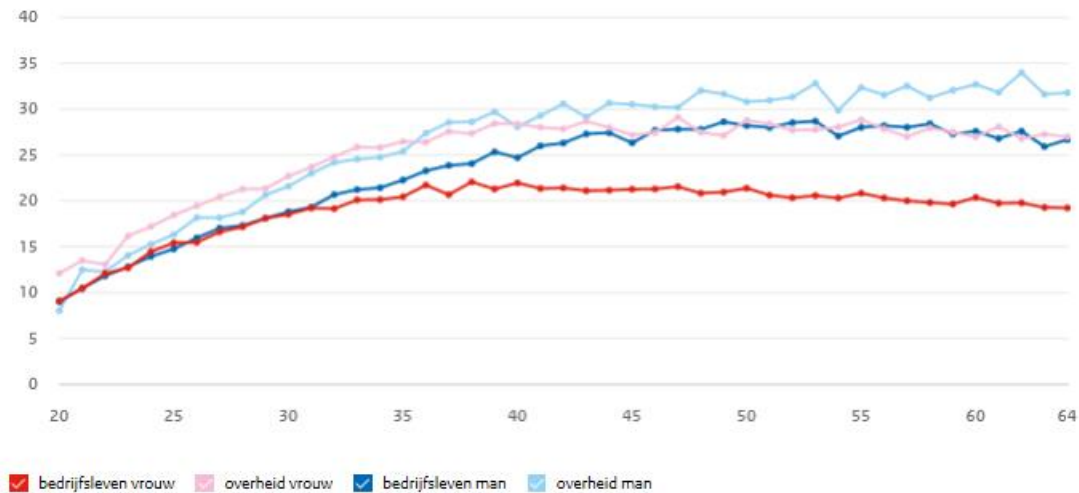
Zowel in het bedrijfsleven als bij de overheid zijn de loonverschillen tussen jonge vrouwen en mannen tot 40 jaar relatief klein. Bij de overheid verdienen vrouwelijke werknemers tot 36 jaar meer dan hun mannelijke leeftijdsgenoten. In het bedrijfsleven is dat tot 26 jaar het geval. Daarna lopen in beide sectoren mannen steeds meer uit op vrouwen. De verschillen zijn het grootst bij 55-plussers. Vrouwen verdienen dan per uur in het bedrijfsleven 26% tot 30% minder en bij de overheid 11% tot 20% minder dan mannen. Dit komt onder meer doordat vrouwen vaker in deeltijd werken en daardoor minder werkervaring opbouwen. Dit verkleint de carrièrekansen van vrouwen, met op langere termijn een lager uurloon als gevolg (Chkalova en Drankier 2014). Ook speelt mee dat in de oudere generaties vrouwen doorgaans lager opgeleid zijn dan mannen (zie [kaart 3]).

De loonkloof in het nadeel van vrouwen treedt vooral bij de overheid steeds later in. In 2008 was het omslagpunt daar 33 jaar (Muller et al. 2016). Ook in het bedrijfsleven schuift het omslagpunt op, maar minder snel; in 2008 verdienden vrouwen tot 24 jaar meer dan mannen.

[Korte titel figuur]Bruto-uurloon naar leeftijd

[Mouse-over titel figuur]Gemiddeld bruto-uurloon^a, naar leeftijd, werknemers in het bedrijfsleven en bij de overheid van 20-64 jaar, 2016 (in euro's)

Bruto-uurloon naar leeftijd

a Exclusief bijzondere beloning en overwerkloon.

[Bron: CBS (BRP'16; EBB'16; Statistiek Werkgelegenheid en Lonen '16)]

[Literatuur]

Chkalova, K. en R. Drankier (2014). *Vrouwen tussen 25 en 30 jaar verdienen per uur meer dan mannen*. Geraadpleegd op 31 juli 2018 via <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2014/10/vrouwen-tussen-25-en-30-jaar-verdienen-per-uur-meer-dan-mannen>.

Muller, L., J. Floris, D. Verhallen-Schumacher, B. Dankmeyer, K. Chkalova en L. Verschuren (2016). *Gelijk loon voor gelijk werk? Banen en lonen bij de overheid en bedrijfsleven 2014*. Den Haag/Heerlen/Bonaire: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Muller, L., J. Floris, K. Chkalova, B. Dankmeyer en M. Bloem (2018). *Monitor loonverschillen mannen en vrouwen, 2016*. Den Haag/Heerlen/Bonaire: Centraal Bureau voor de Statistiek.

8 Hoeveel vrouwen zijn economisch zelfstandig?

Auteurs: Daniël Herbers (CBS) en Wil Portegijs (SCP)

Het aandeel economisch zelfstandige vrouwen neemt vooral sinds 2014 toe en komt in 2017 uit op ruim 60%; een stijging van 3,5 procentpunten. De overige 40% heeft een uitkering, een baan die te weinig inkomen oplevert om van te kunnen leven of helemaal geen eigen inkomen. Bij mannen is 79% economisch zelfstandig; 2 procentpunten meer dan in 2014. De overige mannen hebben meestal een uitkering. De meeste vrouwen vinden het belangrijk om genoeg te verdienen om van te kunnen leven. Vrouwen met partner en kinderen vinden dit minder vaak noodzakelijk.

Vrouwen staan financieel steeds vaker op eigen benen

Het aandeel economisch zelfstandige [i: Economische zelfstandigheid is een begrip dat beleidsmatig is verbonden met het bestaansminimum. In het emancipatiebeleid wordt iemand als economisch zelfstandig beschouwd als het individuele netto-inkomen uit arbeid en eigen onderneming op of boven de drempelwaarde ligt van de beleidsnorm voor het individuele inkomensminimum. Die drempelwaarde is gelijkgesteld aan 70% van het wettelijke nettominimumloon, oftewel de nettobijstand van een alleenstaande. In 2017 bedroeg de grens voor economische zelfstandigheid 950 euro per maand.] vrouwen tussen 15 jaar en de AOW-leeftijd (uitgezonderd scholieren en studenten) stijgt al een aantal jaren. Dit is in lijn met een belangrijke doelstelling van het emancipatiebeleid. Tussen 2007 en 2017 steeg dat aandeel van 52% naar ruim 60%. [i: Genoemde cijfers verschillen met de cijfers in de vorige edities van de Emancipatiemonitor. Dat komt door de verandering van de doelpopulatie: voorheen 20-64-jarigen, nu mensen van 15 jaar tot AOW-leeftijd exclusief scholieren en studenten.] Gedurende de crisis bleef het aandeel economisch zelfstandige vrouwen min of meer stabiel, en bij mannen was er een lichte daling. Sinds 2014 is er weer een toename in economische zelfstandigheid, ook bij mannen. Het verschil in economische zelfstandigheid tussen mannen en vrouwen is afgenomen.

Van alle vrouwen zijn alleenstaande moeders en oudere vrouwen met een partner zonder (thuiswonende) kinderen het minst vaakst economisch zelfstandig (zie [m/v-database]). De economische zelfstandigheid van moeders met een partner is bovengemiddeld, en bovendien zijn ze bezig aan een inhaalslag (zie [kaart 11]). Vrouwen met een hoger opleidingsniveau zijn vaker economisch zelfstandig dan vrouwen met een laag opleidingsniveau. Het verschil tussen laagopgeleiden en middelbaar en hoogopgeleiden is tussen 2011 en 2016 wel iets kleiner geworden (zie [kaart 13]). Daarnaast zijn vrouwen met een Nederlandse achtergrond vaker economisch zelfstandig dan vrouwen met een migratieachtergrond. Bovendien is dat verschil groter geworden tussen 2011 en 2016 (zie [kaart 14]).

Sterke stijging financiële onafhankelijkheid vrouwen sinds 2014

Omdat 950 euro per maand niet genoeg is om met kinderen zelfstandig van te leven, hanteert de overheid sinds begin 2018 een tweede maat voor het meten van de vordering van het emancipatiebeleid: financiële onafhankelijkheid (TK 2017/2018). [i: Financiële onafhankelijkheid wordt door het emancipatiebeleid omschreven als voldoende financiële armslag hebben om jezelf en je eventuele kinderen te kunnen onderhouden. Iemand wordt als financieel onafhankelijk beschouwd als het individuele nettojaarinkomen uit arbeid en eigen onderneming minimaal 100% van het wettelijk nettominimumloon in het verslagjaar is. Het CBS hanteert al langer de term financiële onafhankelijkheid, maar met een andere definitie. In de CBS-definitie behelst het begrip financiële onafhankelijkheid het 'kunnen rondkomen van een eigen inkomen'. Niet alleen inkomen uit arbeid en eigen onderneming, maar ook overdrachten van sociale verzekeringen (gebaseerd op eigen vroegere arbeid) dragen volgens de CBS-definitie bij tot financiële onafhankelijkheid. Inkomen in de vorm van uitkeringen op grond van sociale voorzieningen (bijstandsuitkering e.d.) wordt niet beschouwd als bijdragend aan financiële onafhankelijkheid. De grens tussen wel of niet financieel onafhankelijk zijn, is in de CBS-definitie gelegd bij de lage-inkomensgrens die het CBS in armoederapportages hanteert. De lage-inkomensgrens vertegenwoordigt een door de jaren heen vast koopkrachtbedrag.] Daarbij gaat het om een inkomen uit eigen arbeid van ten minste het wettelijk minimumloon. Het aandeel financieel onafhankelijke vrouwen (en mannen) is uiteraard lager dan het aandeel economisch zelfstandigen. Sinds 2011 is er een stijging te zien in het aandeel financieel onafhankelijke vrouwen. Vooral sinds 2014 is de groei sterk: tot 50% in 2017. Onder mannen daalde de financiële onafhankelijkheid vanaf 2007, maar is er sinds 2014 weer lichte stijging. In 2017 was driekwart van hen financieel onafhankelijk. De financiële onafhankelijkheid is weliswaar groter onder mannen, maar de vrouwen lopen in.

[Korte titel figuur]Economische zelfstandigheid

[Mouse-over titel figuur]Economische zelfstandigheid en financiële onafhankelijkheid, bevolking van 15 jaar tot AOW-leeftijd^a, 2007-2017 (in procenten)

Zie interactief figuur in de cardstack.

- a Exclusief scholieren/studenten.
- b De Inkomensstatistiek is in 2011 gereviseerd. Op dat moment is overgestapt van een steekproef naar integrale gegevens.
- c Voorlopige cijfers.

[Bron: CBS (Inkomensstatistiek '07-'17)]

Meerderheid van de vrouwen vindt het belangrijk financieel op eigen benen te staan

De meeste vrouwen vinden een eigen inkomen belangrijk, vooral om het (samen) financieel goed te hebben en om in hun eigen levensonderhoud te kunnen voorzien. Mannen vinden dit nog

belangrijker. Zij hebben ook vaker dan vrouwen het gevoel dat ze moeten werken omdat hun inkomen niet kan worden gemist.

[Korte titel figuur]Belang inkomen en economische zelfstandigheid

[Mouse-over titel figuur]Aandeel 'geheel/enigszins eens' met stellingen over het belang van een eigen inkomen, bevolking van 15-64 jaar^a, 2018 (in procenten)^b

	vrouwen	mannen
ik wil in mijn werk doorgroeien naar een hoger salaris	51	57
ik vind het belangrijk geld te verdienen zodat ik/wij het financieel goed hebben	78	85
ik vind het belangrijk om zelf zoveel te verdienen dat ik in mijn eigen levensonderhoud en dat van mijn eventuele kinderen kan voorzien	73	88
ik moet wel werken, want mijn inkomen kan niet gemist worden	54	76
a	Exclusief scholieren/studenten en mensen met (pre)pensioen.	
b	Significante verschillen ($p < 0,05$) zijn vetgedrukt.	

[Bron: SCP (EMOP'18)]

Het belang dat vrouwen en mannen aan hun eigen inkomen hechten, hangt samen met hun huishoudenssituatie. Vrouwen die samenwonen met een partner hebben minder vaak het gevoel te moeten werken omdat hun inkomen niet kan worden gemist, zeker als ze kinderen hebben. Mannen met een partner en kinderen geven juist vaker dan alleenstaande mannen aan dat hun inkomen niet kan worden gemist. Ook vinden vrouwen die samenwonen met een partner, zeker als ze kinderen hebben, het minder vaak belangrijk om zelf genoeg te verdienen voor het eigen levensonderhoud dan vrouwen zonder partner (zie [excelbijlage]). Veel vrouwen en mannen vinden dat als je samenwoont, het niet uitmaakt wie wat verdient, zolang er genoeg inkomen binnenkomt om samen van te leven (Portegijs 2018).

Werkende mannen vaker economisch zelfstandig dan werkende vrouwen

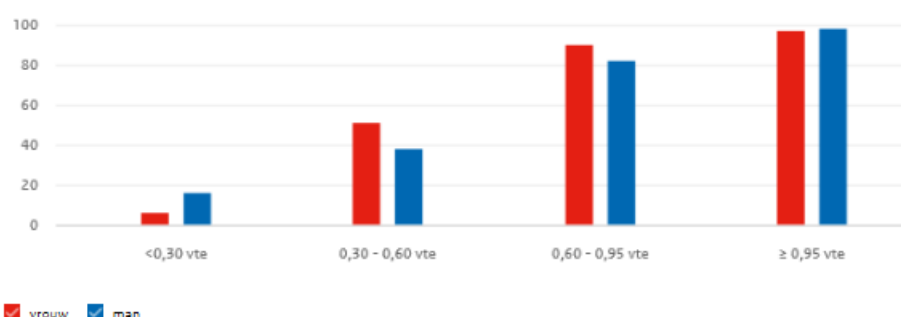
Werkende vrouwen zijn minder vaak economisch zelfstandig dan werkende mannen. Van de werkende mannen heeft 90% een inkomen boven de norm van economische zelfstandigheid, tegenover 77% van de werkende vrouwen. Dat komt vooral doordat vrouwen veel vaker in deeltijd werken; slechts twee van de tien werkende mannen heeft een deeltijd baan, tegenover ruim zeven van de tien vrouwen (zie [kaart 5]). Een voltijds werkweek levert vrouwen – net als mannen – vrijwel altijd een inkomen op boven het bijstandsniveau van een alleenstaande. In de weinige gevallen waarin dat niet zo is, gaat het vaak om zelfstandigen die weinig winst maakten of verlies leden. Deeltijdwerkers zijn minder vaak economisch zelfstandig dan voltijders. Vrouwen met een deeltijd baan zijn het vaker dan mannen. Het verschil in het aandeel economisch zelfstandigen is vooral groot tussen vrouwen en mannen die tussen 0,3 en 0,6 vte [i: Deeltijdfactor oftewel

voltijdequivalent (vte): de relatieve arbeidsduur van de baan ten opzichte van een voltijd baan in hetzelfde bedrijf of in dezelfde sector. Bij een deeltijd baan ligt de deeltijdfactor onder de 95%, voor een voltijd baan is uitgegaan van minimaal 95%.] werken: 51% van de vrouwen tegenover 38% van de mannen in deze groep is economisch zelfstandig. Dit komt doordat mannen met een deeltijd baan vaker jong en laagopgeleid zijn, en meer dan vrouwen met een deeltijd baan op een laag beroepsniveau werken (Van den Brakel en Leufkens 2011).

[Korte titel figuur] Economische zelfstandigheid en deeltijd

[Mouse-over titel figuur] Economische zelfstandigheid, naar deeltijdfactor, bevolking met inkomen uit werk van 15 jaar tot AOW-leeftijd^a, 2016^b (in procenten)

Economische zelfstandigheid en deeltijd

■ vrouw ■ man

- a Exclusief scholieren/studenten.
- b Voorlopige cijfers. De deeltijdfactor over 2017 is pas begin 2019 beschikbaar. Economische zelfstandigheid (per vte-klasse) wordt daarom in deze figuur, anders dan in de rest van deze publicatie, voor 2016 gepresenteerd.

[Bron: CBS (Inkomensstatistiek '16)]

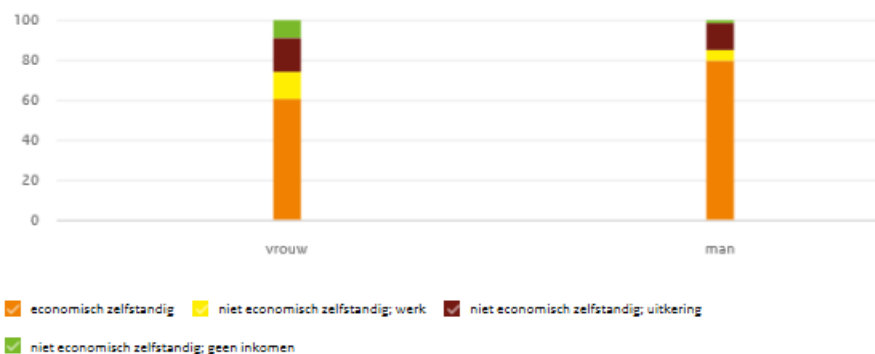
Vrouwen vaker dan mannen werkzaam zonder economisch zelfstandig te zijn

Voor 13% van de vrouwen is werk weliswaar de belangrijkste inkomensbron, maar ze zijn er niet economisch zelfstandig mee. Bij mannen is dat aandeel 5%. Bij hen is een uitkering relatief vaak debet aan hun economische onzelfstandigheid. Een op de tien vrouwen heeft geen eigen inkomen. Vrijwel altijd zijn dit gehuwde of samenwonende vrouwen die voor hun levensonderhoud afhankelijk zijn van hun partner (zie [m/v-database]).

[Korte titel figuur]Economische zelfstandigheid naar inkomstenbron

[Mouse-over titel figuur]Economische zelfstandigheid en belangrijkste inkomensbron, bevolking van 15 jaar tot AOW-leeftijd^a, 2017^b (in procenten)

Economische zelfstandigheid naar inkomstenbron

Klik op een item om deze te verbergen/tonen

- a Exclusief scholieren en studenten.
- b Voorlopige cijfers.

[Bron: CBS (Inkomensstatistiek '17)]

Het gemiddelde persoonlijk inkomen [i: Het persoonlijk inkomen omvat loon, winst, uitkeringen, inkomensverzekeringen (zoals AOW en werkloosheids- en arbeidsongeschiktheidsuitkeringen), uitkeringen sociale voorzieningen (zoals bijstandsuitkeringen en studiefinanciering) en de ontvangen partneralimentatie. Premies voor inkomensverzekeringen (bv. tegen werkloosheid of arbeidsongeschiktheid) zijn in mindering gebracht. Inkomenscomponenten die niet aan een afzonderlijke persoon kunnen worden toegeschreven, blijven buiten beschouwing. Dit zijn inkomsten uit vermogen, huurtoeslag, rijksbijdrage eigen woning, betaalde partneralimentatie, tegemoetkoming studiekosten en kinderbijslag. Inkomstenbelasting blijft eveneens buiten beschouwing, omdat die ook afhankelijk is van het inkomen van eventuele andere gezinsleden.] van alle vrouwen tussen 15 jaar en AOW-leeftijd (excl. scholieren en studenten) is 25.300 euro. Dat is 56% van het inkomen van mannen (45.100 euro). Het lagere inkomen van vrouwen komt vooral doordat ze meestal in deeltijd werken (zie [kaart 5]). Daarnaast gaat onder meer het werken in minder goed betaalde sectoren en beroepen gepaard met een lager uurloon dan mannen (zie [kaart 7]). Als gevolg van een lager inkomen uit betaald werk wordt er minder werkgerelateerd pensioen opgebouwd en komen bij verlies van werk de werkloosheids- of arbeidsongeschiktheidsuitkering van een vrouw lager uit.

[Literatuur]

Brakel, M. van den, en K. Leufkens (2011). Economische zelfstandigheid van werkende mannen en vrouwen. In: *Socialeconomische trends, 1e kwartaal 2011*. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Portegijs, W. (2018). *Ons geld. Vrouwen en mannen over het belang van het inkomen en economische zelfstandigheid voor vrouwen*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

TK (2017/2018). *Emancipatiebeleid*. Brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aan de Tweede Kamer van 29 maart 2018. Tweede Kamer, vergaderjaar 2017/2018, 30420, nr. 270.

9 Komen er meer vrouwen in topfuncties?

Auteurs: Ans Merens (SCP) en Henk-Jan Dirven (CBS)

In de top van de grote bedrijven is het aandeel vrouwen in de afgelopen jaren toegenomen. Toch is maar een op de vijf topbestuurders van de grootste 500 bedrijven een vrouw. Ook kwamen er meer vrouwen in de top van de rijksoverheid en onder hoogleraren. In de lagen net onder de top van grote organisaties (in alle sectoren) bleef het aandeel vrouwen gelijk. Onder hogere managers in de totale werkzame beroepsbevolking nam het aandeel vrouwen wel toe.

[box]Top en subtop: belangrijkste begrippen

De raad van bestuur (rvb) of de directie is het hoogste orgaan van een bedrijf of instelling: het orgaan dat de dagelijkse leiding in handen heeft. De raad van commissarissen (rvc), raad van toezicht (rvt), raad van advies of het bestuur is het orgaan dat toezicht houdt op het functioneren van een bedrijf of instelling. Het lidmaatschap van de raad van bestuur verschilt van dat van de raad van commissarissen, omdat men in het eerste geval in dienst is van het bedrijf of de instelling, terwijl het in het tweede geval om een nevenfunctie gaat. In het bedrijfsleven heet het toezichthoudende orgaan vrijwel altijd rvc, in de non-profitsector worden uiteenlopende benamingen gehanteerd, zoals raad van toezicht, raad van advies of bestuur. De rvb en rvc vormen samen de top van een bedrijf of instelling.

Onder subtop wordt verstaan: de hiërarchische lagen onder de raad van bestuur of de directie. Deze lagen kennen in de verschillende sectoren diverse benamingen, zodat gekozen is voor de algemene termen eerste, tweede en derde echelon onder de raad van bestuur of directie.[einde box]

Aandeel vrouwen in de top van het bedrijfsleven toegenomen

Van 2015 tot en met 2017 is het aandeel vrouwen in de rvb en rvc van de grootste 5000 bedrijven toegenomen. Dat geldt ook voor selecties van de grotere bedrijven (top 25, 100 en 500). [i: De relatief sterke toename van het aandeel vrouwen in de rvb van de grootste 100 bedrijven kan worden toegeschreven aan de groei van het aantal buitenlandse bedrijven in de top 100, die doorgaans meer vrouwen in de top hebben dan Nederlandse bedrijven.] Alleen in de groep van grootste 25 bedrijven nam het aandeel vrouwen in de rvc af, en daarmee het totaal aandeel vrouwen in de top. Het is niet duidelijk hoe dat komt.

Nog steeds hebben er meer vrouwen zitting in de rvc dan in de rvb van de grote bedrijven. [i: Een mogelijke verklaring hiervoor is dat minder vrouwen dan mannen ervaring hebben opgedaan in de echelons onder de rvb. Dat is noodzakelijk voor een benoeming in de rvb, maar niet voor benoeming in de rvc (De Jong 2011).] Over het algemeen is de stijgende lijn die in de jaren vóór 2015 gaande was voor de rvb en rvc voortgezet. Ondanks deze stijging is maar een op de vijf topbestuurders van de grootste 500 bedrijven en krap een op de zes topbestuurders van de

grootste 5000 bedrijven een vrouw. In dit tempo zal het nog twintig jaar gaan duren voordat sprake is van een gelijke man/vrouw-verhouding in de top.

[Korte titel tabel]Vrouwen in top grote bedrijven

[Mouse-over titel tabel]Aandeel vrouwen in de raden van bestuur, raden van commissarissen en top van de grootste bedrijven, 2007-2017 (in procenten)

Zie interactief figuur in de cardstack.

- a Voor 2007 zijn gegevens bekend van 2500 bedrijven, voor 2009 van 2.000, voor 2011 van 4.180, voor 2013 van 4180, voor 2015 van 4290 en voor 2017 van 4519 bedrijven.
- b Omvat raden van bestuur, directies, hoofddirecties, algemeen directeuren.
- c Omvat raden van commissarissen, adviseurs van de raad van bestuur, raden van beheer.

[Bron: Elite Research (2018)]

Het aandeel topvrouwen loopt nogal uiteen tussen de verschillende bedrijfstakken (niet in tabel). Het hoogste aandeel vrouwen in de rvb is te vinden in de sector vervoer, opslag en communicatie, en het laagste in de bouw, waarin ook in lagere functies weinig vrouwen werken. Bij de rvc is er weinig verschil tussen sectoren in vertegenwoordiging van vrouwen. Opvallend laag is het aandeel vrouwen in de rvc in de zakelijke dienstverlening (Elite Research 2018).

[box]**Andere cijfers over aandeel vrouwen in top**

De recente *Dutch Female Board Index 2018* [<https://www.tias.edu/docs/default-source/Kennisartikelen/female-board-index-2018.pdf>] laat zien dat het aandeel topvrouwen in de 90 beursgenoteerde bedrijven in 2018 niet is gestegen. Het aandeel vrouwen in de rvb en in de rvc is gelijk gebleven op 6% respectievelijk 25%. De groep beursgenoteerde bedrijven komt maar gedeeltelijk overeen met de eerdergenoemde grootste 100 bedrijven. Dat kan verklaren waarom de uitkomsten voor het aandeel topvrouwen in deze groepen uiteenlopen. De *Bedrijvenmonitor Topvrouwen 2017* toont een stijging van het aandeel vrouwen in rvb van 10,7% in 2016 naar 11,7% in 2017 en in de rvc van 15,0% naar 16,2%. Dit betreft bijna 4800 grote naamloze en besloten vennootschappen die onder de werking van de Wet bestuur en toezicht (Wbt) vallen. Uit de Bedrijvenmonitor blijkt dat slechts 17% van de onderzochte bedrijven een evenwichtige verdeling (minstens 30% vrouwen en 30% mannen) heeft in de rvb en 23% in de rvc (zie [<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2017/12/01/bedrijvenmonitor-topvrouwen-2017-een-beetje-beter-maar-nog-lang-niet-voldoende>]).[einde box]

Stijging van aandeel vrouwen in rvc in zorg en welzijn, in andere sectoren gelijk gebleven

Vergeleken met 2016 is het beeld voor het aandeel van vrouwen in de top en subtop van grote arbeidsorganisaties behoorlijk stabiel. Alleen in de rvc van de sector zorg en welzijn nam het

aandeel vrouwen toe. In andere sectoren en in de top en subtop van grote bedrijven, sociaal-economische en maatschappelijke organisaties was er van 2016 tot 2018 geen (significante) stijging van het aandeel topvrouwen.

In de grootste non-profitorganisaties is het aandeel topvrouwen al lange tijd hoger dan in de grootste bedrijven. In de sector zorg en welzijn zijn vrouwen in de rvb en de rvc het best vertegenwoordigd, gevolgd door maatschappelijke organisaties. Wat lager is het aandeel vrouwen in de top van de sociaal-economische organisaties. De vertegenwoordiging van vrouwen in het eerste echelon onder de rvb is in de verschillende hier onderzochte onderdelen van de non-profitsector aanzienlijk hoger dan in het bedrijfsleven. [i: Een voldoende groot aandeel vrouwen in het eerste echelon is van belang omdat dit het reservoir vormt voor toekomstige topvrouwen in de rvb.]

[Korte titel figuur]Vrouwen in (sub)top

[Mouse-over titel figuur]Aandeel vrouwen in raden van bestuur, raden van commissarissen en echelons onder de raad van bestuur, naar sector, 2008-2018 (in procenten)

Zie interactief figuur in de cardstack.

[Bron: SCP (VIB'08-'18)]

[box]Enquête Vrouwen in Besluitvorming

De enquête Vrouwen in de Besluitvorming (VIB) is bedoeld om de vertegenwoordiging van vrouwen in de rvc, de rvb en de echelons onder de rvb in grote arbeidsorganisaties in kaart te brengen. De enquête wordt in elk even jaar gehouden onder ongeveer 600 grote bedrijven en non-profitorganisaties (zie verder Bijlage A Gebruikte databestanden). Vanwege de andere meetjaren, andere wijze van dataverzameling (steekproefenquête) en andere groep bedrijven zijn de VIB-gegevens niet direct vergelijkbaar met de hier gepresenteerde registratiegegevens van Elite Research.[einde box]

Aandeel topvrouwen bij rijksoverheid toegenomen tot 34%

Bij de rijksoverheid is het aandeel topvrouwen gestegen van 31% in 2015 naar 34% eind 2017. Het aandeel van vrouwen in deze zogenoemde ABD-functies [i: Algemene Bestuursdienst] is sinds 2000 voortdurend gestegen. Het streefcijfer van 30% topvrouwen dat de rijksoverheid zichzelf eerder had gesteld, is al in 2015 gerealiseerd (ABD 2018). [i: Het aandeel topvrouwen is het hoogst bij het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) (49%), gevolgd door Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) (45%) en Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) (42%). Op het ministerie van Defensie werken relatief weinig vrouwen in topfuncties (10%) (ABD 2018).]

Aandeel vrouwelijke hoogleraren geleidelijk aan hoger

Aan de universiteiten is het aandeel vrouwelijke hoogleraren gestegen tot 19% in 2017 (VSNU 2017). Al jarenlang is er sprake van een langzame stijging van circa 1 procentpunt per jaar. In 2015 hebben de universiteiten elk afzonderlijk met de VSNU [def: Verenigde Samenwerkende Nederlandse Universiteiten] streefcijfers afgesproken voor het aandeel vrouwelijke hoogleraren in 2020, variërend van 15% tot 35%. Waarschijnlijk zullen zes van de veertien universiteiten hun streefcijfer gaan halen (VSNU 2017). Het aandeel vrouwelijke universitair hoofddocenten – de kweekvijver voor doorstroom naar hoogleraarschap – is hoger dan onder de hoogleraren, namelijk 28% in 2017.

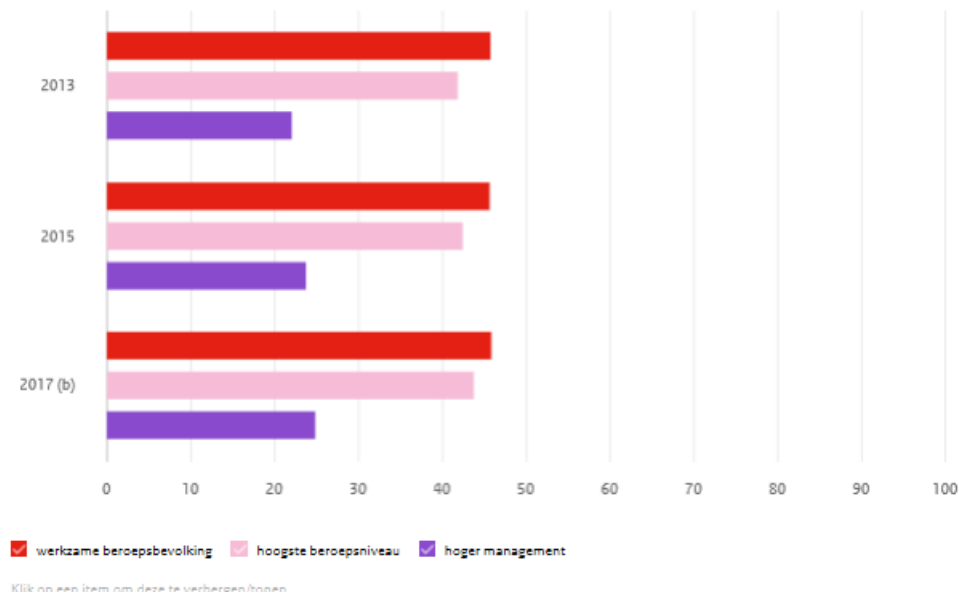
Vrouwen ondervertegenwoordigd in hoger management

Vergeleken met hun aandeel in de werkzame beroepsbevolking als geheel zijn vrouwen licht ondervertegenwoordigd op het hoogste beroepsniveau. [i: Beroepen op het hoogste niveau kenmerken zich door een hoge mate van complexiteit en door de omvang van de taken die bij deze beroepen horen. Voorbeelden van beroepen op het hoogste niveau zijn sales- en marketing manager, ingenieur weg- en waterbouw, leraar basis- of voorgezet onderwijs, arts, verloskundige, gespecialiseerd verpleegkundige, musicus en systeemanalist.] Daarentegen is het aandeel vrouwen in het hoger management [i: Hiervoor is de positie van vrouwen in de top en subtop van grote arbeidsorganisaties besproken. Om een beeld van de potentiële 'kweekvijver' voor de top in alle arbeidsorganisaties te geven, worden hier ook uitkomsten over managers gepresenteerd. Deze uitkomsten zijn gebaseerd op gegevens uit de Enquête Beroepsbevolking (EBB) van het CBS.] aanzienlijk lager. In 2017 was een op de vier hogere managers een vrouw. Het aandeel vrouwelijke managers op het hoogste beroepsniveau is sinds 2013 vrijwel voortdurend toegenomen.

[Korte titel figuur]Vrouwen in hoger management

[Mouse-over titel figuur]Aandeel vrouwen in de werkzame beroepsbevolking, op het hoogste beroepsniveau en in het hogere management, bevolking van 15-64 jaar^a, 2013, 2015 en 2017^b (in procenten)

Vrouwen in hoger management

a Exclusief onderwijsvolgenden.

b Voorlopige cijfers.

[Bron: CBS (Enquête Beroepsbevolking '13, '15 en '17)]

In alle sectoren (uitgezonderd de bouwnijverheid) zijn vrouwen ondervertegenwoordigd in het management. In de meeste sectoren bedraagt het aandeel vrouwen in het hogere management ongeveer de helft van het totale aandeel vrouwen in dezelfde sector. In de informatie en communicatie, de zakelijke dienstverlening en de overheid en zorg is de ondervertegenwoordiging van vrouwen in het hogere management minder sterk. De overheid en zorg is de enige sector met meer vrouwelijke dan mannelijke hogere managers. Maar ook daar zijn er minder vrouwen in het management dan in de sector als geheel..

[Link naar exceltabel]

[box]Wat verstaan we onder managers?

De term 'managers' verwijst naar personen die leidinggeven aan het gehele bedrijf of aan een afdeling binnen het bedrijf. Ze plannen, coördineren, geven sturing aan en evalueren de activiteiten binnen een bedrijf(sonderdeel). Managers zijn bevoegd om beslissingen te nemen over

het financiële, strategische en personeelsbeleid van de organisatie of een onderdeel daarvan. Ze worden hierin vaak ondersteund of geadviseerd door andere managers.

Onder hogere managers worden managers op het hoogste beroepsniveau verstaan. Op dat niveau gaat het om beroepen met zeer complexe gespecialiseerde taken, waarvoor een hoger of wetenschappelijk onderwijsniveau is vereist.

Managers vormen een afzonderlijke beroepsklasse binnen de BRC 2014 [i: Beroepenindeling ROA-CBS 2014. De BRC2014 is een van de International Standard Classification of Occupations 2008 (ISCO 2008) afgeleide indeling van beroepen bedoeld voor toepassing in analyses en statistieken op nationaal niveau (zie ROA/CBS 2014)].[einde box]

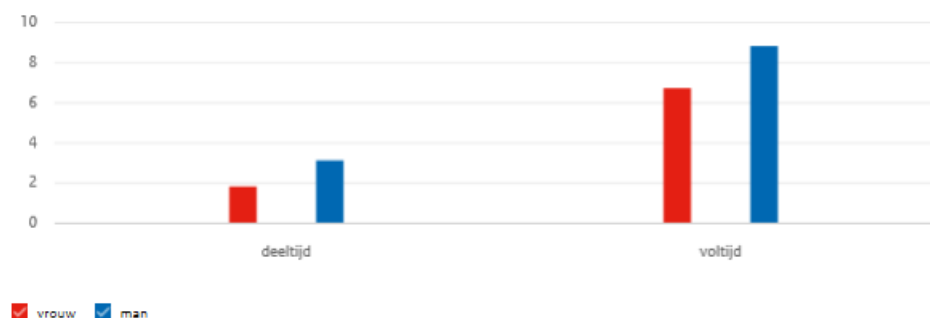
Vrouwen met voltijd baan zijn minder vaak manager dan mannen

In 2017 was 6% van de werkzame beroepsbevolking manager. De meeste managers werken op het hoogste beroepsniveau, een klein deel een niveau daaronder. Bij vrouwen is het percentage managers lager dan bij mannen: 3% tegenover 8%. Daarbij speelt onder meer mee dat vrouwen veel vaker in deeltijd werken dan mannen. Deeltijdwerkers hebben minder vaak een managementfunctie dan voltijdwerkers. Maar ook onder voltijdwerkers zijn vrouwen minder vaak manager dan mannen. [i: Het lagere aandeel managers onder vrouwen kan voor een deel ook worden toegeschreven aan verschillen in bedrijfstak, leeftijd en soort arbeidsrelatie (Dirven en Bierings 2015). Ook hebben minder vrouwen dan mannen de ambitie om door te stromen naar topfuncties (Dirven en Portegijs 2016; Merens et al. 2016).]

[Korte titel figuur]Managers naar arbeidsduur

[Mouse-over titel figuur]Aandeel managers, naar arbeidsduur, werkende bevolking van 15-64 jaar^a, 2017 (in procenten)

Managers naar arbeidsduur

a Exclusief onderwijsvolgenden.

[Bron: CBS (Enquête Beroepsbevolking '17)]

Werken migrantenvrouwen minder vaak als manager?

Anders dan bij werkende mannen varieert het aandeel managers onder vrouwen op het eerste gezicht niet of nauwelijks naar migratieachtergrond. Zowel van de werkende vrouwen met een Nederlandse als een niet-westerse achtergrond was in 2017 ongeveer 3% manager van beroep.

Hierbij speelt mee dat migrantenvrouwen gemiddeld meer uren per week werken. Voltijds werkende vrouwen met een niet-westerse achtergrond zijn wel minder vaak manager (5%) dan voltijds werkende vrouwen met een Nederlandse achtergrond (7%).[einde box]

Steun voor meer vrouwen in top, maar niet voor voorkeursbehandeling of boetes voor bedrijven

De meerderheid van de vrouwen en een grote minderheid van de mannen vindt dat het aandeel vrouwen in topfuncties moet toenemen. Daarnaast is er veel begrip voor de inspanningen van vrouwenorganisaties om het aandeel topvrouwen te vergroten. Ongeveer de helft van de bevolking schat in dat als vrouwen voltijds werken, zij even veel kans hebben om de top te bereiken. [i: De tabel laat zien dat onder voltijds werkende vrouwen het aandeel managers kleiner is dan onder voltijds werkende mannen. De inschatting van de bevolking is dus wat optimistischer dan de feiten laten zien.] Aan de geschiktheid van vrouwen voor topfuncties wordt niet getwijfeld: het overgrote deel van de bevolking (rond 90%) vindt vrouwen en mannen even geschikt (niet in tabel). Maar mannen vinden wel iets vaker dat een man geschikter is (niet in tabel).

Verder is bijna een kwart van de vrouwen en een zesde deel van de mannen voorstander van een vrouwelijke premier. Opvallend is dat ongeveer de helft van de vrouwen en mannen het noch eens noch oneens is met deze stelling (niet in tabel). Of dit betekent dat veel burgers geen voorkeur hebben voor een vrouw of man als volgende premier, of dat men hierover geen uitgesproken mening heeft, is hieruit niet op te maken.

Over concrete maatregelen om meer vrouwen in de top te krijgen, denken burgers wisselend. Voorrang voor vrouwen bij managementtrainingen krijgt steun van een minderheid van de bevolking. Voor positieve discriminatie (voorrang voor vrouwen bij sollicitaties voor een topfunctie) en boetes voor bedrijven met weinig topvrouwen is maar weinig animo. Vrouwen ondersteunen deze maatregelen wel vaker dan mannen.

[Korte titel figuur]Opinies over vrouwen in topfuncties

[Mouse-over titel figuur]Aandeel '(helemaal) eens' met stellingen over vrouwen in topfuncties, bevolking vanaf 16 jaar, 2018 (in procenten)

Opinies over vrouwen in topfuncties

	vrouwen	mannen
het aandeel vrouwen in topfuncties zou in de komende vijf jaar flink moeten toenemen	63	43
vrouwen die voltijds werken, hebben evenveel kans als een man om een topfunctie te bereiken	48	56
het is goed dat vrouwenorganisaties zich inspinnen om het aandeel vrouwen in topfuncties te vergroten	65	55
het zou goed zijn wanneer de volgende minister-president een vrouw is	23	17
bedrijven moeten vrouwen voorrang geven bij het deelnemen aan managementtrainingen	41	29
vrouwen moeten voorrang krijgen bij sollicitaties voor een topfunctie	13	8
grote bedrijven die weinig vrouwen in de top hebben, zouden een flinke boete moeten krijgen	9	8

[Bron: SCP (EMOP'18)]

[Literatuur]

ABD (2018). *Jaarcijfers ABD 2017*. Den Haag: Algemene Bestuursdienst

(<https://www.algemenebestuursdienst.nl/documenten/publicatie/2018/05/24/jaarcijfers-2017-algemene-bestuursdienst>).

Dirven, H.J. en H. Bierings (2015). Vrouwen in het management. Een toepassing van de nieuwe Beroepenindeling roa-cbs 2014. In: *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, jg. 31, nr. 2, p. 210-218.

Dirven, H.J. en W. Portegijs, m.m.v. M. Cuijpers (2016). Arbeid. In: W. Portegijs en M. van den Brakel (red.), *Emancipatiemonitor 2016* (p. 57-85). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau / Centraal Bureau voor de Statistiek.

Elite Research (2018). *Onderzoek vrouwen in topfuncties bedrijfsleven*. Uden: Elite Research.

Merens, A. en H.J. Dirven, m.m.v. M. Cuijpers (2016). Topfuncties. In: W. Portegijs en M. van den Brakel (red.), *Emancipatiemonitor 2016* (p. 117-134). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau / Centraal Bureau voor de Statistiek.

ROA/CBS (2014). *Beroepenindeling ROA-CBS 2014 (BRC2014)*. Maastricht / Den Haag / Heerlen: Research Centre for Education and the Labour Market / Centraal Bureau voor de Statistiek.

VSNU (2017). *Monitor vrouwelijke hoogleraren 2017*. Geraadpleegd op 3 augustus 2018 via <https://www.lnvh.nl/site/Publications/Monitor/Monitor-Vrouwelijke-Hoogleraren-2017>.

10 Wie zorgt er voor de kinderen?

Auteurs: Wil Portegijs (SCP), Sebastian Alejandro Perez (CBS) en Marion van den Brakel (CBS)¹

De meeste vaders en moeders zouden de zorg voor hun kinderen het liefst gelijk willen verdelen met hun partner. Slechts een op de tien vindt dat dat ook is gelukt. Vrouwen besteden meer tijd aan zorg en huishouden, mannen aan betaald werk. Deze verschillen in tijdsbesteding worden wel langzaam kleiner. Ook nemen moeders twee keer zo vaak ouderschapsverlof op als vaders. Het gebruik van formele kinderopvang is toegenomen, hoewel een meerderheid van de Nederlanders er niet van overtuigd is dat dat goed is voor vooral baby's.

Voorkeur voor gelijke verdeling van zorg

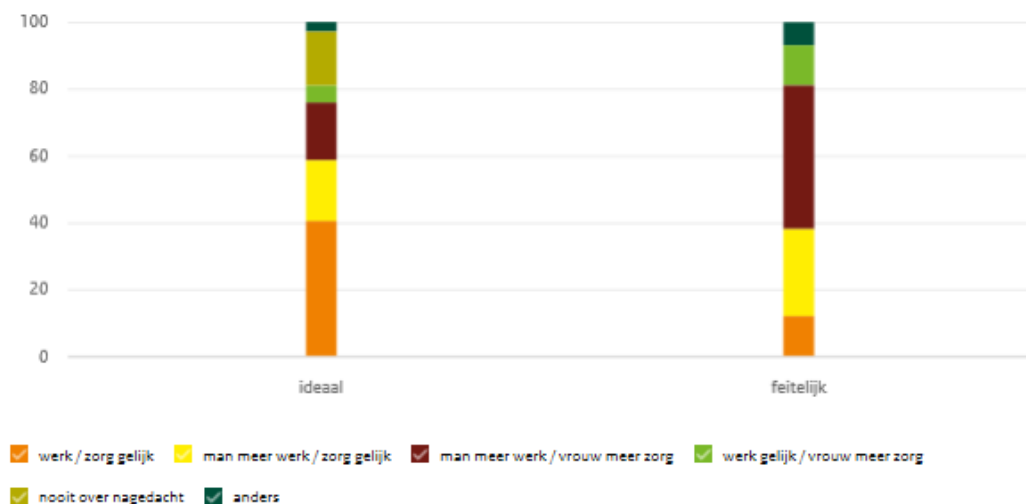
Ruim de helft van de ouders met een kind jonger dan 18 jaar zou de zorg voor hun kind(eren) het liefst gelijk verdelen. De meesten van hen vinden dat dat ook zou moeten gelden voor het betaalde werk. [i: Ideale taakverdeling: vrouwen en mannen hebben aangegeven hoe ze het betaalde werk en de zorg voor kinderen het liefst zouden willen verdelen. Dit leverde verschillende combinaties op, waarvan de meest voorkomende in de figuur zijn weergegeven.] Een aandeel van 17% vindt het beter als de man meer uur betaald werkt en de vrouw meer zorgt. En vrijwel niemand heeft een voorkeur voor een taakverdeling waarbij de vrouw meer werkt en de man meer zorgt. [i: Deze groep is zo klein dat deze, samen met andere nauwelijks voorkomende opties, in de categorie 'anders' is opgenomen.] Vaders en moeders zijn het hierover volledig met elkaar eens. Jonge vrouwen en mannen die (nog) geen kinderen hebben, zijn nog wat vaker voor een gelijke verdeling van zorg en werk, en ook bij deze 20-41-jarigen komen de idealen van vrouwen en mannen overeen (zie [excelbijlage]).

¹ Met dank aan Luisa Decker (SCP).

[Korte titel figuur] Gewenste en feitelijke verdeling betaald werk en zorg voor kinderen

[Mouse-over titel figuur] Gewenste en feitelijke verdeling van betaald werk^a en zorg voor kinderen tussen partners, bevolking met kinderen onder de 18 jaar, 2018 (in procenten)

Gewenste en feitelijke verdeling betaald werk en zorg voor kinderen

- a Een verschil in feitelijke arbeidsduur van maximaal zeven uur per week is opgevat als een gelijke verdeling van betaald werk.

[Bron: SCP (EMOP'18)]

In de praktijk valt de taakverdeling vaak 'traditioneler' uit. Een op de acht ouders met minderjarige kinderen heeft naar eigen zeggen werk en zorg gelijk verdeeld. Veel vaker dan gewenst werkt de vader het meest buitenshuis en neemt de moeder het grootste deel van de zorg voor haar rekening. Ook van de ouders die een gelijke verdeling van werk en zorg voorstaan, heeft maar een op de vijf dat ook verwezenlijkt.

Aandeel mannen in huishouden en zorg neemt langzaam toe

Ook uit cijfers van het Tijdsbestedingsonderzoek (TBO) blijkt dat van een gelijke verdeling van betaald en onbetaald werk geen sprake is. Mannen nemen een op de drie uren zorg voor kinderen voor hun rekening, en 40% van de uren huishoudelijk werk. [def: Onder huishoudelijk werk valt boodschappen doen en koken, afwassen, schoonmaken, administratie en klussen en tuinieren.] Het aandeel van mannen in het onbetaalde werk is gelijk aan het aandeel van vrouwen in de uren betaald werk: beiden zo'n 40%.

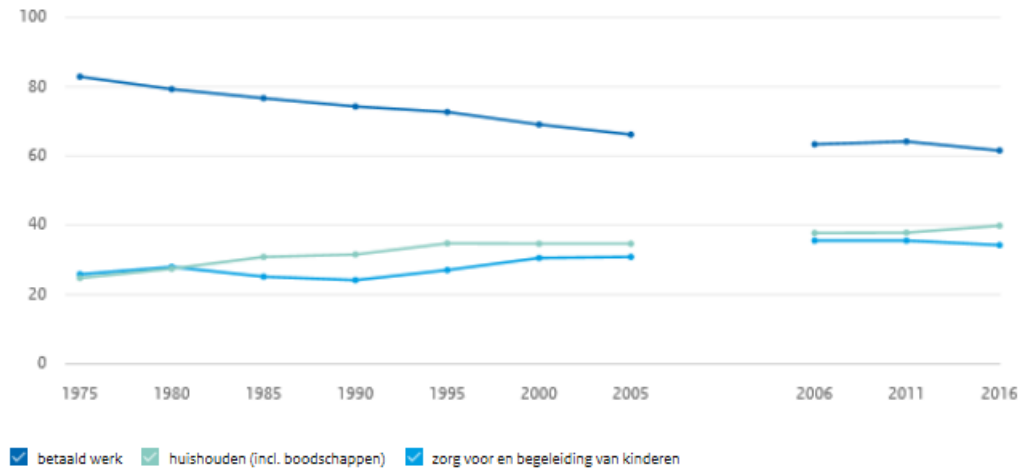
[box]Het Tijdsbestedingsonderzoek (TBO)

Deelnemers aan het Tijdsbestedingsonderzoek houden gedurende een week in een dagboek hun dagelijkse activiteiten bij. Per tien minuten schrijven ze op wat ze doen, en of ze daarnaast eventueel nog wat anders doen, met wie en waar.[einde box]

[Korte titel figuur]Aandeel mannen in betaald werk, huishouden en zorg voor kinderen

[Mouse-over titel figuur]Aandeel mannen van 20-64 jaar in aantal uren betaald werk, huishouden en zorg voor kinderen^a (t.o.v. vrouwen), 1975-2016 (in procenten)

Aandeel mannen in betaald werk, huishouden en zorg voor kinderen

a Deze cijfers zijn inclusief vrouwen en mannen zonder betaald werk en zonder kinderen. Andere methodiek vanaf 2006.

[Bron: SCP (TBO '75-'05 en '06); SCP/CBS (TBO '11-'16)]

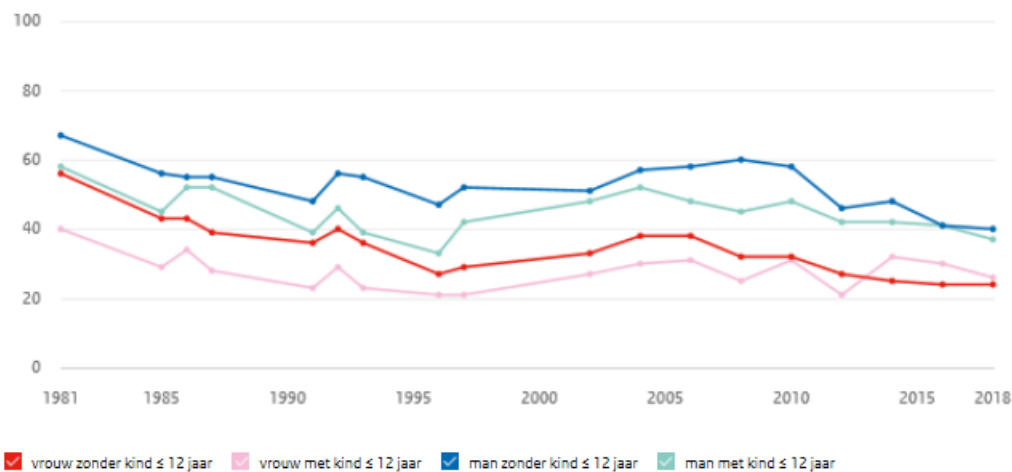
Overtuiging dat vrouwen beter voor kinderen kunnen zorgen neemt weer af

Vier op de tien mannen denken dat een vrouw beter geschikt is om kleine kinderen op te voeden. Het aandeel mannen dat daarvan overtuigd is, is de afgelopen jaren afgenomen, na een opleving rondom de eeuwwisseling. Daarmee is het geloof in de superieure zorgkwaliteiten van vrouwen weer terug op het niveau van 1996. Vrouwen vinden minder vaak dat zij beter toegerust zijn voor deze zorgtaken dan mannen.

[Korte titel figuur]Vrouw beter geschikt voor zorg kind?

[Mouse-over titel figuur]Aandeel '(sterk) eens' met de stelling: 'Een vrouw is geschikter om kleine kinderen op te voeden dan een man', bevolking van 16 jaar en ouder, 1981-2018 (in procenten)

Vrouw beter geschikt voor zorg kind?

[Bron: SCP (CV '81-'18)]

Steeds meer kinderen in de formele opvang

Het aantal kinderen in de formele opvang is sinds 2015 fors gestegen. Het gaat dan om opvang van kinderen door kindercentra (dagopvang en buitenschoolse opvang) en geregistreerde gastouders. In 2017 betrof het 882.000 kinderen voor wie de Belastingdienst kinderopvangtoeslag uitkeerde. [i: Kinderopvangtoeslag wordt uitkeerd voor het gebruik van formele opvang in een kindercentrum (dagopvang of buitenschoolse opvang) of via een geregistreerd gastouderbureau. De Wet kinderopvang en kwaliteitseisen peuterspeelzalen (Wkkip) gaat uit van financiering van formele kinderopvang door ouders, werkgevers en de overheid. Zowel de werkgeversbijdrage als de overheidsbijdrage wordt sinds 2007 door de Belastingdienst via de kinderopvangtoeslag uitkeerd. Voorwaarde is dat de aanvrager en de eventuele toeslagpartner allebei werken, een opleiding volgen of aan een inburgerings- of re-integratietraject meedoen. De toeslag wordt doorgaans aangevraagd door één ouder per gezin.] Dit is het hoogste aantal ooit (CBS 2018). De stijging komt onder meer door de verruiming van het recht op een kinderopvangtoeslag vanaf 2016 en de omvorming van peuterspeelzalen tot kinderopvanglocaties. Er worden vooral meer kinderen in kindercentra opgevangen; het aantal kinderen bij gastouders groeide maar weinig.

Vooral ouders met kinderen tot 4 jaar maken gebruik van formele opvang

Werkende ouders van wie het jongste kind jonger dan 4 jaar is, maken meer gebruik van formele opvang dan ouders van wie de jongste 4 tot 13 jaar oud is: 70% versus 32% in 2017. Ook combineren ze deze vaker met (on)betaald oppassen door familie, vrienden of burens (informele opvang). Dat doen ze ook vaker dan in 2011. Bezuinigingen op de kinderopvangtoeslag in 2011 tot en met 2013 waren voor een deel van de gebruikers aanleiding om het aantal opvangdagen te beperken en vaker ook informele opvang in te schakelen (Portegijs et al. 2014).

Het merendeel van de werkende ouders met kinderen in de basisschoolleeftijd maakt alleen gebruik van informele opvang (33%) of heeft geen opvang (35%). Zowel bij ouders met kinderen tot 4 jaar als ouders met alleen kinderen van 4 tot 13 is het gebruik van formele opvang tussen 2015 en 2017 toegenomen, bij ouders met jonge kinderen steeg dit echter sneller.

[Korte titel figuur]Gebruik kinderopvang

[Mouse-over titel figuur]Gebruik van kinderopvang, naar leeftijd jongste kind, huishoudens met kinderen tot 13 jaar waarin beide ouders werken^a, 2011-2017 (in procenten)

Zie interactief figuur in de cardstack.

a Inclusief alleenstaande ouders die werken.

[Bron: CBS (European Survey on Income and Living Conditions '11-'17)]

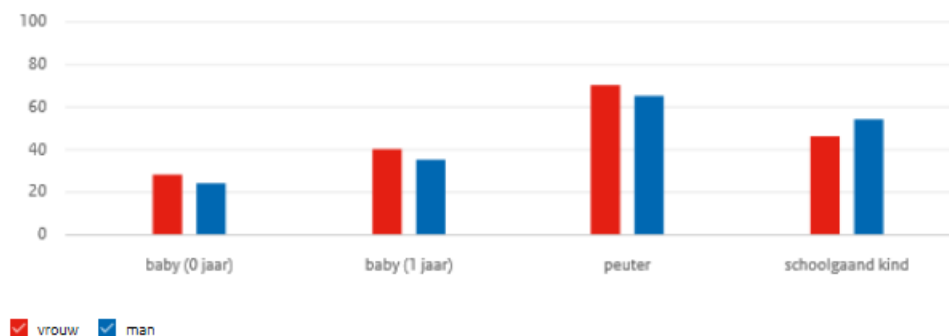
Meeste vrouwen en mannen niet overtuigd dat kinderopvang goed is voor baby's

Twee op de drie vrouwen en mannen denken dat het voor een peuter goed is om een paar dagen naar de kinderopvang te gaan. Voor jongere kinderen zijn veel minder mensen daarvan overtuigd. Ook voor schoolgaande kinderen wordt de meerwaarde van een paar dagen buitenschoolse opvang minder vaak ingezien, vooral door vrouwen. [i: Ongeacht de leeftijd van het kind kiest steeds een op de drie vrouwen/mannen voor een neutraal standpunt; zij zijn het niet eens en niet oneens met de stelling. De overigen zijn het oneens met de stelling en daarmee zeggen ze dat ze menen dat een paar dagen kinderopvang dus *niet* goed is voor een kind. Deze groep is vooral groot wat betreft opvang van baby's (42% oneens dat opvang goed is voor een baby van 0 jaar en 30% oneens als het om een baby van 1 jaar gaat).] Moeders blijken minder vaak overtuigd van het nut van kinderopvang dan vrouwen zonder kinderen. Bij mannen is dit precies andersom ([excelbijlage B10.2]).

[Korte titel figuur]Kinderopvang goed voor kind?

[Mouse-over titel figuur]Aandeel '(helemaal) eens' met de stelling: 'Het is goed voor kinderen als ze een aantal (twee of drie) dagen naar de kinderopvang gaan', bevolking vanaf 16 jaar, 2018 (in procenten)

Kinderopvang goed voor kind?

[Bron: SCP (EMOP'18)]

Vrouwen nemen twee keer zo vaak ouderschapsverlof als mannen

In 2017 had 22% van de vrouwelijke werknemers met kinderen tot 8 jaar ouderschapsverlof. [i: Werknemers met kinderen tot 8 jaar hebben recht op ouderschapsverlof. Deze verlofsoort stelt werknemers in staat om meer tijd door te brengen met het eigen kind. Ouderschapsverlof kan bij de werkgever worden aangevraagd. Wettelijk heeft men geen recht op salaris voor de uren waarvoor men ouderschapsverlof opneemt, maar sommige werkgevers betalen het loon toch (gedeeltelijk) door tijdens het verlof. Men heeft recht op 26 keer het aantal uren dat men per week werkt.] Bij de mannen was dit 11%. In vergelijking met 2015 is het gebruik van ouderschapsverlof nagenoeg niet veranderd. [i: Een vergelijking met cijfers op basis van de Enquête beroepsbevolking (EBB) van het CBS over ouderschapsverlof van vóór 2015 is niet mogelijk, omdat deze betrekking hebben op werknemers die twaalf uur of meer per week werkten.] Het gemiddeld aantal uren dat werknemers per week aan ouderschapsverlof opnemen, verschilt weinig tussen mannen en vrouwen: vrouwen namen in 2017 per week gemiddeld negen uur op, mannen acht uur. Wel nemen mannen het verlof over een langere periode op dan vrouwen: negentien versus veertien maanden. Zowel bij vrouwen als mannen is de spreiding van het ouderschapsverlof vergeleken met 2015 toegenomen.

Naast het ouderschapsverlof gedurende de eerste acht levensjaren van het kind kunnen mannelijke werknemers direct na de geboorte van het kind twee dagen betaald kraamverlof opnemen. [i: Mannelijke werknemers van wie de vrouw of partner is bevallen, hebben recht op kraamverlof (ook wel vaderschapsverlof, partnerverlof of geboorteverlof genoemd). Het wettelijk minimum is in 2018 vastgesteld op twee dagen betaald verlof, maar afhankelijk van de cao kan dit meer zijn. Rechthebbenden moeten dit verlof binnen vier weken na de bevalling opnemen.] In 2017 deed 86% van de jonge vaders dat, net zo vaak als in 2015. Het is ook gebruikelijk om ADV- of vakantiedagen op te nemen in de periode na de geboorte van het kind. Bijna twee derde deel

van de vaders die na de geboorte van het kind enige vorm van verlof opnamen, maakte van deze verlofsoort gebruik (Alejandro Perez 2018).

[Literatuur]

Alejandro Perez, S. (2018). *Veel vaders nemen extra verlof op na geboorte kind*. Geraadpleegd op 31 juli 2018 via <https://esb.nu/kort/20042498/veel-vaders-nemen-extra-verlof-op-na-geboorte-kind>.

CBS (2018). *Recordaantal kinderen met kinderopvangtoeslag*. Geraadpleegd op 31 juli 2018 via <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/27/recordaantal-kinderen-met-kinderopvangtoeslag>.

11 Welke gevolgen heeft ouderschap voor werk en economische zelfstandigheid?

Auteurs: Sebastian Alejandro Perez (CBS), Marion van den Brakel (CBS) en Wil Portegijs (SCP)

Met de komst van kinderen verandert vooral de economische positie van vrouwen. De verschillen met mannen in arbeidsdeelname en economische zelfstandigheid worden wel iets kleiner. Vrouwen werken na de geboorte van hun eersteling steeds vaker evenveel uur dan ervoor, zijn vaker economisch zelfstandig en ook iets vaker hoofdkostwinner. Vaders passen hun werkpatroon zelden aan na de komst van het eerste kind: zij werken overwegend voltijds. Moeders werken nog altijd minder dan vaders en dat is in lijn met opvattingen van de Nederlandse bevolking over de ideale arbeidsduur voor moeders en vaders.

Steeds meer moeders werken evenveel uur als voor geboorte kind

Vrouwen blijven steeds vaker evenveel uren werken nadat ze voor het eerst moeder zijn geworden (zie [kaart 5]). Terwijl dit er tien jaar geleden nog vier op de tien waren, gaat het inmiddels om zes op de tien vrouwen [link naar excelbijlage B11.1]. De overige jonge moeders gaan meestal minder werken. Een op de tien jonge moeders stopt met werken, al dan niet tijdelijk. Dit aandeel is min of meer gelijk gebleven. Laagopgeleide moeders stoppen vaker met werken dan hoogopgeleide moeders; zij passen het minst vaak hun werkweek aan (Roeters et al. 2016). Voor mannen heeft de komst van hun eerste kind veel minder gevolgen voor hun arbeidsduur: negen op de tien vaders blijven evenveel uur werken.

[Korte titel figuur]Gevolgen komst kind voor arbeidsduur

[Mouse-over titel figuur]Verandering in arbeidsduur^a ouders na de geboorte van het eerste kind, 2006-2017 (in procenten)

Zie interactief figuur in de tabel.

a 'Werken' betekent: betaald werk hebben voor minimaal één uur per week.

[Bron: CBS (Enquête Beroepsbevolking'06-'17)]

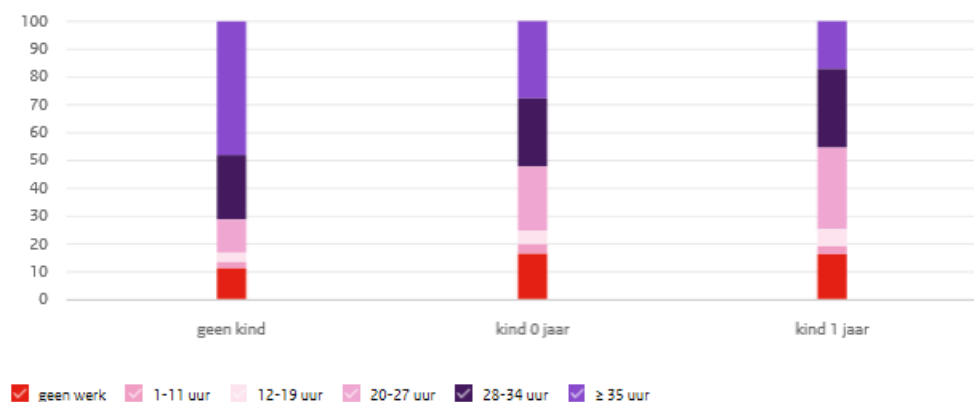
Arbeidsduur vrouwen neemt verder af na eerste verjaardag kind

Vrouwen werken een jaar voor de geboorte van hun eerste relatief vaak in deeltijd: 41% van hen werkt in 1 tot 35 uur per week. Bij de vrouwen met een pasgeboren kind (van 0 jaar) is dat 56%. Na de eerste verjaardag van het kind doen vrouwen vaak nog een stap terug en is het aandeel deeltijdwerkers 67%. Een op de zes moeders werkt niet, tegenover een op de tien vrouwen voor de geboorte. Vooral voltijdwerkers doen een stap terug. Terwijl bijna de helft van de vrouwen zonder kinderen voltijds werkt, is dat onder moeders met een eersteling van 1 jaar met 17% een stuk minder. Overigens kunnen vrouwen, voordat ze de contractuele arbeidsduur aanpassen, ook nog gebruik maken van ouderschapsverlof.

[Korte titel figuur]Arbeidsduur vrouw rondom geboorte 1^e kind

[Mouse-over titel figuur] Wekelijkse arbeidsduur van vrouwen^a (25 tot 50 jaar), voor en na de geboorte van het eerste kind, 2015/2017 (in procenten)

Arbeidsduur vrouw rondom geboorte 1^e kind

a De groep vrouwen met een kind van 0 jaar bestaat uit exact dezelfde respondenten als de groep die nog geen kinderen heeft. De groep met een kind van 1 jaar is een andere groep vrouwen.

[Bron: CBS (Enquête Beroepsbevolking'15/'17)]

Meeste Nederlanders zien moeders het liefst niet meer dan drie dagen werken

Dat de meeste moeders in deeltijd werken, is in lijn met opvattingen in Nederland over de combinatie werk en zorg. De meeste mensen vinden dat vrouwen het best in deeltijd kunnen werken als ze jonge kinderen hebben. Dan bedoelt men een tot drie dagen per week, en sommigen vinden helemaal stoppen met werken nog beter. Slechts een op de acht vrouwen en mannen vindt vier of vijf dagen werk per week beter. De ideale werkweek voor vaders is langer, al ziet de meerderheid ook hen liever niet voltijds werken; vier dagen in de week heeft de voorkeur. Als de kinderen eenmaal op de basisschool zitten, ziet men wat meer ruimte voor arbeidsparticipatie van moeders, en is het verschil met vaders ook iets kleiner.

[Korte titel figuur]ideale arbeidsduur moeders/vaders

[Mouse-over titel figuur]Ideale arbeidsduur moeders en vaders, bevolking van 16 jaar een ouder, 2018 (in dagen per week)

Zie interactief figuur in de cardstack.

[Bron: SCP (EMOP'18)]

Vrouwen iets vaker hoofdkostwinner

Het aandeel paren waarin de vrouw meer verdient dan de man is toegenomen. [i: Het verdiende inkomen bestaat uit inkomen uit arbeid en inkomen uit eigen onderneming. Onder *inkomen uit arbeid* wordt verstaan: loon en salaris inclusief de werknemers- en werkgeversbijdrage in de premies voor de sociale verzekeringen, bonussen, spaarloon en de beloning van arbeid die niet in dienstbetrekking is verricht. Ook de waarde van het privégebruik van de auto van de werkgever telt mee. *Inkomen uit eigen onderneming* is het fiscaal resultaat uit de onderneming vermeerderd met het bedrag van de ondernemersaftrek en de investeringsaftrek.] Zo steeg bij paren met minderjarige kinderen het aandeel van ruim 7% naar bijna 12% in de periode 2007 tot en met 2017. Maar nog altijd is in ruim zes op de tien gevallen de man de meest verdienende partner. De inkomensverhouding tussen man en vrouw is vanzelfsprekend nauw gerelateerd aan het werkpatroon. Bij 57% van de paren met minderjarige kinderen werkt de man voltijds en de vrouw deeltijds. Bij paren zonder minderjarige kinderen komt het juist het vaakst voor dat beide partners voltijds werken. Ook is het dan vaker zo dat beiden ongeveer evenveel verdienen of dat de vrouw het meeste verdient.

[Korte titel figuur]Verdienmodel paren

[Mouse-over titel figuur]Werkpatroon en verhouding in inkomen uit werk, paren met beide partners 25-49 jaar, 2017 (in procenten)

Zie interactief figuur in de cardstack.

a Voorlopige cijfers

[Bron: CBS (Inkomensstatistiek '17 , EBB '17)]

Geboorte van kinderen is kantelpunt in loopbaan van veel vrouwen

Bij jonge (gehuwde) paren die (nog) geen kinderen hebben, werken vrouwen en mannen vrijwel even vaak en is ook het verschil in arbeidsduur relatief gering. Alleenstaande vrouwen tot 40 jaar zijn iets vaker economisch zelfstandig [i: Iemand is economisch zelfstandig als hij/zij tenminste 70% van het minimumloon verdient; dat is het bijstandsniveau voor een alleenstaande. In 2017 is dat een netto-inkomen van 950 euro per maand.] dan alleenstaande mannen in die leeftijd. Hun nettoarbeidsparticipatie [i: Het aandeel van de werkzame beroepsbevolking in de bevolking (beroeps- en niet-beroepsbevolking). Deze definitie heeft betrekking op personen die in Nederland wonen (exclusief de institutionele bevolking). De gegevens worden meestal gepresenteerd voor de bevolking van 15 tot 75 jaar, maar in deze publicatie hebben de uitkomsten betrekking op de bevolking van 15 tot 65 jaar, exclusief onderwijsvolgenden.] is vergelijkbaar. Als er kinderen zijn, ligt het anders. Dan hebben vrouwen minder vaak betaald werk, werken minder uur en zijn minder vaak economisch zelfstandig dan mannen. Eenzelfde verschil is er tussen alleenstaande moeders en vaders.

[Korte titel figuur]Arbeidsdeelname en economische zelfstandigheid naar levensfase
[Mouse-over titel figuur]Nettoarbeidsparticipatie, wekelijkse arbeidsduur en economische zelfstandigheid, bevolking van 15-64 jaar^a, 2017 (in procenten en in uren per week)

Zie interactief figuur in de cardstack.

- a Exclusief onderwijsvolgenden.
- b Bij economische zelfstandigheid is de leeftijdsbovengrens de AOW-leeftijd (zie [kaart8]).
- c Voorlopige cijfers.

[Bron: CBS (Enquête Beroepsbevolking '17; Inkomensstatistiek '17)]

Groei arbeidsdeelname en economische zelfstandigheid moeders met partner zet door

Al jaren neemt de nettoarbeidsparticipatie van vrouwen met een partner en minderjarige kinderen vrijwel onophoudelijk toe (zie ook Dirven en Portegijs 2016 en www.mvstat.cbs.nl). Ook werken ze bijna een halve werkdag per week meer dan tien jaar geleden (22,5 uur in 2007; 25,1 in 2015 en 26,1 in 2017). Steeds vaker hebben moeders met een partner een grote in plaats van een kleine deeltijdbaan (CBS StatLine 2018). In lijn daarmee stijgt hun verdiende inkomen ([\[www.mvstat.cbs.nl\]](http://www.mvstat.cbs.nl)) en zijn ze steeds vaker economisch zelfstandig. In 2017 was 66% van de gehuwde (of samenwonende) moeders met een jongste kind in de basisschoolleeftijd economisch zelfstandig. Dat is 3 procentpunten meer dan in 2015 en ook is het vaker dan de gemiddelde vrouw (zie [kaart 8]). Met een jongste kind van 12 jaar of ouder was in 2017 bijna 65% van deze vrouwen economisch zelfstandig; een stijging van 4 procentpunten. Bij gehuwde (of samenwonende) vaders verandert er op deze vlakken nauwelijks iets, zodat het verschil tussen vaders en moeders wat kleiner wordt (zie [excelbijlage B11.2]).

Economische positie van alleenstaande moeders weer in de lift

Na een daling tijdens de economische crisis waren alleenstaande moeders in 2017 vergeleken met twee jaar eerder weer vaker aan het werk en werden ze economisch zelfstandiger. Vergeleken met andere vrouwen is hun nettoarbeidsparticipatie en economische zelfstandigheid echter laag. Bijna een kwart van de alleenstaande moeders met kinderen tot 18 jaar moet voornamelijk van een bijstandsuitkering rondkomen, tegenover 4% van de bevolking van 15 jaar tot AOW-leeftijd (uitgezonderd scholieren en studenten).

[Literatuur]

CBS StatLine (2018). *Arbeidsdeelname; paren*. Geraadpleegd op 31 oktober 2018 via <http://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/82919NED/table?dl=F330>.

Dirven, H.-J. en W. Portegijs (2016). *Arbeid*. In: Portegijs W. en M. van den Brakel (red.), *Emancipatiemonitor 2016* (p. 57-86). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau / Centraal Bureau voor de Statistiek.

Roeters, A., S. Alejandro Perez en A. de Boer (2016). De combinatie van betaalde arbeid en zorgtaken. In: Portegijs W. en M. van den Brakel (red.), *Emancipatiemonitor 2016* (p. 87-116). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau / Centraal Bureau voor de Statistiek.

12 Wie zorgt er voor de zieke naaste?

Auteurs: Sebastian Alejandro Perez (CBS) en Wil Portegijs (SCP)

Vrouwen verlenen vaker dan mannen hulp aan een (zieke) naaste zoals de partner, een kind, (schoon)ouder of iemand uit de kennissenkring, of zijn daartoe bereid. Ook als ze voltijds werken. Mannen nemen vaker dan vrouwen verlof op wanneer ze zorgtaken moeten combineren met hun werk. Het vaakst maken vrouwen en mannen gebruik van het (betaalde) kortdurende zorgverlof, of ze nemen ADV- of vakantiedagen op.

Vrouwen vaker bereid om informele hulp te bieden

Twee op de drie vrouwen zijn bereid om familieleden met gezondheidsproblemen te hulp te schieten, of doen dat al. Een minderheid wil/kan dat niet, of alleen als het echt niet anders kan worden geregeld. Vrouwen zijn vaker bereid hulp te geven (of doen dat al) dan mannen. Dat komt niet doordat vrouwen vaker niet of in deeltijd werken; ook van de werkende vrouwen – en zelfs de voltijds werkende vrouwen – geven twee op de drie hulp of zijn daartoe bereid. Bij de (voltijds) werkende mannen doet/wil de helft dat.

[Korte titel figuur]Bereidheid om hulp te geven

[Mouse-over titel figuur]Bereidheid om geregeld hulp te geven aan (schoon)ouders of naaste familie met gezondheidsproblemen, bevolking van 16 jaar en ouder^a, 2018 (in procenten)

Bereidheid om hulp te geven

	totaal		werkenden		voltijds werkenden	
	vrouw	man	vrouw	man	vrouw	man
geeft al hulp	13	9	11	8	9	7
zou dat zeker willen en kunnen	49	44	51	43	54	40
alleen als het niet anders kan worden geregeld	20	26	21	28	21	30
wil/kan geen hulp geven	18	21	16	21	16	23
	**		**		**	

** Verschil v/m significant: $p < 0,01$.

a Uitgezonderd mensen die geen familie hebben of daar geen contact meer mee hebben.

[Bron: SCP (EMOP'18)]

Langdurige zorg vaker door vrouwen

In totaal heeft 12,7% van alle 15-64 jarige mannen en vrouwen (excl. onderwijsvolgenden) in 2017 langdurig gezorgd [def: 'Langdurig' betekent dat er langer dan twee weken zorg nodig was]

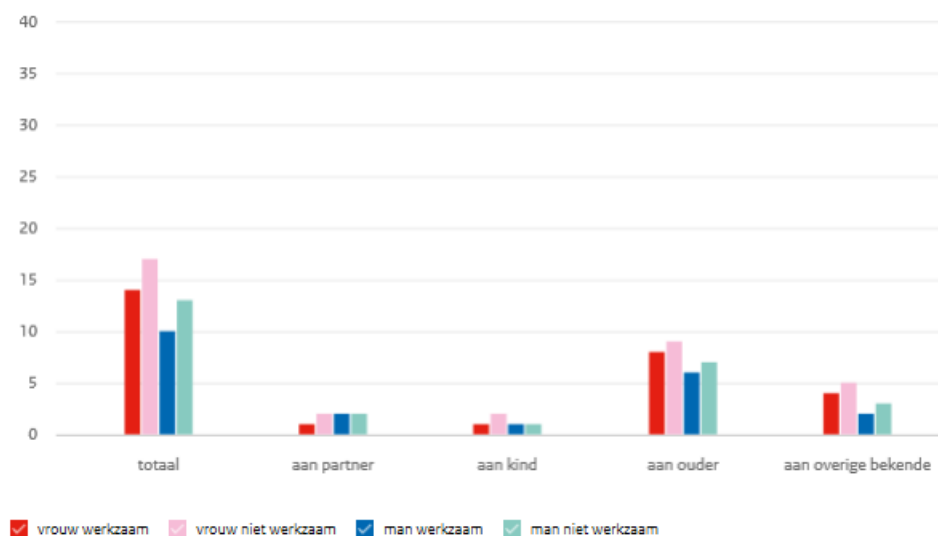
voor een zieke naaste (partner, kind, ouder of overige bekenden). [i: Onder 'overige bekenden' worden hier een kind van iemand anders, een vriend of een overig familielid verstaan.] Bij de vrouwen was het aandeel dat langdurig zorg verleende groter dan bij de mannen: 15% versus 11%.

Sommige zorgsituaties komen vaker voor dan andere. Verreweg het vaakst kwam het voor dat een ouder langdurig ziek werd, gevolgd door een overige bekende. Zorgsituaties waarbij de partner [i: Hier zijn alleen mensen tot 65 jaar beschouwd. Onder 65-plussers komt zorg voor een zieke partner vaker voor (zie Alejandro Perez 2017).] of een kind langdurig ziek waren, kwamen minder vaak voor. Bij de meest voorkomende typen langdurige zorgsituaties (een zieke ouder of zieke overige bekende) verleenden vrouwen vaker zorg dan mannen. Bij de zeldzamere zorgsituaties – de situaties waarbij het de partner of het kind betreft – is het verschil tussen vrouwen en mannen kleiner. Over het algemeen verlenen werkenden minder vaak zorg dan mensen zonder werk.

[Korte titel figuur] Geven van langdurige zorg

[Mouse-over titel figuur] Verlenen van langdurige zorg^a, naar verzorgde persoon en arbeidspositie verzorgende, bevolking van 15-64 jaar^b, 2017 (in procenten)

Geven van langdurige zorg

- a Eén persoon kan voor meerdere verschillende personen hebben gezorgd.
- b Exclusief onderwijsvolgenden.

[Bron: CBS (Enquête Beroepsbevolking '17)]

Kortdurend zorgverlof veelgebruikte verlofvorm voor langdurende zorg

In 2017 hebben 379.000 vrouwelijke werknemers zorg verleend aan een langdurig zieke naaste. Van hen heeft in totaal 15% gebruikgemaakt van enige vorm van verlof. Van de 309.000 mannelijke werknemers die zorg verleenden in een langdurige zorgsituatie, nam 20% hiervoor enige vorm van verlof op. Vergeleken met andere verlofvormen maakten werknemers vaak gebruik van kortdurend zorgverlof. [i: Verlof dat bedoeld is om gedurende een korte periode voor

een zieke naaste te zorgen. Werknemers hebben per twaalf maanden wettelijk recht op maximaal twee keer het aantal in de arbeidsovereenkomst afgesproken uren dat men per week werkt. In het geval van het kortdurende zorgverlof wordt minstens 70% van het salaris doorbetaald gedurende het verlof.] Ook ADV- of vakantiedagen werden regelmatig opgenomen; door mannen vaker dan door vrouwen. Langdurend zorgverlof werd nauwelijks aangesproken. [i: Verlof dat bedoeld is om gedurende een lange periode voor een zieke naaste te zorgen. Net als het kortdurend zorgverlof hebben werknemers wettelijk recht op langdurend zorgverlof. Het verschil met kortdurend zorgverlof is dat het salaris gedurende het verlof niet wordt doorbetaald. Men heeft per twaalf maanden recht op maximaal zes keer het aantal in de arbeidsovereenkomst afgesproken uren. Voor dit type zorgverlof heeft men wettelijk geen recht op salaris. Dit in tegenstelling tot het kortdurend zorgverlof, waarbij werknemers recht hebben op minstens 70% van het loon.] Ten slotte maakten mannen en vrouwen betrekkelijk vaak gebruik van andere verlofsoorten, zoals calamiteitenverlof of bijzonder of onbetaald verlof.

Onder voltijders nemen langdurend zorgende mannen vaker verlof op dan vrouwen. Bij deeltijders is het andersom: in deeltijd werkende mannen die zorg verlenen, nemen hiervoor minder vaak verlof op dan in deeltijd werkende vrouwen (zie Alejandro Perez 2017).

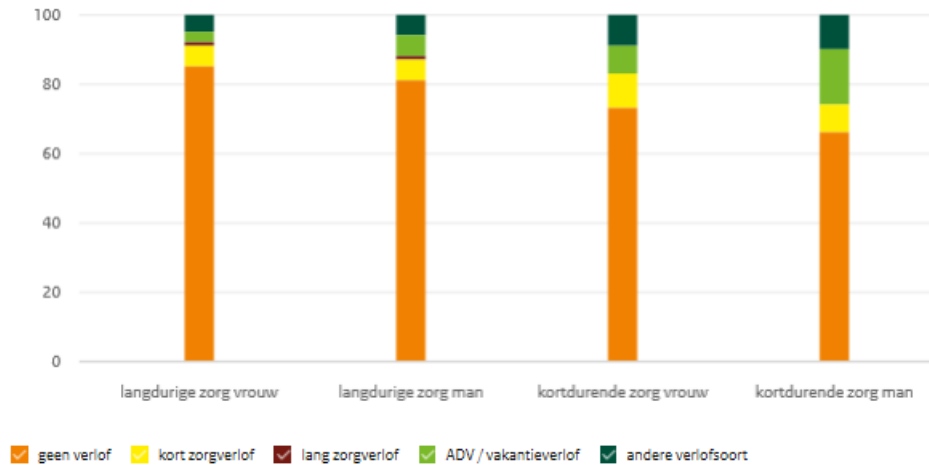
Vooraf mannen gebruiken vakantieverlof voor zorg

Ook kunnen zich situaties voordoen waarin er kortdurend zorg nodig is voor een zieke naaste, zoals een kind dat griep krijgt of een ouder die naar de huisarts moet worden gebracht. In 2017 hebben 250.000 vrouwelijke werknemers in zo'n kortdurende zorgsituatie zorg verleend. Van hen heeft een groter aandeel verlof opgenomen om te zorgen dan bij langdurige zorgsituaties (26% tegenover 15%). Mannen nemen iets vaker verlof op dan vrouwen, waarschijnlijk omdat ze vaker voltijds werken. Van de 215.000 mannen die zorg verleenden aan een kortdurend zieke naaste heeft 34% gebruikgemaakt van verlof om te kunnen zorgen, bij vrouwen was dat 26%. Vrouwen maakten in deze situatie relatief vaak gebruik van kortdurend zorgverlof, mannen namen hiervoor juist het vaakst ADV- of vakantiedagen op.

[Korte titel tabel]Gebruik van (zorg)verlof

[Mouse-over titel tabel]Gebruik van verlof bij uitvoeren zorgtaken, werknemers^a van 15-64 jaar, 2017 (in procenten)

Gebruik van (zorg)verlof

- a Personen die één uur of meer per week werken, exclusief onderwijsvolgenden.
- b Meerdere antwoorden mogelijk, of geen verlof.
- c Korter dan twee weken.

[Bron: CBS (Enquête Beroepsbevolking '17)]

[Literatuur]

Alejandro Perez, S. (2017). Langdurende zorg door vrouwelijke en mannelijke werknemers. In: *Sociaaleconomische Trends, mei 2017*. Den Haag/Heerlen/Bonaire: Centraal Bureau voor de Statistiek.

13 Nemen verschillen tussen hoog- en laagopgeleide vrouwen af?

Auteurs: Jesper van Thor (CBS) en Daniël Herbers (CBS)

Vrouwen werken vaker en meer uren naarmate hun onderwijsniveau [i: Laag onderwijsniveau omvat basisonderwijs, het vmbo, de eerste drie leerjaren van havo/vwo en de entreeopleiding, de voormalige assistentenopleiding (mbo niveau 1). Middelbaar onderwijsniveau omvat de bovenbouw van havo/vwo, de basisberoepsopleiding (mbo niveau 2), de vakopleiding (mbo niveau 3) en de middenkader- en specialistenopleidingen (mbo niveau 4). Hoog onderwijsniveau omvat onderwijs op het niveau van hbo of wo.] hoger is. Op zowel laag, middelbaar als hoog onderwijsniveau waren de arbeidsdeelname en de wekelijkse arbeidsduur van vrouwen in 2017 hoger dan in 2007. Maar de verschillen tussen hoog- en laagopgeleide vrouwen zijn in die periode niet kleiner geworden. Hoogopgeleide vrouwen zijn beduidend vaker economisch zelfstandig dan lageropgeleide vrouwen. Het verschil is sinds 2015 iets kleiner geworden door een lichte groei bij de lageropgeleiden.

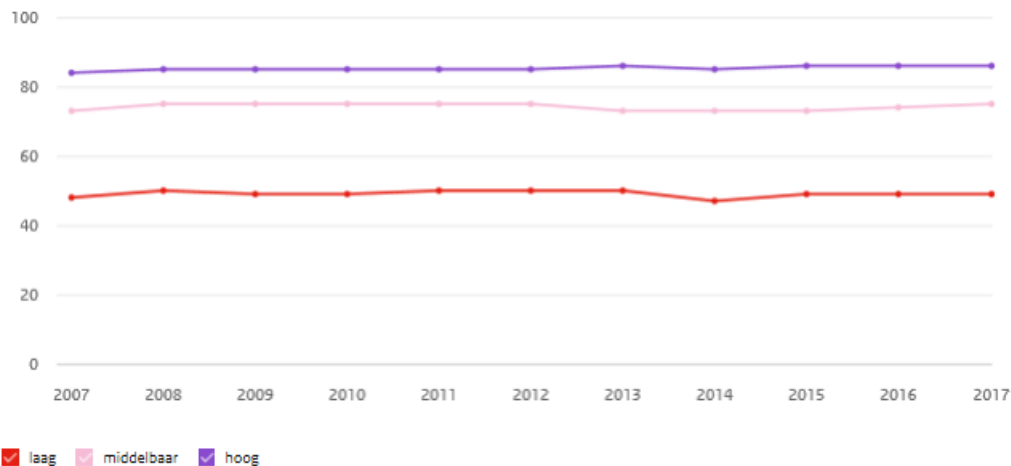
Arbeitsdeelname van laagopgeleide vrouwen blijft achter

De nettoarbeidsparticipatie [i: De nettoarbeidsparticipatie geeft de deelname aan betaalde arbeid weer. In deze Emancipatiemonitor wordt het aantal niet-onderwijsvolgende werkenden van 15-64 jaar afgezet tegen het totaal aantal niet-onderwijsvolgende mensen in die leeftijdsgroep. Hierdoor wijken de gepresenteerde cijfers af van de reguliere CBS-cijfers voor de nettoarbeidsparticipatie. Laatstgenoemde hebben betrekking op de totale groep 15-75-jarigen en zijn daarom lager. De ontwikkeling van beide cijfers laat echter een vergelijkbaar beeld zien.] van laagopgeleide vrouwen loopt met 49% in 2017 duidelijk achter op die van vrouwen met een middelbaar (75%) en hoog (86%) onderwijsniveau. Op alle onderwijsniveaus is de arbeidsdeelname van vrouwen in 2017 hoger dan tien jaar eerder, ondanks de terugvallen tijdens de economische crisis. De verschillen tussen laag- en hoogopgeleiden piekten in 2014. Daarna krompen ze weer en zijn in 2017 niet anders dan in 2007.

[Korte titel figuur]Arbeidsparticipatie naar onderwijsniveau

[Mouse-over titel figuur]Nettoarbeidsparticipatie, naar hoogst behaalde onderwijsniveau, niet-onderwijsvolgende vrouwen van 15-64 jaar, 2007-2017 (in procenten)

Arbeidsparticipatie naar onderwijsniveau

[Bron: CBS (EBB'07-'17)]

Werkweek van hoogopgeleide vrouwen het langst

De gemiddelde werkweek van vrouwen is langer naarmate het onderwijsniveau hoger is. Laagopgeleiden werkten in 2017 gemiddeld 24 uur per week, onder middelbaar opgeleide vrouwen was de gemiddelde arbeidsduur 26 uur en onder hoogopgeleide vrouwen was dit 31 uur. Daarmee werken vrouwen op het hoogste onderwijsniveau gemiddeld bijna een werkdag langer dan degenen op het laagste niveau.

De arbeidsduur van vrouwen is niet alleen gemiddeld (zie [kaart 5]), maar ook op alle onderwijsniveaus tussen 2007 en 2017 licht toegenomen. Het verschil tussen hoog- en laagopgeleide vrouwen werd niet kleiner.

[Korte titel figuur]Arbeidsduur naar onderwijsniveau

[Mouse-over titel figuur]Gemiddelde arbeidsduur en aandeel voltijds werkenden, naar hoogst behaalde onderwijsniveau, niet-onderwijsvolgende vrouwen van 15-64 jaar, 2007 en 2017 (in uren per week en in procenten)

Zie interactief figuur in de cardstack.

[Bron: CBS (EBB'07 en '17)]

Iets meer voltijds werkenden onder hoogopgeleide vrouwen dan tien jaar geleden

Het aandeel voltijds werkenden [def: Iemand die minimaal 35 uur per week werkt.] onder werkende vrouwen is groter naarmate het onderwijsniveau hoger is. Onder hoogopgeleide vrouwen is dat aandeel ruim twee keer zo groot als onder laagopgeleide vrouwen: 39% versus

19% in 2017. Ten opzichte van 2007 is het aandeel voltijds werkenden onder laag- en middelbaar opgeleide vrouwen in 2017 kleiner. Bij hoogopgeleide vrouwen was tussen 2007 en 2017 sprake van een lichte toename. Het verschil met laag en middelbaar opgeleiden werd daarmee iets groter.

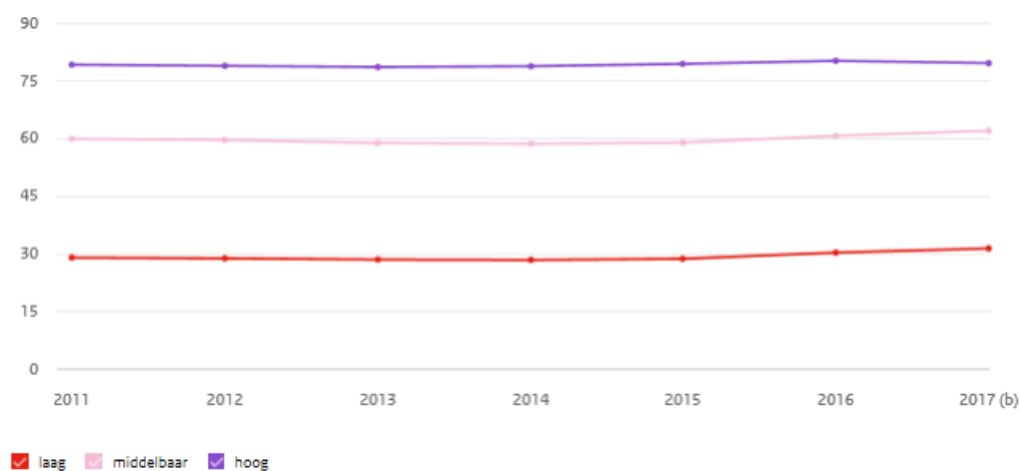
Hogeropgeleide vrouwen vaker economisch zelfstandig

Het aandeel economisch zelfstandige [i: Iemand is economisch zelfstandig als hij/zij tenminste 70% van het minimumloon verdient; dat is het bijstandsniveau voor een alleenstaande. In 2017 is dat een netto-inkomen van 950 euro per maand.] vrouwen groeit al enkele jaren (zie [kaart 8]). In 2017 was ruim 60% van de vrouwen tussen de 15 jaar en AOW-leeftijd (excl. scholieren en studenten) economisch zelfstandig. Dit aandeel ligt een stuk hoger onder hoogopgeleide vrouwen. Van deze groep was 80% economisch zelfstandig, tegenover respectievelijk 62% en 31% van de middelbaar en laagopgeleide vrouwen. Voor alle drie de onderwijsniveaus veranderde het aandeel economisch zelfstandige vrouwen in de jaren tijdens de economische crisis nauwelijks, maar vanaf 2015 is het bij laag- en middelbaar opgeleiden gegroeid. Daardoor nam het verschil in economische zelfstandigheid met hoogopgeleiden licht af.

[Korte titel figuur]Economische zelfstandigheid naar onderwijsniveau

[Mouse-over titel figuur]Economische zelfstandigheid, naar hoogst behaalde onderwijsniveau, vrouwen van 15 jaar tot AOW-leeftijd^a, 2011-2017 (in procenten)

Economische zelfstandigheid naar onderwijsniveau

a Exclusief scholieren en studenten.

b Voorlopige cijfers.

[Bron: CBS (Inkomensstatistiek '11-'17)]

[box]Man-vrouwverschillen per onderwijsniveau

Het verschil in nettoarbeidsparticipatie tussen vrouwen en mannen is groter onder laagopgeleiden dan onder middelbaar en hoogopgeleiden. In 2017 werkte 72,4% van de laagopgeleide mannen en van de laagopgeleide vrouwen was 49% aan het werk. Onder middelbaar opgeleiden was de

arbeidsdeelname van vrouwen 11 procentpunten lager. Onder hoogopgeleiden was dit verschil met 6 procentpunten het kleinst. De arbeidsdeelname van hoogopgeleide vrouwen is vrijwel gelijk aan die van middelbaar opgeleide mannen. De arbeidsdeelname van middelbaar opgeleide vrouwen benadert die van laagopgeleide mannen (zie m/v-stat).

Het verschil in arbeidsduur is het grootst tussen laagopgeleide vrouwen en mannen. In 2017 werkten laagopgeleide vrouwen wekelijks gemiddeld vijftien uur minder dan mannen met hetzelfde onderwijsniveau. Onder hoogopgeleiden was het verschil gemiddeld zes uur per week.

Binnen elk onderwijsniveau werken vrouwen fors minder in voltijd dan mannen. Wel is dit verschil kleiner naarmate het onderwijsniveau hoger is. Zo werkte minder dan twee op de tien laagopgeleide vrouwen met betaald werk in 2017 voltijds, terwijl dit er bij hun mannelijke collega's ruim acht op de tien waren; een verschil van 64 procentpunten. Onder middelbaar opgeleiden was het percentage voltijds werkenden onder vrouwen 60 procentpunten lager dan mannen. Onder hoogopgeleiden was het verschil het kleinst, maar nog altijd 44 procentpunten. Van de werkende mannen heeft ruim 80% een voltijdbaan, ongeacht het onderwijsniveau (zie m/v-stat).

Mannen zijn vaker economisch zelfstandig dan vrouwen (79% versus 60% in 2017). De achterstand van vrouwen op mannen in economische zelfstandigheid is groter naarmate het onderwijsniveau lager is. De economische zelfstandigheid onder laagopgeleide vrouwen in 2017 is 32 procentpunten lager dan onder laagopgeleide mannen. Onder hogeropgeleiden is het verschil met 8 procentpunten een stuk kleiner. Een verklaring voor het grote verschil onder laagopgeleiden is dat deze groep vrouwen vaker in deeltijd werkt dan middelbaar en hogeropgeleiden. Het verschil tussen mannen en vrouwen is tussen 2011 en 2017 wel iets kleiner geworden onder laagopgeleiden. In de twee hogere opleidingsgroepen bleef het verschil stabiel (zie m/v-stat).[einde box]

14 Steeds minder verschil tussen vrouwen van Nederlandse en niet-westerse herkomst?

Auteurs: Henk-Jan Dirven (CBS), Marijke Hartgers (CBS), Daniël Herbers (CBS) en Laura Wielenga-van der Pijl (CBS)

Meisjes met een niet-westerse migratieachtergrond doen het minder goed op school dan meisjes zonder migratieachtergrond. Het verschil is sinds 2007 wel kleiner geworden. De arbeidsparticipatie van vrouwen met een Nederlandse achtergrond is hoger en groeide vrijwel voortdurend, die van niet-westerse vrouwen pas vanaf 2015 weer. Daardoor nam het verschil tussen beide groepen aanvankelijk toe. Pas na 2015 werd het weer kleiner. Wel is de gemiddelde arbeidsduur van werkende vrouwen met een niet-westerse herkomst hoger dan die van vrouwen met een Nederlandse herkomst, al is het verschil de afgelopen tien jaar kleiner geworden.

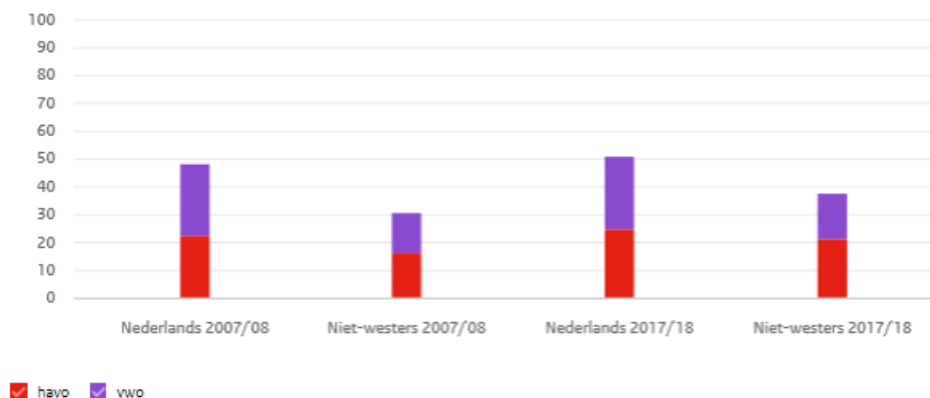
Vershil in voortgezet onderwijs afgenomen

In 2017/'18 zat 37% van de meisjes met een niet-westerse achtergrond in het derde leerjaar van het voortgezet onderwijs op de havo of het vwo, tegenover 51% van de meisjes zonder migratieachtergrond. [i: Nederlandse achtergrond: wanneer beide ouders in Nederland zijn geboren. Niet-westerse migratieachtergrond: afkomstig uit een van de landen in Afrika, Latijns-Amerika en Azië (excl. Indonesië en Japan) of Turkije. Op grond van hun sociaal-economische en sociaal-culturele positie worden personen met een migratieachtergrond uit Indonesië en Japan tot de westerse migratieachtergrond gerekend. Dit betreft mensen die in het voormalig Nederlands-Indië zijn geboren en werknemers van Japanse bedrijven met hun gezin.] Tien jaar daarvoor was dat aandeel onder niet-westerse meisjes ruim 30%, terwijl het bij meisjes met een Nederlandse achtergrond iets minder dan de helft was. Ook meisjes van Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse afkomst zitten vaker op de havo of het vwo dan in 2007. De verschillen in het voortgezet onderwijs werden dus kleiner, maar zijn nog steeds aanzienlijk. [i: (Meer) cijfers over meisjes (en jongens) in het voortgezet onderwijs en op het mbo, hbo en wo zijn te vinden op CBS StatLine (2018a; 2018b; 2018c).]

[Korte titel figuur]Meisjes op havo/vwo naar migratieachtergrond

[Mouse-over titel figuur]Aandeel meisjes in leerjaar 3 op havo of vwo, naar migratieachtergrond, 2007/'08 en 2017/'18^a (in procenten)

Meisjes op havo/vwo naar migratieachtergrond

a Voorlopige cijfers.

[Bron: CBS (Onderwijsstatistieken 2007/'08-2017/'18)]

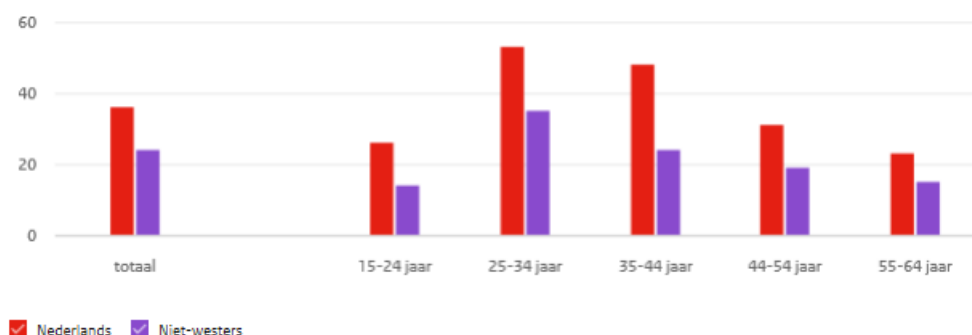
Niet-westerse vrouwen zijn relatief laagopgeleid

Na de schoolloopbaan blijven de verschillen bestaan: het hoogst behaalde onderwijsniveau [i: Laag onderwijsniveau omvat basisonderwijs, het vmbo, de eerste drie leerjaren van havo/vwo en de entreeopleiding, de voormalige assistentenopleiding (mbo niveau 1). Middelbaar onderwijsniveau omvat de bovenbouw van havo/vwo, de basisberoepsopleiding (mbo niveau 2), de vakopleiding (mbo niveau 3) en de middenkader- en specialistenopleidingen (mbo niveau 4). Hoog onderwijsniveau omvat onderwijs op het niveau van hbo of wo.] van vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond is lager dan dat van vrouwen met een Nederlandse achtergrond. Bijna een derde deel had een laag onderwijsniveau en krap een kwart was hoogopgeleid. Van de vrouwen van Nederlandse herkomst daarentegen was 21% laag- en 36% hoogopgeleid. Vooral vrouwen met een Turkse of Marokkaanse achtergrond hebben een relatief laag onderwijsniveau. Net als bij vrouwen met een Nederlandse achtergrond was het aandeel hoogopgeleide vrouwen met een niet-westerse achtergrond in 2017 wel groter dan in 2015 [i: Vanwege wijzigingen in waarneming en verwerking van de gegevens zijn de uitkomsten in deze bijdrage over het onderwijsniveau van personen met een migratieachtergrond in 2015 en 2017 niet vergeleken met de uitkomsten van eerdere jaren.], en het aandeel laagopgeleiden kleiner (zie [m/v-stat]). Het onderwijsniveau van jonge vrouwen is hoger dan dat van oudere vrouwen. Zo zijn er onder 25-34-jarige vrouwen met een niet-westerse achtergrond inmiddels meer hoog- dan middelbaar en laagopgeleiden. Bij 35-plussers is dat andersom.

[Korte titel figuur]Onderwijsniveau naar migratieachtergrond

[Mouse-over titel figuur]Aandeel met hoog onderwijsniveau, naar migratieachtergrond, vrouwen 15-64 jaar^a, 2017 (in procenten)

Onderwijsniveau naar migratieachtergrond

a Exclusief onderwijsvolgenden.

[Bron: CBS (EBB'17)]

[box]Kwart van de niet-onderwijsvolgende vrouwen heeft migratieachtergrond

In 2017 had bijna een kwart van alle vrouwen (van 15 tot 65 jaar) die geen onderwijs volgen een migratieachtergrond. Er waren iets meer vrouwen met een niet-westerse dan met een westerse achtergrond, respectievelijk 13% en 11%. De grootste vier niet-westerse herkomstgroepen (met een achtergrond uit Turkije, Marokko, Suriname en voormalige Nederlandse Antillen) omvatten 8% van alle vrouwen. De Antilliaanse vrouwen vormen met krap 1% daarbinnen de kleinste groep.

[einde box]

Achterstand in arbeidsparticipatie recent iets kleiner

In 2017 had ruim driekwart van alle vrouwen (van 15-64 jaar) met een Nederlandse achtergrond die geen onderwijs volgen een betaalde baan. Naar migratieachtergrond loopt de arbeidsparticipatie [i. Het aandeel van de werkzame beroepsbevolking in de bevolking (beroeps- en niet-beroepsbevolking). Deze definitie heeft betrekking op personen die in Nederland wonen (exclusief de institutionele bevolking). De gegevens worden meestal gepresenteerd voor de bevolking van 15 tot 75 jaar, maar in deze publicatie hebben de uitkomsten betrekking op de bevolking van 15 tot 65 jaar, exclusief onderwijsvolgenden.] flink uiteen. Met 54% is de arbeidsparticipatie van niet-westerse vrouwen relatief laag. Onder de grootste vier niet-westerse groepen hebben vrouwen met een Turkse of Marokkaanse achtergrond duidelijk minder vaak betaald werk dan Surinaamse en Antilliaanse vrouwen.

Het verschil in arbeidsparticipatie tussen vrouwen van Nederlandse en niet-westerse herkomst is tussen 2008 en 2015 toegenomen. Dat kwam doordat de arbeidsparticipatie van vrouwen van Nederlandse herkomst toenam en van niet-westerse vrouwen daalde, zowel bij de eerste als bij de tweede generatie. Mensen van niet-westerse herkomst werden meer geraakt door de economische crisis, onder meer doordat zij vaker in flexibele banen werken (CBS 2016). Sinds 2015 zijn ook niet-westerse vrouwen weer steeds vaker aan het werk. Het verschil met vrouwen met een

Nederlandse achtergrond neemt sindsdien weer af, vooral bij de tweede generatie. Maar de tweede generatie heeft, in tegenstelling tot vóór de economische crisis, nu minder vaak werk dan vrouwen van Nederlandse herkomst.

[Korte titel figuur]Arbeidsparticipatie en -duur naar migratieachtergrond

[Mouse-over titel figuur]Nettoarbeidsparticipatie en arbeidsduur, naar migratieachtergrond (generatie en land), vrouwen van 15-64 jaar^a, 2007-2017 (in procenten en in uren per week)

Zie interactief figuur in de cardstack.

a Exclusief onderwijsvolgenden.

[Bron: CBS (EBB'07-'17)]

Verschil in arbeidsduur afgenomen

Werkende vrouwen met een migratieachtergrond werken per week meer uren dan vrouwen met een Nederlandse achtergrond. Vrouwen met een Surinaamse of Antilliaanse achtergrond en tweede generatie niet-westerse vrouwen hebben de langste werkweek. Zij werken gemiddeld 30 uur of meer per week, zo'n twee á drie uur meer dan vrouwen zonder migratieachtergrond. Sinds 2007 is de gemiddelde arbeidsduur van vrouwen met een Nederlandse achtergrond vrijwel steeds toegenomen. Ze zijn ook vaker voltijds gaan werken (zie [m/v-stat]). Bij vrouwen met een niet-westerse achtergrond was er jarenlang een afname van de arbeidsduur (en het aandeel voltijds werkenden onder hen). Pas sinds 2015 neemt deze weer toe. Het verschil in arbeidsduur tussen vrouwen van Nederlandse en van niet-westerse herkomst is door deze ontwikkelingen afgenomen van vier uur in 2007 naar minder dan twee uur in 2017.

Kloof in economische zelfstandigheid na 2014 kleiner

Ruim zes van de tien vrouwen van 15 jaar tot AOW-leeftijd (excl. scholieren en studenten) waren in 2017 economisch zelfstandig [i. Iemand is economisch zelfstandig als hij/zij tenminste 70% van het minimumloon verdient; dat is het bijstandsniveau voor een alleenstaande. In 2017 is dat een netto-inkomen van 950 euro per maand.] (zie [kaart 8]). Onder vrouwen met een Nederlandse achtergrond was het aandeel economisch zelfstandigen 64%. Bij vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond was dat met 42% een stuk minder. Vrouwen van Surinaamse of Antilliaanse herkomst en tweede generatie niet-westerse vrouwen zijn dankzij hun gemiddeld hoge arbeidsparticipatie en lange werkweek relatief vaak economisch zelfstandig.

Terwijl de economische zelfstandigheid onder vrouwen van Nederlandse herkomst sinds 2011 voortdurend toenam, daalde die aanvankelijk onder niet-westerse vrouwen. Pas sinds 2014 stijgt ook bij niet-westerse vrouwen de economische zelfstandigheid weer. Deze ontwikkelingen zijn in lijn met die van de arbeidsdeelname en -duur onder beide groepen vrouwen. Het verschil in economische zelfstandigheid tussen vrouwen met een Nederlandse en een niet-westerse achtergrond is echter nog altijd groter dan in 2011.

[Korte titel figuur]Economische zelfstandigheid naar migratieachtergrond

[Mouse-over titel figuur]Economische zelfstandigheid, naar migratieachtergrond (generatie en land), vrouwen van 15 jaar tot AOW-leeftijd^a, 2011-2017 (in procenten)

Zie interactief figuur in de cardstack.

- a Exclusief scholieren en studenten.
- b Voorlopige cijfers.

[Bron: CBS (Inkomensstatistiek '11-'17)]

[box]**Verschillen tussen mannen en vrouwen**

In het onderwijs

Meisjes volgen vaker dan jongens de hogere onderwijsniveaus en voltooien hun opleiding ook vaker en sneller dan de jongens (zie [kaart 3]). Binnen de onderscheiden groepen naar migratieachtergrond is dit niet anders. De verschillen onder personen met een niet-westerse achtergrond zijn zelfs groter dan onder degenen met een Nederlandse achtergrond. De man-vrouwverhouding onder de deelnemers aan bijvoorbeeld havo/vwo, mbo niveau 4 en onder de eerstejaarsstudenten hbo en wo is bij de groepen met een niet-westerse achtergrond sterker in het voordeel van de meisjes/vrouwen dan onder de deelnemers met een Nederlandse achtergrond.

Op de arbeidsmarkt

Vrouwen met een Nederlandse of een niet-westerse achtergrond hebben minder vaak betaald werk dan mannen met dezelfde achtergrond. Vrouwen van Turkse of Marokkaanse herkomst verschillen meer van mannen met dezelfde achtergrond dan Surinaamse of Antilliaanse vrouwen en vrouwen zonder migratieachtergrond. Dat geldt ook voor de arbeidsduur en de economische zelfstandigheid (zie [m/v-stat]).[einde box]

[Literatuur]

CBS (2016). *Jaarrapport Integratie 2016*. Den Haag/Heerlen/Bonaire: Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS StatLine (2018a). *VO; leerlingen, onderwijssoort, schoolregio en woonregio in detail*.

Geraadpleegd op 8 oktober 2018 via

<http://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/80042ned/table?dl=12D2B>.

CBS StatLine (2018b). *Mbo; deelnemers, niveau, leerweg, migratieachtergrond*. Geraadpleegd op 15 oktober 2018 via

<http://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/83852NED/table?dl=12D23>.

CBS StatLine (2018c). *Hoger onderwijs; eerste- en ouderejaarsstudenten*. Geraadpleegd op 15 oktober 2018 via <http://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/83538NED/table?dl=12E08>.

15 Vrouwen leven langer, maar zijn ze ook gezonder?

Auteurs: Kim Knoops (CBS) en Patty Elferink (CBS)²

Vrouwen leven gemiddeld langer dan mannen, maar brengen minder jaren in goede gezondheid door. Ze voelen zich minder gezond en ervaren vaker dan mannen lichamelijke beperkingen en psychische problemen. Ook het ziekteverzuim van vrouwelijke werknemers ligt boven dat van hun mannelijke collega's. Tegelijkertijd houden mannen er een ongezondere leefstijl op na: zij roken en drinken meer dan vrouwen, en hebben vaker overgewicht. Ook overlijden mannen vaker aan kanker en hart- en vaatziekten; ziekten met een grote sterftekans.

Vrouwen leven langer, maar zijn minder lang gezond

De levensverwachting [i: De levensverwachting is het aantal jaren aan dat een persoon van een bepaalde leeftijd naar verwachting (nog) zal leven, onder de aanname van gelijkblijvende leeftijdsspecifieke sterftekans. Gezonde levensverwachting geeft het aantal jaren dat een persoon bij de geboorte naar verwachting (nog) in goede gezondheid zal leven weer, onder de aanname dat de sterftekans en de prevalenties van (on)gezondheid gelijk blijven aan die in het peiljaar. Goede gezondheid kan worden gedefinieerd als de afwezigheid van chronische ziekten dan wel lichamelijke beperkingen, of als goede ervaren gezondheid dan wel goede geestelijke gezondheid. De levensverwachting in als goed ervaren gezondheid is het aantal jaren dat een persoon bij de geboorte naar verwachting (nog) zal leven in goed ervaren gezondheid. Voor het berekenen van levensverwachting in goed ervaren gezondheid is het aantal 'gezonde' jaren bepaald op basis van de vraag: 'Hoe is over het algemeen uw gezondheidstoestand?' Mensen die deze vraag met 'goed' of 'zeer goed' beantwoorden, worden gezond genoemd. De vraag over ervaren gezondheid is opgenomen in de CBS Gezondheidsenquête. De levensverwachting zonder lichamelijke beperkingen is het aantal jaren dat een persoon bij de geboorte naar verwachting (nog) zal leven zonder lichamelijke beperkingen. Voor het berekenen van levensverwachting zonder lichamelijke beperkingen zijn gegevens gebruikt over langdurige beperkingen in horen, zien en bewegen.] van vrouwen is hoger dan die van mannen. In 2017 was de levensverwachting bij geboorte van vrouwen ruim 83 jaar en van mannen ruim 80 jaar. Hoewel vrouwen gemiddeld langer leven, brengen ze minder jaren door in goede gezondheid. De levensverwachting in (als goed ervaren) gezondheid bedroeg in 2017 voor vrouwen bijna 64 jaar en voor mannen 65 jaar. De levensverwachting zonder lichamelijke beperkingen was voor mannen tweeënhalve jaar hoger dan voor vrouwen.

² Met dank aan Godelief Mars (CBS).

[Korte titel figuur](Gezonde) levensverwachting

[Mouse-over titel figuur](Gezonde) levensverwachting bij de geboorte, 1983-2017 (in jaren)

Zie interactief figuur in de cardstack.

[Bron: CBS (Gezondheidsenquête '83-'17)]

[box](Gezonde) levensverwachting gestegen

De levensverwachting is sinds 1983 voor vrouwen minder toegenomen dan voor mannen. Voor vrouwen nam de levensverwachting tussen 1983 en 2017 toe met bijna vier jaar, voor mannen was dat ruim zeven jaar. Voor de *gezonde* levensverwachting is het beeld niet zo eenduidig. De levensverwachting in als goed ervaren gezondheid is sinds 1983 voor vrouwen nauwelijks veranderd, terwijl deze voor mannen met bijna zes jaar is gestegen. De levensverwachting zonder lichamelijke beperkingen is voor mannen met ruim acht jaar en voor vrouwen bijna zeven jaar toegenomen.[einde box]

Vrouwen zijn ongezonder dan mannen

Mannen beoordelen hun gezondheid gemiddeld positiever dan vrouwen. In de periode 2016-2017 zei 82% van de mannen en 77% van de vrouwen in de Gezondheidsenquête [i: De Gezondheidsenquête is een jaarlijks onderzoek onder de niet-institutionele Nederlandse bevolking van 0 jaar en ouder met als doel een beeld te geven van de gezondheid, medische consumptie, leefstijl en het preventieve gedrag van de Nederlanders.] dat hun gezondheid (zeer) goed was. De (zeer) goede ervaren gezondheid [i: Ervaren gezondheid wordt gemeten met behulp van de vraag: 'Hoe is over het algemeen uw gezondheidstoestand?' Het is dus een subjectieve samenvattende gezondheidsmaat, waarin allerlei gezondheidsaspecten worden meegenomen. Deze variëren per persoon en hebben vaak betrekking op zowel de lichamelijke als de geestelijke gezondheid. Voorbeelden zijn ziekten, lichamelijke beperkingen en handicaps, de mate van fitheid, vermoeidheid en depressieve gevoelens. Ook leefstijlfactoren zoals voeding, roken en lichamelijke activiteit kunnen het oordeel over de eigen gezondheid mede bepalen (Galenkamp en Deeg 2013). Voor kinderen tot 12 jaar wordt de vraag naar ervaren gezondheid beantwoord door de ouder/verzorger.] neemt af naarmate de leeftijd toeneemt.

In de periode 2016-2017 zei 15% van de vrouwen en 9% van de mannen van 12 jaar en ouder in de Gezondheidsenquête een lichamelijke beperking te hebben. [i: Lichamelijke beperking: minstens één langdurige beperking in horen, zien of bewegen. Mensen die op minstens een van de onderstaande vragen het antwoord 'ja, met grote moeite' of 'nee, dat kan ik niet' geven, worden gezien als lichamenlijk beperkt.

- Kunt u een gesprek volgen in een groep van drie of meer personen (zo nodig met hoorapparaat)?
- Kunt u met één andere persoon een gesprek voeren (zo nodig met hoorapparaat)?
- Zijn uw ogen goed genoeg om de kleine letters in de krant te kunnen lezen (zo nodig met bril of contactlenzen)?

- Kunt u op een afstand van vier meter het gezicht van iemand herkennen (zo nodig met bril of contactlenzen)?
 - Kunt u een voorwerp van vijf kilo, bijvoorbeeld een volle boodschappentas, tien meter dragen?
 - Kunt u als u staat, bukken en iets van de grond oppakken?
 - Kunt u vierhonderd meter aan een stuk lopen zonder stil te staan (zo nodig met stok)?].
- Het hebben van lichamelijke beperkingen is leeftijdsafhankelijk; naarmate men ouder wordt, nemen de beperkingen toe. Uitgezonderd voor de leeftijdsgroep van 12 tot 20 jaar hebben vrouwen in iedere leeftijdsgroep meer beperkingen dan mannen.

[Korte titel tabel]Lichamelijke en psychische gezondheid

[Mouse-over titel tabel]Ervaren gezondheid, beperkingen, psychische ongezondheid en DBC-gefinancierde GGZ^a, 2014, 2016-2017 (in procenten)

	vrouwen mannen	
	vrouwen	mannen
(zeer) goede ervaren gezondheid ^b	76,9	81,9
met een lichamelijke beperking, 12 jaar en ouder ^a	15,1	8,9
psychisch ongezond, 12 jaar en ouder ^a	13,5	9,0
GGZ voor ^c :		
stemmingsstoornis	1,7	1,1
angststoornis	1,2	0,7
ADHD	0,4	0,8
middelenstoornis	0,2	0,6
eetstoornis	0,2	0

a Geestelijke gezondheidszorg (GGZ) gefinancierd in de vorm van Diagnose Behandeling Combinaties (DBC's).

b CBS: Gezondheidsenquête, 2016-2017

c CBS (StatLine); DBC-Informatiesysteem (DIS), 2014 (voorlopige cijfers).

[Bron: CBS: Gezondheidsenquête '16-'17; DBC-Informatiesysteem (DIS) 2014 (voorlopige cijfers).]

Meer vrouwen dan mannen psychisch ongezond

Uit de Gezondheidsenquête 2016-2017 blijkt dat vrouwen meer psychische klachten hebben dan mannen: 14% van de vrouwen van 12 jaar en ouder en 9% van de mannen in die leeftijd rapporteerde psychische ongezondheid [i: Persoon van 12 jaar of ouder die minder dan 60 scoort op de Mental Health Inventory (MHI-5) voor adolescenten vanaf 12 jaar en volwassenen. Dit is een internationale standaard voor een specifieke meting van de psychische gezondheid, bestaande uit vijf vragen. De MHI-5 is feitelijk een deelschaal van de Short Format 36 ofwel SF-36, een uitvoerige internationale standaard voor de meting van gezondheid. De MHI-5 betreft vragen die

steeds betrekking hebben op hoe men zich in de vier weken voorafgaand aan de bevraging voelde. Gevraagd is:

- Voelde u zich erg zenuwachtig?
- Zat u zo erg in de put dat niets u kon opvrolijken?
- Voelde u zich kalm en rustig?
- Voelde u zich neerslachtig en somber?
- Voelde u zich gelukkig?

Iedere vraag heeft de volgende zes antwoordcategorieën: voortdurend, meestal, vaak, soms, zelden, nooit. Bij de positief geformuleerde vragen van de MHI-vragenlijst (vraag 3 en 5) zijn voor de antwoordcategorieën de waarden 5 tot en met 0 toegekend. Bij de negatief geformuleerde vragen (vraag 1, 2 en 4) zijn precies de omgekeerde waarden toegekend (dus 0 tot en met 5). Vervolgens zijn per persoon de somscores berekend en vermenigvuldigd met vier, zodat de minimale somscore van een persoon 0 (zeer ongezond) en de maximale score 100 (perfect gezond) kan bedragen. Bij een score van 60 of meer is een respondent gekwalificeerd als psychisch gezond en bij een score van minder dan 60 als psychisch ongezond.] in de vier weken voorafgaand aan het onderzoek.

Mannen en vrouwen worden even vaak behandeld in de specialistische GGZ [i: Cliënten in de DBC-gefinancierde geestelijke gezondheidszorg (GGZ) met tenminste één in het verslagjaar lopende DBC (Diagnose Behandeling Combinatie). Geestelijke gezondheidszorg voor zover deze wordt gefinancierd in DBC's betreft sinds de hervormingen in de GGZ (vanaf 2014) de specialistische GGZ. Het is dat deel van de zorg dat wordt betaald uit de basisverzekering (Zorgverzekeringswet). Een DBC omvat het traject tot maximaal 365 aaneengesloten kalenderdagen dat een cliënt doorloopt als hij of zij zorg nodig heeft voor een bepaalde psychische aandoening (de primaire diagnose), vanaf het eerste contact bij een tweedelijns curatieve ggz-aanbieder tot en met de behandeling die hier eventueel uit volgt. De DBC vormt de basis voor de declaratie van deze geleverde zorg.], maar het type aandoening dat wordt behandeld verschilt. Vrouwen krijgen vaker een behandeling voor stemmingsstoornissen (zoals depressie), angststoornissen en eetstoornissen. Middelenstoornissen zoals verslaving aan alcohol en drugs, en gedragsstoornissen zoals ADHD worden juist vaker behandeld bij mannen.

Vrouwen verzuimen vaker dan mannen

Niet alleen rapporteren vrouwen meer gezondheidsproblemen, ook verzuimen ze meer dan mannen wegens ziekte. In 2017 bedroeg het ziekteverzuim [i: Het ziekteverzuimpercentage volgens werknemers zelf; dit betreft het totale aantal ziektedagen van een werknemer, in procenten van het totaal aantal beschikbare werkdagen van diezelfde werknemer in het jaar voorafgaand aan de bevraging. Het ziekteverzuimpercentage is exclusief zwangerschaps- en bevallingsverlof, maar inclusief 'gewoon' verzuim wegens klachten in verband met de zwangerschap.] 4,8% onder vrouwelijke werknemers van 15-75 jaar en 3,3% onder hun mannelijke collega's in deze leeftijdsgroep. Dit betekent dat vrouwen van alle te werken dagen er bijna vijf verzuimden wegens ziekte en mannen ruim drie. Het verzuim is al jaren hoger onder vrouwen dan onder mannen, vooral in de leeftijdsgroep 25-54 jaar (zie [StatLine](#)). Zowel vrouwen

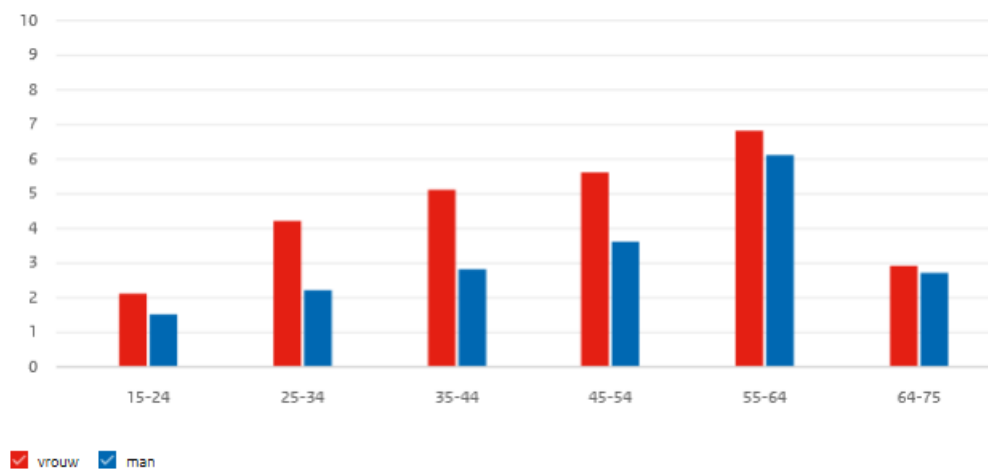
als mannen verzuimden het vaakst vanwege griep of verkoudheid, gevolgd door buikklachten. Bij mannen werd de top 3 gecompleteerd door rugklachten en bij vrouwen door psychische klachten, overspannenheid of een burn-out.

Het verzuim is exclusief zwangerschaps- en bevallingsverlof, maar inclusief 'gewoon' verzuim wegens gezondheidsklachten in verband met de zwangerschap. Deze klachten waren de reden voor een op de vijftig verzuimgevallen van vrouwen in 2017. De verzuimcijfers zijn ontleend aan de Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden (NEA), die wordt uitgevoerd door CBS en TNO.

[Korte titel tabel]Ziekteverzuim volgens werknemers

[Mouse-over titel tabel]Ziekteverzuim volgens werknemers, naar leeftijd, werknemers van 15-74 jaar, 2017 (in procenten)

Ziekteverzuim volgens werknemers

[Bron: CBS, TNO (Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden 2017)]

Kanker belangrijkste doodsoorzaak bij mannen en vrouwen

In 2017 overleden er 150.214 mensen, van wie 72.661 mannen en 77.553 vrouwen. De top 6 van categorieën doodsoorzaken is voor mannen en vrouwen gelijk, hoewel de volgorde en inhoud van deze categorieën wel (sterke) verschillen vertonen. De belangrijkste doodsoorzaken zijn bij zowel mannen als vrouwen kanker (35% van de mannen en 27% van de vrouwen) en hart- en vaatziekten (25% van de mannen en 26% van de vrouwen). Bij vrouwen zijn daarna psychische en gedragsstoornissen [i: In 2017 overleden 8194 vrouwen aan psychische en gedragsstoornissen, en 4387 mannen. Hierbij gaat het bijna altijd om dementie. Hieraan overlijden vrouwen dus tweemaal zo vaak als mannen. Dit verschil kan worden verklaard doordat vrouwen op oudere leeftijd overlijden dan mannen. Op jongere leeftijd overlijden aan een psychische of gedragsstoornis is bij mannen vaker dan bij vrouwen het gevolg van alcoholgebruik (totaal 388 mannen en 119 vrouwen).] de belangrijkste oorzaak, bij mannen ziekten van de ademhalingsorganen (zie CBS StatLine 2018).

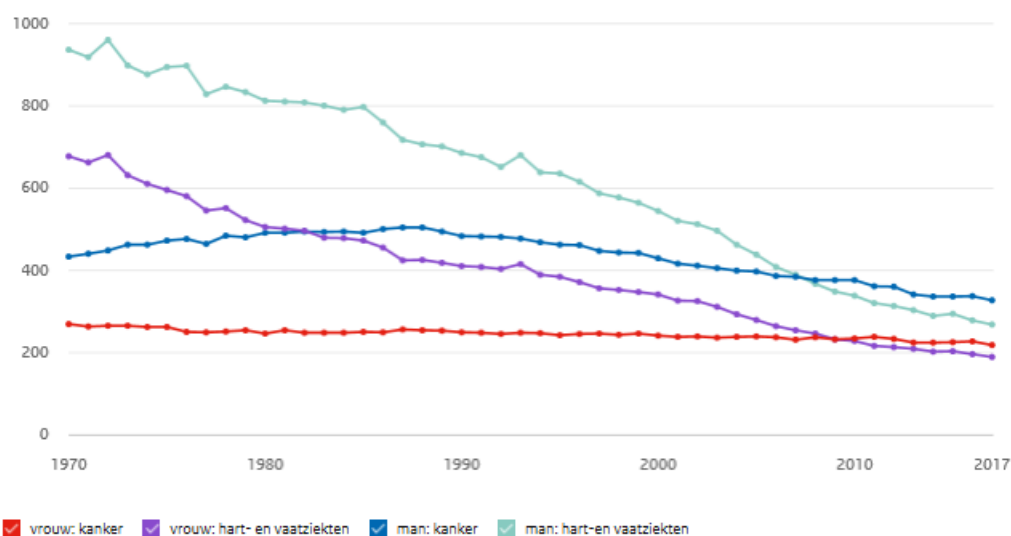
Sinds 2005 is kanker bij mannen de belangrijkste doodsoorzaak. Bij vrouwen overlijdt ongeveer hetzelfde aandeel aan kanker als aan hart- en vaatziekten. De sterfte aan hart- en vaatziekten is

bij zowel mannen als vrouwen de laatste 40 jaar sterk gedaald en vooral bij mannen nam de sterfte aan kanker sinds eind jaren tachtig af. Die afnamen komen door preventie, betere behandelingen en gedragsverandering.

[Korte titel figuur]Sterfte aan kanker en hart- en vaatziekten

[Mouse-over titel figuur]Sterfte aan kanker en hart- en vaatziekten per 100.000 inwoners, gestandaardiseerd naar leeftijdsverdeling totale bevolking in 2017, 1970-2017 (per 100.000 inwoners)

Sterfte aan kanker en hart- en vaatziekten

[Bron: CBS (Doodsoorzakenstatistiek '70-'17)]

Vrouwen roken, drinken én bewegen minder dan mannen

In 2016-2017 zei 22% van de Nederlandse bevolking van 12 jaar of ouder wel eens te roken. Mannen rookten vaker dan vrouwen: 26% tegenover 18%. Het aandeel dagelijkse rokers is eveneens hoger onder mannen dan onder vrouwen: 19% tegenover 14%. Onder zowel mannen als vrouwen is het aandeel rokers sinds 2001 sterk gedaald.

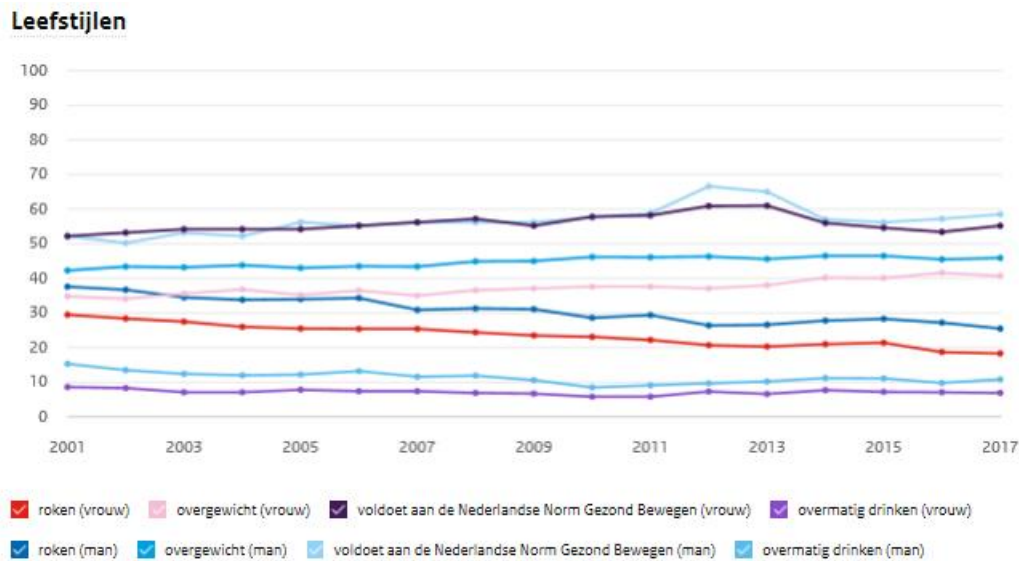
Bijna 81% van de mannen tegenover ruim 71% van de vrouwen rapporteerde alcohol [i: Aandeel personen van 12 jaar of ouder in de bevolking dat 'ja' antwoordde op de vraag: 'Hebt u in de afgelopen twaalf maanden wel eens alcoholhoudende drank gedronken, bijvoorbeeld bier, wijn, likeur, jenever of alcoholhoudende drank gemengd met frisdrank, zoals breezers? Alcoholvrij of alcoholarm bier telt hier niet mee.] te hebben gedronken in het jaar voorafgaand aan de enquête. Zowel het aandeel overmatige [i: Overmatige drinkers: Percentage van de bevolking van 12 jaar of ouder dat meer dan 21 glazen per week (mannen) of meer dan 14 glazen per week (vrouwen) drinkt. Deze definitie van overmatige drinkers is toegepast voor alle jaren om een trend te kunnen weergeven. Aan jongeren tot 18 jaar wordt sinds eind 2013 aanbevolen om helemaal geen alcohol te consumeren (Nix-campagne [zie <https://nix18.nl/over-nix/>])] als het aandeel zware drinkers [i: Zware drinkers zijn mensen van 12 jaar of ouder die minstens een keer per week zes of meer glazen alcohol op één dag drinken (mannen) of minstens een keer per week vier of meer glazen

alcohol op één dag (vrouwen). Aan jongeren tot 18 jaar wordt sinds eind 2013 aanbevolen om helemaal geen alcohol te consumeren (Nix-campagne [[zie https://nix18.nl/over-nix/](https://nix18.nl/over-nix/)]) was hoger onder mannen dan onder vrouwen. Tussen 2001 en 2017 kromp de groep overmatige drinkers onder mannen. Meer mannen dan vrouwen hebben overgewicht [i: Er is sprake van overgewicht bij een BMI (Body Mass Index) van 25 of hoger. De BMI is het quotiënt van het lichaamsgewicht in kilogrammen en het kwadraat van de lengte in meters [kg/m²]. Voor personen jonger dan 20 jaar gelden andere grenswaarden. Deze waarden hangen af van de leeftijd en het geslacht. Matig overgewicht: een BMI tussen de 25 en 30 of hoger. Ernstig overgewicht: een BMI van 30 of hoger.]. In 2016-2017 is bijna 46% van de mannen (van 4 jaar of ouder) tegenover bijna 41% van de vrouwen te zwaar. Mannen hebben vaker matig overgewicht dan vrouwen. Daarentegen hebben iets meer vrouwen dan mannen ernstig overgewicht. Zowel mannen als vrouwen hebben nu vaker overgewicht dan in 2001.

In 2016-2017 voldeden mannen vaker aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen [i: De Nederlandse Norm Gezond Bewegen geeft aan hoeveel lichaamsbeweging minimaal nodig is voor de instandhouding en verbetering van de gezondheid en is gebaseerd op MET-waarden (metabool equivalent): 1 MET komt overeen met het energieverbruik van rustig zitten en 5 MET komt overeen met een energieverbruik van vijfmaal dit rustmetabolisme. Volgens de norm moeten jongeren van 12 tot en met 17 jaar dagelijks minimaal een uur matig intensieve lichamelijke activiteit (MET-waarde is minimaal 5) verrichten, bijvoorbeeld fietsen. Personen vanaf 18 jaar dienen minimaal een halfuur matig intensieve activiteit te verrichten op ten minste vijf dagen van de week. Voor personen van 18 tot en met 54 jaar geldt dat de MET-waarde minimaal 4 moet zijn, bijvoorbeeld wandelen (5 km/u). Voor personen van 55 jaar of ouder is het voldoende als de MET-waarde 3 bedraagt, bijvoorbeeld rustig wandelen (4 km/u).] dan vrouwen. Onder zowel mannen als vrouwen zijn sinds 2001 meer mensen gaan voldoen aan die norm. Eind 2017 heeft de Gezondheidsraad een nieuwe beweegrichtlijn [i: De Beweegrichtlijn is eind 2017 opgesteld door de Gezondheidsraad. Deze nieuwe richtlijn vervangt de Nederlandse Norm Gezond Bewegen. Personen vanaf 18 jaar dienen minstens tweeënhalve uur per week matig intensieve inspanning te verrichten verspreid over diverse dagen, zoals wandelen en fietsen, en minstens tweemaal per week spier- en botversterkende activiteiten te verrichten. Jongeren van 4 tot en met 17 jaar dienen minstens elke dag een uur matig intensieve inspanning te verrichten en minstens driemaal per week spier- en botversterkende activiteiten te verrichten.] opgesteld. In 2017 voldeed 48% van de mannen van 4 jaar en ouder en 45% van de vrouwen aan de beweegrichtlijn.

[Korte titel figuur]Leefstijlen

[Mouse-over titel figuur]Trends in zelfgerapporteerde leefstijlen, bevolking 12 jaar en ouder^a, 2001-2017 (in procenten)

a Bij overgewicht bevolking van 4 jaar en ouder.

[Bron: CBS Gezondheidsenquête '01-'13; Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor '14-'17]

[Literatuur]

CBS StatLine (2018). *Overledenen; belangrijke doodsoorzaken (korte lijst), leeftijd, geslacht*.

Geraadpleegd op 1 oktober 2018 via

http://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/7052_95/table?dl=12130.

Galenkamp, H. en D.J.H. Deeg (2013). Wat is de ervaren gezondheid en hoe wordt het gemeten?

In: *Volksgezondheid Toekomst Verkenning, Nationaal Kompas Volksgezondheid* (RIVM), 22 november 2013.

16 Neemt geweld tegen vrouwen af?

Auteurs: Kim Knoops (CBS) en Lisanne Jong (CBS)³

Tussen 2008 en 2017 is het aandeel vrouwen dat naar eigen zeggen slachtoffer werd van mishandeling, bedreiging of een seksueel delict licht gedaald, terwijl dat aandeel bij mannen vrijwel niet veranderde. Vrouwen zijn minder vaak dan mannen slachtoffer van geweld. Maar ze hebben vaker dan mannen te maken met seksueel geweld, terwijl mannen vaker worden mishandeld of bedreigd. Vrouwen ondervinden vaker thuis geweld en meer dan bij mannen is de (ex-)partner of een familielid de dader.

Geweld tegen vrouwen tussen 2008 en 2017 iets gedaald

In de Veiligheidsmonitor rapporteerde in 2017 1,7% van de vrouwen van 15 jaar en ouder slachtoffer te zijn geweest van een of meer geweldsdelicten. Dat is minder dan het percentage mannen (2,5%). Tussen 2008 en 2017 is het aandeel slachtoffers onder vrouwen wat afgenomen. Bij mannen bleef het min of meer gelijk.

[box]Veiligheidsmonitor

De Veiligheidsmonitor (VM) is sinds 2017 een tweejaarlijkse (oneven jaren) landelijke enquête van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) waarin Nederlanders van 15 jaar en ouder worden bevraagd over thema's als leefbaarheid en overlast in de woonbuurt, veiligheidsbeleving, slachtofferschap van criminaliteit, tevredenheid over de politie en preventie. Tot 2017 was de VM een jaarlijkse enquête.

De VM is een steekproefonderzoek. Dit betekent dat de onderzoeksuitkomsten omgeven zijn door een betrouwbaarheidsmarge die, behalve van het gekozen betrouwbaarheidsniveau en het onderzoeksdesign, vooral afhankelijk is van de spreiding in de antwoorden en van het aantal ondervraagde personen. Er is voor een betrouwbaarheidsniveau van 95% gekozen. Dit betekent dat de werkelijke waarde in 95 van de 100 steekproeven binnen de grenzen zal liggen van de marges behorende bij de gevonden waarde.

Bij de VM is in het algemeen sprake van kleine betrouwbaarheidsmarges. Dit komt door het grote aantal landelijke waarnemingen in de steekproef. In 2017 gaat het in totaal om bijna 150.000 personen die aan het onderzoek hebben meegedaan.

Verschillen in uitkomsten – zoals verschillen tussen mannen en vrouwen, leeftijdsgroepen of herkomstgroepen – zijn statistisch significant en daarmee inhoudelijk betekenisvol, als de verschillen blijven bestaan na verdiscontering van de bij de uitkomsten behorende betrouwbaarheidsmarges.

³ Met dank aan Godelief Mars (CBS).

Geweldsdelicten volgens de Veiligheidsmonitor

Geweldsdelicten worden in de VM onderscheiden in seksuele delicten, mishandeling en bedreiging.

De letterlijke vragen daarover luiden:

- Heeft iemand u ZELF in de afgelopen vijf jaar wel eens aangevallen of mishandeld of daarmee bedreigd? Denk bijvoorbeeld aan slaan of schoppen, of het gebruik van een pistool, een mes, een stuk hout, een schaar of iets anders tegen u.
- Is dat ook in de afgelopen twaalf maanden één of meer keren gebeurd?
- Bent u toen daadwerkelijk aangevallen of mishandeld, of bleef het bij een bedreiging?
 - *Mishandeling*
 - *Bedreiging*
- Had(den) de dader(s) seksuele bedoelingen?
 - *Seksuele delicten*

Verder wordt gevraagd hoe vaak en wanneer (in welk jaar en welke maand) dat gebeurde, en (voor de laatste keer dat dit gebeurde) wat de relatie met de dader was, en of er melding en aangifte is gedaan bij de politie.

Bij seksuele delicten is niet doorgevraagd naar de aard van het delict. Uit eerdere enquêtes blijkt dat het voornamelijk om vervelend of kwetsend (seksueel) gedrag gaat. Volgens de VM Rijk (VMR) was dit gemiddeld het geval bij 81% van alle vormen van seksueel geweld; in 12% van de gevallen betrof het een poging tot verkrachting of aanranding en in 7% een daadwerkelijke verkrachting of aanranding.

Methodebreuk: 2012 – start van een nieuwe VM-reeks

In opdracht van de Raad voor de Veiligheidsmonitor zijn voor het jaar 2012 verbeteringen doorgevoerd in het onderzoeksdesign van de VM en is ook de vragenlijst grondig herzien. Door deze methodebreuk zijn de uitkomsten van de VM 2012 niet zonder meer vergelijkbaar met de uitkomsten van de Integrale Veiligheidsmonitor (IVM) zoals uitgevoerd in de jaren 2008 tot en met 2011. Om dit verschil te markeren, is de naamgeving van het onderzoeksinstrument gewijzigd in Veiligheidsmonitor (VM). Veranderingen in de opzet van een onderzoeksinstrument, zoals een enquête, leiden vrijwel altijd tot veranderingen in onderzoeksuitkomsten. In sommige gevallen liggen de nieuwe en de oude uitkomsten binnen statistische marges, in andere gevallen is er sprake van statistisch significante verschillen. Meestal kan een bestaande tijdreeks niet zonder meer worden voortgezet. De onderzoeksuitkomsten van de VM 2012 laten zien dat de ontwikkeling van de IVM naar de VM tot een duidelijke methodebreuk heeft geleid. De omvang van deze breuk kon worden vastgesteld omdat tegelijk met de 'nieuwe' VM ook de IVM 'oude stijl' is uitgevoerd. Hierdoor konden de effecten van de aanpassingen in de vraagstelling en de wijziging in het onderzoeksdesign worden gekwantificeerd en vertaald in omrekenfactoren. Met behulp van deze omrekenfactoren konden de uitkomsten van de IVM 2008-2011 zodanig worden gecorrigeerd dat deze vergelijkbaar zijn met die van de VM vanaf 2012. Voor verdere informatie wordt verwezen naar de onlinepublicatie van de [VM 2017](#). [einde box]

Bij zowel vrouwen als mannen komt bedreiging het vaakst voor, al worden meer mannen dan vrouwen hiervan slachtoffer. Ook van mishandeling werden meer mannen dan vrouwen slachtoffer. Voor seksuele geweldsdelicten geldt het omgekeerde: 0,16% van de vrouwen zegt in 2017 slachtoffer te zijn geweest van seksueel geweld, tegenover 0,05% van de mannen.

[Korte titel figuur]Slachtofferschap geweld

[Mouse-over titel figuur]Slachtoffers van geweldsdelicten in de twaalf maanden voorafgaand aan de enquête, bevolking van 15 jaar en ouder^a, 2008-2017 (in procenten)

Zie interactief figuur in de cardstack.

- a Om de cijfers voor de IVM 2008-2011 te kunnen vergelijken met die van de VM 2012-2017, werden na de methodebreuk omrekenfactoren per delict berekend. Aangezien de factor per deeldelict van geweld werd bepaald, is het totaal van de geweldsdelicten soms groter dan de som van de deeldelicten, terwijl het totaalcijfer het aandeel mensen weergeeft dat slachtoffer is geworden van seksuele delicten en/of van mishandeling en/of van bedreiging. Dit is een beperking van de huidige omrekenmethode.

[Bron: CBS (IVM'08-'11; VM'12-'17)]

Grote daling van aantal geregistreerde geweldsmisdrijven

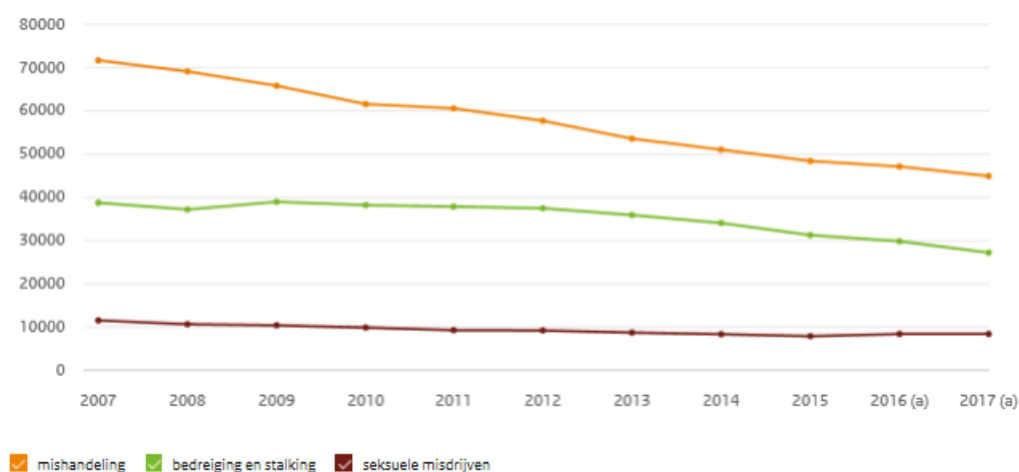
Terwijl het door vrouwen ondervonden geweld licht daalde en bij mannen vrijwel gelijk bleef, is het aantal door de politie geregistreerde geweldsmisdrijven [i: De Politiestatistiek van het CBS bevat informatie over door de politie geregistreerde misdrijven. Geregistreerde misdrijven zijn misdrijven die bekend zijn bij de politie, door zowel aangifte van burgers als opsporing van de politie. Gegevens over geregistreerde misdrijven voor 2007 tot en met 2009 komen uit de Geïntegreerde Interactieve Databank voor Strategische bedrijfsinformatie (GIDS). Gegevens over 2010 tot en met 2017 komen uit de Basisvoorziening Informatie (BVI). Binnen de Politiestatistiek van het CBS wordt de delictgroep 'gewelds- en seksuele misdrijven' onderscheiden. In deze categorie vallen mishandeling, bedreiging, stalking, seksuele misdrijven, levensmisdrijven, vrijheidsbeneming of gijzeling, mensenhandel en overige geweldsmisdrijven. In deze publicatie worden alleen de eerste vier subcategorieën meegenomen. Uit de Veiligheidsmonitor blijkt dat slachtoffers van mishandeling vaak mannen zijn en slachtoffers van seksuele misdrijven vaak vrouwen.] tussen 2007 en 2017 sterk afgenomen. [i: Dat enquête- en registratiegegevens niet hetzelfde beeld laten zien, heeft diverse oorzaken maar de belangrijkste oorzaak is dat niet alle slachtoffers geweldsdelicten melden bij de Politie. Volgens de Veiligheidsmonitor 2017 melden zes van de tien slachtoffers geweldsdelicten niet bij de politie. Daarnaast is er sprake van andere definities van geweldsmisdrijven en seksuele misdrijven. Ook hanteert de Veiligheidsmonitor een leeftijdsondergrens van 15 jaar en wordt slachtofferschap in het buitenland gemeten, wat niet het geval is in de Politiestatistiek. Verder kan, als opsporing intensiever wordt door toegenomen beleidsaandacht en inspanningen om aangiftebereidheid onder slachtoffers te verhogen, het aantal

bij de politie bekende gevallen van geweld stijgen zonder dat de problematiek toegenomen is. Bovendien kunnen ook methodologische wijzigingen in enquêtering of registratie van invloed zijn op het aantal incidenten dat aan het licht komt.] Vooral het aantal geregistreerde mishandelingen [i: Onder mishandeling wordt in de Politiestatistiek opzettelijke benadeling van iemands gezondheid bedoeld (artikel 300-306 Wetboek van Strafrecht). Mishandeling valt onder de hoofdcategorie gewelds- en seksuele misdrijven.] is in deze periode sterk gedaald. Ook bedreiging en stalking [i: Bedreiging en stalking vallen in de Politiestatistiek onder de hoofdcategorie gewelds- en seksuele misdrijven. Onder bedreiging wordt onder meer verstaan het dwingen van iemand om iets te doen, niet te doen of te dulden door bedreiging met diefstal, geweld of een ander misdrijf en beïnvloeding van het afleggen van een verklaring tegenover een rechter of ambtenaar (artikel 284a-285a Wetboek van Strafrecht). Met stalking ofwel belaging wordt bedoeld dat inbreuk gemaakt wordt op iemands leven om iemand te dwingen iets te doen, niet te doen of te dulden, of iemand bang te maken (artikel 285b Wetboek van Strafrecht).] werden steeds minder vaak geregistreerd, maar het aantal aangegeven of door de politie opgespoorde seksuele misdrijven [i: Onder een seksueel misdrijf worden in de Politiestatistiek onder meer verkrachting, aanranding, schennis der eerbaarheid (o.a. exhibitionisme) en ontucht met een minderjarige verstaan. Andere seksuele misdrijven zijn onder andere het verspreiden van pornografie (bv. via internet) en seksuele handelingen met personen die in staat van bewusteloosheid of onmacht verkeren (artikel 239-250 Wetboek van Strafrecht). Seksuele misdrijven vallen evenals mishandeling en bedreiging onder de hoofdcategorie gewelds- en seksuele misdrijven.] is minder sterk afgenomen. In totaal werden er in 2017 ruim 85.000 geweldsmisdrijven geregistreerd door de politie. [i: Op StatLine is meer informatie te vinden over geregistreerde misdrijven van 2007 tot en met 2009 [<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/83363NED/table?ts=1532350146027>] en van 2010 tot en met 2017 [<http://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/83648NED/table?ts=1532096972776>].]

[Korte titel figuur]Geregistreerd geweld

[Mouse-over titel figuur]Geregistreerde geweldsmisdrijven, 2007-2017 (in absolute aantallen)

Geregistreerd geweld

a Voorlopige gegevens.

[Bron: CBS (Politiestatistiek '07-'17)]

[box]Mannen worden vaker dan vrouwen verdacht van misdrijf

Ook de aantallen door de politie geregistreerde verdachten [i: Een persoon wordt door de politie als verdachte van een misdrijf geregistreerd als er een redelijk vermoeden van schuld aan dat misdrijf bestaat.] van geweldsmisdrijven zijn sinds 2007 afgenomen. Voor zowel vrouwen als mannen is mishandeling het geweldsmisdrijf waarvan mensen het vaakst worden verdacht, gevolgd door bedreiging en stalking. Het aantal verdachten van seksuele misdrijven is consequent het laagst van deze typen geweldsmisdrijven. Het aantal verdachte vrouwen is veel lager dan het aantal verdachte mannen. In 2017 was 14% van de verdachten van mishandeling een vrouw, bij bedreiging en stalking was dat 11% en bij de seksuele misdrijven 3%. In totaal werden in 2017 ruim 5700 vrouwen verdacht van een geweldsmisdrijf. Dit is 13% van het totale aantal verdachten van geweldsmisdrijven in dat jaar. Meer informatie over verdachten naar type misdrijf, geslacht en leeftijd is te vinden op StatLine

[<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/81947NED/table?ts=1532351959683>]. [einde box]

Jonge mannen tot 25 jaar relatief vaak slachtoffer van geweld

Slachtofferschap van geweld hangt sterk samen met leeftijd. In 2017 rapporteerde 4 procent van de mannen van 15 tot 25 jaar dat ze in de twaalf maanden voorafgaand aan het onderzoek slachtoffer werden van een of meer geweldsdelicten. Slachtofferschap van geweldsdelicten (totaal), bedreiging en mishandeling kwam het minst vaak voor bij mannen en vrouwen van 65 jaar en ouder (zie [m/v-stat]).

Het slachtofferschap van geweldsdelicten (totaal en afzonderlijke delicten) onder vrouwen en mannen met een (niet-)westerse migratieachtergrond verschilde niet wezenlijk van dat onder vrouwen en mannen met een Nederlandse achtergrond.

Vrouwen vaker slachtoffer van een dader die ze kennen

Bij de helft van alle geweldsdelicten tegen vrouwen was de dader een bekende van het slachtoffer. Bij mannen was dat met 38% minder vaak het geval. Dit beeld komt ook naar voren bij bedreigingen. Bij vrouwelijke slachtoffers van seksuele delicten was de dader in vier op de tien gevallen bekend, bij mishandeling in vijf op de tien gevallen.

Vrouwen relatief vaak slachtoffer van iemand uit huiselijke kring

Meer vrouwen dan mannen zijn thuis slachtoffer van geweldsdelicten: 21% tegenover 11%. Ook mishandeling en bedreiging komen bij vrouwelijke slachtoffers bijna twee keer zo vaak thuis voor als bij mannen. Dat meer vrouwen thuis slachtoffer van geweld zijn, hangt ook samen met de dader: die is bij 15% van de vrouwelijke slachtoffers de (ex-)partner of een familielid, tegenover 4% bij mannelijke slachtoffers. Van mishandelde vrouwen is de dader relatief vaak de (ex-)partner, een familielid of een buurtgenoot van het slachtoffer. Bij seksuele delicten tegen vrouwen is de dader een op de tien keer de ex-partner. (zie [m/v-stat]). Voor mannelijke slachtoffers van seksuele delicten zijn de responsaantallen in 2017 te klein om hierover betrouwbare uitspraken te kunnen doen.

[Korte titel figuur]Locatie geweldsdelict en dader

[Mouse-over titel figuur]Slachtoffers van geweldsdelicten, naar locatie^a en relatie met dader, bevolking van 15 jaar en ouder, 2017 (in procenten)

Zie interactief figuur in de cardstack.

- a Wanneer een persoon meerdere voorvallen per delict type heeft ondervonden, is de locatie alleen bekend van het meest recente voorval.

[Bron: CBS (VM'17)]

De meeste geweldsdelicten gebeuren op straat

Bijna 43% van de geweldsdelicten bij vrouwen van 15 jaar en ouder vindt plaats op straat. Bij mannen vindt de helft van de geweldsdelicten plaats op straat. Specifiek overkwamen ook mishandeling en bedreiging zowel mannen als vrouwen het vaakst op straat. Van seksuele delicten werden vrouwen in 47% van de gevallen slachtoffer op straat (zie [m/v-stat]). Behalve op straat en thuis spelen geweldsdelicten zich ook af op bijvoorbeeld de school of het werk.

Vrouwen vaker dan mannen slachtoffer van ongewenst gedrag op het werk

In 2017 had 31% van de vrouwelijke werknemers op het werk te maken met ongewenst gedrag door klanten, patiënten, leerlingen, passagiers en dergelijke. Dat wil zeggen dat zij een enkele keer of vaker te maken kregen met ongewenste seksuele aandacht, intimidatie, lichamelijk geweld of pesten. Dat aandeel is hoger dan bij mannen (17%), waarbij meespeelt dat vrouwen relatief vaak werken in sectoren met veel externe contacten, zoals de zorg. Maar ook binnen dezelfde sector hebben vrouwen meestal meer dan mannen te maken met ongewenst gedrag, al is het verschil dan kleiner. In de zorg betreft het bijvoorbeeld ruim 47% van de vrouwen en bijna 45% van de mannen. Deze gegevens komen uit de Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden (NEA) van CBS en TNO (zie Hooftman et al. 2018).

Vrouwen zijn vaker slachtoffer van cyberpesten

Ongeveer 3% van de vrouwen en mannen rapporteerde in 2017 slachtoffer te zijn geworden van cyberpesten. In tegenstelling tot de drie 'traditionele' vormen van geweld (bedreiging, mishandeling en seksuele delicten) komt herhaald slachtofferschap beduidend vaker voor bij cyberpesten. Slachtoffers van cyberpesten kennen de dader vaker dan slachtoffers van 'traditionele' geweldsdelicten. Daarbij kennen vrouwelijke slachtoffers de persoon die hen online lastigvalt vaker dan mannelijke slachtoffers (63% tegenover 54%).

[Literatuur]

Hooftman, W.E., G.M.J. Mars, B. Janssen, E.M.M. de Vroome, M.M.M.J. Ramakers en S.N.J. van den Bossche (2018). *Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden 2017. Methodologie en globale resultaten*. Leiden/Heerlen: TNO/CBS.

17 Hoe veilig voelen vrouwen zich?

Auteurs: Kim Knoops (CBS) en Lonneke van Noije (SCP)

Vrouwen voelen zich over het algemeen onveilig dan mannen, ook in de eigen omgeving zoals de woonplaats, de buurt en het eigen huis als ze 's avonds alleen zijn. Iets meer vrouwen dan mannen zeggen dat ze wel eens respectloos worden behandeld door bekenden en door personeel van winkels en bedrijven. Een ruime meerderheid van de Nederlandse bevolking keurt seksueel grensoverschrijdend gedrag en partnergeweld tegen vrouwen af, maar voor vrouwen is de grens wel eerder bereikt dan voor mannen.

Voelen vrouwen zich onveilig dan mannen

Uit de Veiligheidsmonitor 2017 [<https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2018/09/veiligheidsmonitor-2017>] (zie [kaart 16]) blijkt dat 34% van de Nederlandse bevolking van 15 jaar en ouder zich wel eens onveilig voelt. Van de vrouwen is dat 43%, tegenover 25% van de mannen. Het komt weinig voor dat mensen zich vaak onveilig voelen, maar bij vrouwen meer dan bij mannen (2% versus 1%).

Ruim 3% van de vrouwen, tegenover 2% van de mannen, is vaak bang om slachtoffer te worden van criminaliteit. Mannen en vrouwen schatten de kans om slachtoffer van mishandeling te worden even groot in (2%). Van de vrouwen denkt 10% dat de kans (heel) groot is om slachtoffer te worden van inbraak van woning, tegenover 8% van de mannen. Minder mannen dan vrouwen denken dat ze slachtoffer zullen worden van zakkenrollerij en van beroving op straat (zie [<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/81881NED/table?dl=110DC>]).

[Korte titel figuur]Veiligheidsbeleving

[Mouse-over titel figuur]Veiligheidsbeleving, naar leeftijd, bevolking van 15 jaar en ouder, 2017 (in procenten)

Zie interactief figuur in de cardstack.

[Bron: CBS (VM'17)]

Ook in de eigen buurt voelen vrouwen zich onveiliger dan mannen

In 2017 zegt 16% van de Nederlandse bevolking van 15 jaar en ouder zich wel eens onveilig te voelen in eigen buurt; meer vrouwen dan mannen (20% tegenover 13%). Dit geldt in alle leeftijdsgroepen, waarbij meer jongeren zich onveilig voelen dan ouderen. Bijna 2% van de vrouwen voelt zich vaak onveilig in de eigen buurt, tegenover 1% van de mannen. Ook 's avonds op straat in de eigen buurt en 's avonds alleen thuis voelen meer vrouwen dan mannen zich onveilig (zie [<http://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/81881NED/table?dl=110DC>]). Meer vrouwen dan mannen doen bovendien 's avonds de deur niet open omdat ze dat niet veilig vinden. Verder loopt of rijdt ruim 3% van de vrouwen om in de eigen buurt om onveilige plekken te vermijden, tegenover 1% van de mannen.

Vrouwen voelen zich doorgaans ook onveiliger in de eigen woonplaats. Zo voelt 18% van de vrouwen zich wel eens onveilig in het centrum van de woonplaats. Van de mannen is dit 13%. Ook bij het treinstation, op plekken waar jongeren rondhangen, rondom uitgaansgelegenheden, in het openbaar vervoer en in winkelgebied/winkelcentrum voelen meer vrouwen dan mannen zich wel eens onveilig (zie

[<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/81881NED/table?dl=110DC>]).

Meer vrouwen dan mannen zeggen respectloos te worden behandeld door bekenden

Respectloze behandeling door bekenden (partner, familie, vriend) maakt naar eigen zeggen 7% van de vrouwen mee, tegenover 6% van de mannen. Het percentage vrouwen dat zich wel eens respectloos behandeld voelde was met 11 procent het grootste in de leeftijdsgroep van 15 tot 18 jaar. (zie [<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/81881NED/table?dl=110DC>]). Van de vrouwen voelt 14% zich wel eens respectloos behandeld door personeel van winkels en bedrijven; bij de mannen is dat met 12% iets minder. Mannen en vrouwen geven even vaak aan met respectloos gedrag door onbekenden op straat (20%) of in het openbaar vervoer (13%) te worden geconfronteerd.

Opvattingen over seksuele omgangsvormen en geweld tegen vrouwen

Sinds de laatste publicatie over seksuele omgangsvormen in de Emancipatiemonitor 2016 [[link naar Emancipatiemonitor 2016](#)] is de maatschappelijke discussie over seksuele intimidatie losgebarsten als nooit tevoren. In het najaar van 2017 werd #metoo ('ik ook') als hashtag op Twitter gelanceerd om wereldkundig en bespreekbaar te maken hoeveel mensen slachtoffer worden van seksuele intimidatie of seksueel geweld, in het bijzonder op de werkplek. [i: De directe

aanleiding waren de beschuldigingen aan het adres van Amerikaanse filmproducent Harvey Weinstein. Een stroom aan negatieve ervaringen van vooral vrouwen, maar ook mannen volgde en duurt voort.] De bedoeling van de #metoo-beweging is een groeiend bewustzijn van grensoverschrijdend gedrag, waardoor de maatschappelijke tolerantie afneemt, daders hun gedragsnormen bijstellen en mogelijke slachtoffers zich gesteund en weerbaarder voelen. De laagdrempeligheid van Twitter maakt echter ook dat mannen gemakkelijker met onterechte beschuldigingen te maken kunnen krijgen. Deze twee kanten zien we terug in antwoorden van vrouwen en mannen op stellingen over seksuele omgangsvormen.

[Korte titel figuur]Opvattingen over seksuele omgangsvormen

[Mouse-over titel figuur]Aandeel '(helemaal) eens' met stellingen over seksuele omgangsvormen, naar sekse, bevolking van 16 jaar en ouder, 2018 (in procenten)

Opvattingen over seksuele omgangsvormen

	vrouw	man
Als een vrouw 'nee' zegt tegen seksuele toenadering, bedoelt ze ook 'nee'	93	88
Het is goed dat vrouwen het niet pikken als mannen ongevraagd seksuele opmerkingen maken	87	85
De samenleving heeft te lang weggekeken van de seksuele intimidatie waarmee veel vrouwen in het dagelijks leven te maken krijgen	71	62
Jongens en mannen drijven vaak hun zin door in seksuele relaties	36	41
Het is voor mannen tegenwoordig niet te begrijpen wat wel en niet mag in de omgang met vrouwen	32	35
Vrouwen vatten gedrag van mannen te snel op als seksuele intimidatie	26	41
Als een man op straat naar een vrouw fluit, is dat voor haar een compliment	17	22
Op seksueel gebied hoort een man het initiatief te nemen	7	5

[Bron: SCP (EMOP'18)]

Een overgrote meerderheid van de Nederlandse bevolking vindt het goed dat vrouwen het niet pikken als mannen ongevraagd seksuele opmerkingen maken. Ook vindt men dat de samenleving te lang heeft weggekeken van de seksuele intimidatie waarmee veel vrouwen in het dagelijks leven te maken krijgen. Vrouwen vinden dit wat vaker dan mannen. Een minderheid neemt het op voor de mannen, voor wie het tegenwoordig niet meer te begrijpen is wat wel en niet mag in de omgang met vrouwen en wier gedrag door vrouwen te snel wordt opgevat als seksuele intimidatie. Mannen vinden dit wat vaker dan vrouwen.

Sommige seksuele omgangsnormen lijken voor vrijwel iedereen helder. 'Nee is nee', vinden zowel vrouwen als mannen. En maar weinig mensen vinden dat de man op seksueel gebied het initiatief hoort te nemen. Of het voor een vrouw een compliment is als ze op straat wordt nagefloten, daarover zijn de meningen meer verdeeld, het meest onder mannen.

[Korte titel tabel]Opvattingen over huiselijk geweld tegen vrouwen

[Mouse-over titel figuur]Aandeel '(helemaal) eens' met stellingen over huiselijk geweld tegen vrouwen, naar sekse, bevolking van 16 jaar en ouder, 2018 (in procenten)

Opvattingen over huiselijk geweld tegen vrouwen

	vrouw	man
Wanneer een man zijn vrouw mishandelt, zou hij het huis moeten verlaten en niet de vrouw	92	85
Het is beter als het slachtoffer meteen de relatie verbreekt als er geweld in de relatie heeft plaatsgevonden	62	56
Het is begrijpelijk dat een man terugslaat als zijn vrouw begint met slaan	30	32
Bij mishandeling van vrouwen geldt: waar twee vechten hebben twee schuld	8	15
Bij geweld in de privésfeer moet de politie zich terughoudend opstellen	5	12
Mensen die zeggen slachtoffer te zijn van lichamelijk partnergeweld overdrijven vaak	3	8

[Bron: SCP (EMOP'18)]

Mannen zijn in sommige gevallen wat minder stellig over seksuele gedragsnormen dan vrouwen, en dit sekseverschil is nog sterker aanwezig ten aanzien van geweld tegen vrouwen. Voor terugslaan door de man als reactie op slaan door de vrouw kunnen de seksen ongeveer evenveel begrip opbrengen (rond 30%). In alle overige gevallen lijken mannen de ernst en de noodzaak tot ingrijpen steeds wat sterker te relativiseren dan vrouwen. Dit laat onverlet dat beide seksen partnergeweld tegen vrouwen in overgrote meerderheid afkeuren.

18 Hoe doet Nederland het ten opzichte van andere EU-landen?

Auteurs: Marion van den Brakel (CBS) en Ans Merens (SCP)

In alle EU-lidstaten werken vrouwen minder vaak dan mannen, verdienen ze een lager uurloon, vervullen minder vaak managementfuncties en doen vaker het onbetaalde werk (zorg en huishouden). Wat betreft gendersverschillen in arbeidsparticipatie, opleidingsniveau en de verdeling van zorgtaken staat Nederland er goed voor vergeleken met andere Europese landen. Maar nergens werken vrouwen zo vaak in deeltijd als in Nederland. Ook het loonverschil tussen vrouwen en mannen is in ons land relatief groot. Bovendien telt Nederland in verhouding weinig vrouwelijke managers en doen weinig vrouwen een bètastudie. Nederland staat op de vierde plek volgens een EU-index die sekseverschillen op deze en andere gebieden (zoals gezondheid) samen neemt.

[box]Wat geeft de Gender Equality Index aan?

De Gender Equality Index van het Europees Instituut voor Gendergelijkheid (EIGE) geeft voor de domeinen werk, geld (loon en inkomen), kennis, tijdsbesteding, macht en gezondheid de gelijkheid weer tussen vrouwen en mannen in de EU-lidstaten. Voor het thema geweld zijn ook scores berekend (op basis van een onderzoek van het European Union Agency for Fundamental Rights (FRA 2014)); vanwege het andersoortige karakter zijn deze scores niet in de index zelf ondergebracht en gepresenteerd, maar afzonderlijk in een zogenoemd 'satellietdomein'.

De index van EIGE is gebaseerd op *verschillen (gaps)* tussen vrouwen en mannen in participatie (of een andere uitkomstvariabele) en op het *niveau* van die participatie. De scores zijn zo berekend dat een waarde van 100 volledige gelijkheid tussen vrouwen en mannen aanduidt en een waarde van 0 volledige ongelijkheid. Eerst zijn voor de verschillende domeinen – die op hun beurt weer uit subdomeinen bestaan – de scores berekend. Daarna is op basis van de domeinscores de score op de totale index berekend voor de verschillende lidstaten (zie voor details over de berekening van de index EIGE 2017).

Zweden heeft de hoogste score (83) op de Gender Equality Index, gevolgd door Denemarken en Finland. Nederland komt direct daarna op de vierde plaats (73). Deze score is vooral toe te schrijven aan relatief hoge scores (ten opzichte van andere EU-landen) op tijdsbesteding (aan zorgtaken en sociale activiteiten), arbeid (vooral subdomein kwaliteit van werk), geld (vooral subdomein armoede en inkomensongelijkheid) en gezondheid (vooral subdomein gezondheid). Andere West-Europese landen volgen dicht na Nederland. De laagste scores hebben Hongarije en Griekenland (rond de 50) (zie verder voor scores van de landen: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index>).

Naast de Gender Equality Index van EIGE bestaan er nog andere indices die gender(on)gelijkheid weergeven. De Gender Inequality Index (GII) en de Gender Development Index (GDI) van de Verenigde Naties (UN 2016) richten zich op ongelijkheid op het gebied van onderwijs (kennis),

arbeid, levensstandaard en gezondheid. De Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OECD 2014) heeft de Social Institutions and Gender Index (SIGI) ontwikkeld, die discriminatie van vrouwen op maatschappelijk terrein meet. Een andere bekende index is de Global Gender Gap Index van het World Economic Forum (2017). Deze meet ongelijkheden in economische participatie, opleidingsniveau, gezondheid en politieke participatie. Tot slot noemen we de Glass Ceiling Index van het vooraanstaande tijdschrift *The Economist* (The Economist 2018). Voor de 29 OECD-landen geeft deze index de positie van werkende vrouwen weer en de voorzieningen om arbeid en zorg te combineren.[einde box]

Vrouwen in Nederland vaak en doorgaans in deeltijd aan het werk

Vrouwen in Nederland staan met hun relatief hoge arbeidsdeelname [i: Met arbeidsdeelname wordt hier de nettoarbeidsparticipatie bedoeld, oftewel welk deel van de totale bevolking van 20 tot 65 jaar betaald werk heeft. De referentiepopulatie is anders dan in [kaart 5], waar het om de bevolking van 15 tot 65 jaar exclusief onderwijsvolgenden gaat.] op de zevende plek op de EU-ranglijst. Door de gegroeide arbeidsdeelname van vrouwen in Nederland (zie [kaart 5]) klommen zij vergeleken met twee jaar eerder een plek omhoog op de ranglijst. Al jarenlang is Zweden de EU-lidstaat met de hoogste arbeidsdeelname van vrouwen. Bij de mannen is Tsjechië koploper, gevolgd door Malta. Nederlandse mannen nemen, net als in 2015, de vijfde plek in (Van den Brakel en Merens 2016).

Vrouwen en mannen in Nederland zijn 'kampioen' deeltijdwerken in de EU. Ruim een vijfde deel van de mannen en bijna driekwart van de vrouwen werkt in deeltijd (zie [kaart 5]). In alle andere lidstaten heeft juist de meerderheid van de werkende vrouwen een voltijd baan. In Oostenrijk en Duitsland, waar de arbeidsdeelname van vrouwen ook relatief hoog is, werkt net iets minder dan de helft in deeltijd. Onder Bulgaarse vrouwen komt een deeltijd baan het minst voor.

[Korte titel tabel](Deeltijd)werken in EU

[Mouse-over titel tabel]Arbeitsdeelname en deeltijdwerk in de EU-lidstaten, bevolking van 20-64 jaar, 2017

Zie interactief figuur in de cardstack.

[Bron: Eurostat (2017a; 2017b)]

Loonverschil tussen voltijds werkende mannen en vrouwen in Nederland relatief groot

Het bruto-uurloon van mannen is in bijna alle EU-lidstaten hoger dan van vrouwen. Het loonverschil is bij voltijdswerkers meestal groter dan bij deeltijdswerkers. In Oostenrijk is het verschil tussen voltijds werkende mannen en vrouwen met 22% het grootst, in Italië het kleinst (1%). Nederland kent met 14% een relatief groot sekseverschil bij voltijdswerkers. Onder Nederlandse deeltijdswerkers is het loonverschil maar 3%, wat naar Europese maatstaven klein is. In Luxemburg, Malta en Duitsland zijn deeltijds werkende vrouwen zelfs beter af dan mannen die deeltijds werken.

[Korte titel figuur]Loonverschillen in EU

[Mouse-over titel figuur]Ongecorrigeerde loonverschillen (verschil in gemiddeld bruto-uurloon van vrouwen en mannen) in de EU^a, 2016 (in procenten van het bruto-uurloon van mannen)

Zie interactief figuur in de cardstack.

- a Cijfers van Tsjechië, Estland, Roemenië en Slovenië niet beschikbaar.
- b Cijfer over 2014.

[Bron: Eurostat 2017c]

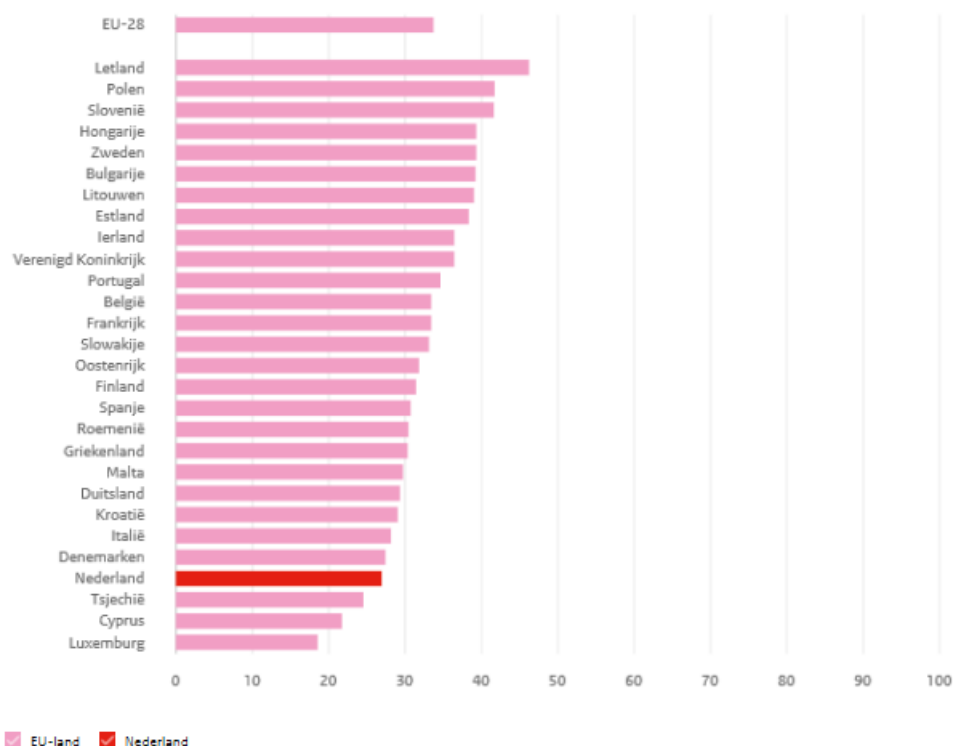
Relatief weinig vrouwelijke managers in Nederland

Het aandeel vrouwelijke managers in Nederland (27%) is een van de laagste van de EU. Alleen in Luxemburg, Cyprus en Malta is dat aandeel nog lager. Het EU-gemiddelde bedraagt 34%. Letland steekt erbovenuit, met 46% vrouwen als managers. Ook enkele andere Oost-Europese landen (Polen, Slovenië) kennen relatief veel vrouwelijke managers (rond de 40%) (Eurostat 2018a). De vertegenwoordiging van vrouwen onder managers is van belang omdat zij de kweekvijver vormen van toekomstige topbestuurders. [i: Er zijn geen goede vergelijkbare gegevens voor de EU beschikbaar over het aandeel vrouwen in topfuncties.]

[Korte titel figuur]Vrouwelijke managers in EU

[Mouse-over titel figuur]Aandeel vrouwelijke managers in de EU, alle managers van 15-64 jaar, 2017 (in procenten)

Vrouwelijke managers in EU

[Bron: Eurostat 2018a]

Vrouwen doen (veel) vaker huishoudelijke en zorgtaken dan mannen; verschil in Nederland is relatief klein

In alle EU-landen besteden vrouwen veel vaker tijd aan het huishouden dan mannen: 72% van de werkende vrouwen en 24% van de mannen spendeert er dagelijks minstens één uur aan. In Nederland is dat voor vrouwen iets meer en mannen veel meer dan gemiddeld (resp. 75% en 38%), maar er is nog steeds een sekseverschil. In Griekenland is dat verschil tussen mannen en vrouwen het grootst (65 procentpunten), en ook andere Zuid- en Oost-Europese landen kennen grote verschillen (50 tot 60 procentpunten). Daar is het aandeel mannen dat dagelijks huishoudelijk werk doet erg klein: 5% tot 10%. In Zweden is het verschil het kleinst (20 procentpunten) (EIGE 2018a).

Ook aan de zorg voor kinderen besteden vrouwen in alle EU-lidstaten meer tijd dan mannen, maar het verschil tussen vrouwen en mannen is minder groot dan bij het huishoudelijke werk. In Nederland is dat verschil betrekkelijk klein (43% van de vrouwen versus 32% van de mannen). Zweden valt op met vrijwel geen man/vrouw-verschil (1 procentpunt). De sekseverschillen in kindercare zijn het grootst in Griekenland en Cyprus: bijna 30 procentpunten (EIGE 2018b).

In meeste EU-landen voldoen jonge vrouwen aan de EU-2020 onderwijsdoelstelling

In alle lidstaten zijn vrouwen van 30 tot 35 jaar vaker hoogopgeleid dan mannen in die leeftijd. Gemiddeld is 45% van de vrouwelijke EU-inwoners van 30 tot 35 jaar hoogopgeleid, van de mannen is dat 35%. Voor Nederland liggen die aandelen nog wat hoger: bijna 52% van de jonge vrouwen en 44% van de jonge mannen is hoogopgeleid. Daarmee hebben Nederlandse vrouwen de Europa 2020-doelstelling van minstens 40% hoogopgeleiden onder 30-35-jarigen ruimschoots gehaald, en ook Nederlandse mannen voldoen daaraan (EC 2015). Litouwen had met 68% de meeste hoogopgeleide jonge vrouwen, Roemenië de minste (29%) (Eurostat 2017d).

Bètastudie weinig in trek bij vrouwen in Nederland

Bètastudies kunnen in Nederland traditioneel rekenen op een minderheid aan vrouwen, al is hun deelname stijgende (zie ook [kaart 4]). Europees gezien is de deelname van Nederlandse vrouwen aan hoger onderwijs (bachelor of master) in bètastudies [def: Natuur- en wiskunde, informatica, techniek, industrie en bouwkunde.] met 24% in 2016 laag (Eurostat 2017e). Dat geldt eveneens voor België (22%) en Finland (23%). In het Verenigd Koninkrijk, Polen en Italië volgen vrouwen met 38% het vaakst een bètastudie. In alle EU-landen zijn vrouwen oververtegenwoordigd in opleidingen in de sector zorg en welzijn, met koploper Estland (85%). In Nederland is het aandeel 74%. [i: Sinds 2016 publiceert Eurostat over onderwijsrichting conform een aangepaste indeling (ISCEDF13). De cijfers zijn daarom niet vergelijkbaar met voorgaande jaren.]

Verskil in levensverwachting tussen vrouwen en mannen in Nederland relatief klein, maar verschil in gezonde levensverwachting relatief groot

In alle EU-lidstaten hebben vrouwen een hogere levensverwachting dan mannen; zij leven gemiddeld vijfenhalf jaar langer dan mannen. De levensverwachting loopt sterk uiteen tussen de Europese landen. In Nederland, Zweden en het Verenigd Koninkrijk is het verschil in levensverwachting tussen vrouwen en mannen relatief gering (drie tot drieënhalve jaar) (Eurostat 2018b).

Hoewel in Nederland het verschil in levensverwachting de laatste jaren afneemt, stijgt het verschil in *gezonde* levensverwachting (zie [kaart 15]). In de meeste EU-lidstaten hebben vrouwen een iets hogere gezonde levensverwachting [i: Gezonde levensverwachting betekent het aantal jaren vanaf de geboorte dat burgers zonder lichamelijke beperkingen doorbrengen. De gegevens zijn ontleend aan de EU-enquête Statistics on Income and Living Conditions (SILC) en zijn dus niet direct vergelijkbaar met gegevens over gezonde levensverwachting uit de Gezondheidsenquête in [kaart 15].] dan mannen: gemiddeld in de EU 64,2 jaar tegenover 63,5 jaar. In Denemarken, Oostenrijk, het Verenigd Koninkrijk en België is er (vrijwel) geen verschil te zien. In Nederland, Portugal, Finland, Slovenië, Luxemburg en Roemenië hebben mannen juist een hogere gezonde levensverwachting. Opvallend is dat dit verschil in Nederland vijf jaar bedraagt, terwijl dat in andere landen één à twee jaar is (Eurostat 2018c). [i: Dit verschil tussen Nederland en andere Europese landen komt vooral doordat Nederlandse vrouwen vaker beperkingen rapporteren dan andere Europese vrouwen (zie [http://www.eurohex.eu/pdf/CountryReports_Issue11/Netherlands_Issue11.pdf]). Het is niet

duidelijk hoe dat komt.] Daarentegen hebben vrouwen een duidelijk hogere gezonde levensverwachting dan mannen in Estland, Litouwen en Polen. Een verklaring hiervoor is de grote alcoholconsumptie van mannen in deze landen (Shield et al. 2012).

[Literatuur]

Brakel, M. van den, en A. Merens (2016.) Emancipatie in Europees perspectief. In: W. Portegijs en M. van den Brakel (red.), *Emancipatiemonitor 2016* (p. 245-267). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau / Centraal Bureau voor de Statistiek.

EC (2015). *Strategic Engagement for Gender Equality 2016-2019*. Brussel: Commissie van de Europese Gemeenschappen.

EIGE (2017). *Gender Equality Index 2017: Measuring gender equality in the European Union 2005-2015. Report*. Vilnius: European Institute for Gender Equality.

EIGE (2018a). *Housework and cooking*. Geraadpleegd op 13 juli 2018 via

http://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/indicator/ta_time_care_house__ewcs_unpaidwork_house.

EIGE (2018b). *Child care*. Geraadpleegd op 13 juli 2018 via http://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/indicator/ta_time_care_child_prov__ewcs_unpaidwork_child.

Eurostat (2017a). *Employment and activity by sex and age - annual data*. Geraadpleegd op 12 juni 2018 via <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.

Eurostat (2017b). *Part-time employment as percentage of the total employment, by sex and age*. Geraadpleegd op 12 juni 2018 via <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.

Eurostat (2017c). *Gender pay gap in unadjusted form by working time*. Geraadpleegd op 13 juni 2018 via <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.

Eurostat (2017d). *Tertiary educational attainment by sex, age group 30-34*. Geraadpleegd op 12 juni 2018 via <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.

Eurostat (2017e). *Students enrolled in tertiary education by education level, programme orientation, sex and field of education*. Geraadpleegd op 12 juni 2018 via <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.

Eurostat (2018a). *Employed women being in managerial positions by age*. Geraadpleegd op 1 juni 2018 via <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tqoe1c2&language=en>.

Eurostat (2018b). *Life expectancy at birth by gender*. Geraadpleegd op 19 juli 2018 via <http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/tps00150>.

Eurostat (2018c). *Healthy life years at birth by gender*. Geraadpleegd op 19 juli 2018 via <http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/tps00150>.

FRA (2014). *Violence against women: an EU-wide survey. Main results*. Wenen: European Union Agency for Fundamental Rights.

OECD (2014). *Social Institutions & Gender Index. Synthesis Report*. Parijs: Organisation for Economic Cooperation and Development.

Shield, K.D., T. Kehoe, G. Gmel, M.X. Rehm en J. Rehm (2012). Societal burden of alcohol. In: P. Anderson, L. Møller en G. Galea (red.), *Alcohol in the European Union. Consumption, harm and policy approaches* (p. 10-27). Copenhagen: WHO, Regional Office for Europe.

The Economist (2018). The Economist's 2018 glass-ceiling index shows that disparity between countries on workplace gender equality remains wide. In: *The Economist*, 15 februari 2018. Geraadpleegd op 31 juli via <https://press.economist.com/stories/12021-the-economists-2018-glass-ceiling-index-shows-that-disparity-between-countries-on-workplace-gender-equality-remains-wide>.

UN (2016). *Human development report 2016*. New York: United Nations. Geraadpleegd op 31 juli 2018 via <http://hdr.undp.org/en/2016-report>.

World Economic Forum (2017). *The Global Gender Gap Report 2017*. Davos: World Economic Forum. Geraadpleegd op 31 juli 2018 via <https://www.weforum.org/reports/the-global-gender-gap-report-2017>.